

LOVAS (sudenje u Republici Srbiji) – izvještaji s rasprava

17. travnja 2008. godine

Ovom ročištu glavne rasprave promatrači Centa za mir, nenasilje i ljudska prava - Osijek nisu prisustvovali.

Sažetak s rasprave napravljen je na osnovi transkripta s rasprave.

Predsjednica Vijeća je **otvorila zasjedanje, objavila je predmet rasprave i sastav Vijeća**, utvrdila je koje su osobe pristupile na raspravu, uzela je osobne podatke optuženika te ih je upoznala sa pravima i dužnostima u postupku.

Prije čitanja optužnice odvjetnik Zdravko Krstić, **branitelj optuženih Devetaka, Devčića i Bačića, zatražio je da Sud uskarati pravo na zastupanje punomoćnici oštećenih Nataši Kandić**. Rekao je da obrana ima namjeru predložiti je za svjedoka.

Prijelag odvjetnika Krstića je odbijen.

Zamjenik tužitelja za ratne zločine Republike Srbije **pročitao je optužnicu Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije**, od 28. studenog 2007. godine, preciziranu dana 12. prosinca 2007. godine.

Sud je donio rješenje da će se najprije pozvati da iznese obranu XIV-opt. Aleksandar Nikolaidis, potom XIII-opt. Petronije Stevanović, a potom ostali optuženici onim redom kako su navedeni u optužnici.

Potom su iz sudnice udaljeni svi optuženici osim optuženog Aleksandra Nikolaidisa.

Obrana XIV-opt. Aleksandra Nikolaidisa

U svojoj obrani je izjavio da se, nakon početka ratnih sukoba, želio uključiti u rat. Preko jednog poznanika, koji je bio u Srpskoj narodnoj obnovi, otišao je u Pazovu. Ondje se nalazilo 50-ak dobrovoljaca. Ljuban Devetak i Mirko Jović su im održali govor u kojem su tvrdili da se u jednom selu maltretira srpski narod, da u njemu ima 200-300 „zengi i ustaša“ i da je to selo potrebno osloboditi. Devetak im nije obećavao nikakve novce, ali im je rekao „ono što nađete, to je vaše“. To je shvatio kao da je njihovo ono što otmu ili ukradu. Rekao je da su svi dobrovoljci već tada prevareni, da većina njih sigurno ne bi kasnije sudjelovala u napadu na Lovas da su tada znali da u Lovasu nema pripadnika hrvatskih snaga.

Iz Pazove su prebačeni u Šid, gdje su uniformirani, a zatim u Tovarnik. U Tovarniku ih je dočekao Slavko Stupar. U komandi su dobili naoružanje. Pokazali su mu kako se puca, s obzirom da nije služio vojsku te da je po prvi puta držao pušku u rukama. Poznato mu je da je Stupar išao na sastanke u komandu. Stupar je jednu večer došao i rekao da se kreće u napad, a rekao im je i da će najprije selo biti bombardirano te da će se u selo ući po završetku bombardiranja. O postupanju tijekom napada nitko ih nije obavijestio, nitko nije spominjao kako postupati sa zatečenim civilima. Rečeno im je samo da je selo puno pripadnika ZNG-a, da se trebaju boriti

protiv njih i osloboditi selo, da su Srbi u selu obavješteni o napadu te da će se nalaziti u podrumu, a da su osobe koje se zateknu na ulici njihovi protivnici.

Vojnim kamionima su prebačeni u blizinu sela, zatim su jedan dio puta prepješačili, a tek pred selom je čuo da će se napad odvijati iz tri pravca. Dok su pješačili prema selu čuo je da im je pobjegao vođa, Hrvat, nadimkom „Lisac“. Nije znao tko je njega vodio, ali misli da je poveden iz Tovarnika. Nije povjerovao u priču da je pobjegao, da se na njega nije moglo pucati jer bi se čuli pucnjevi, rekao je da ti pucnjevi nikoga ne bi uznemirili jer se ionako pucalo svake noći te je rekao da je mislio da je „Lisac“ namjerno pušten kao bi javio da će uslijediti napad, zbog čega su se hrvatske snage vjerovatno povukle iz sela prije napada.

On se nalazio u Stuparevoj grupi. U toj ih je grupi bilo oko 25 dobrovoljaca, a za vrijeme napada pridodani su im još neke osobe, tako da je grupa brojala ukupno 30-40 osoba. U svakoj grupi bilo je po nekoliko mještana Lovasa koji su pokazivali koje su hrvatske, a koje srpske kuće i gdje treba bacati bombe, ali mu nije poznato tko je od mještana bio u grupi u kojoj se on nalazio. Kretali su se ulicom u kojoj se sa desne strane nalazio nekakav mlin. Već na ulasku u selo su zoljom pogodili jedan automobil koji je izlazio iz sela.

Grupa sa podijelila na obje strane ulice. Tokom cijelog napada ušao je u samo jednu kuću, i to treću ili četvrtu od ulaza u selo. U tu je kuću ušao unijeti dobrovoljca Đorđevića, koji je bio ranjen. Sada mu je poznato da je to bila kuća Mate Adamovića. Rekao je da nije istina da je tom prilikom Ljubici Adamović oduzeo novac i zlatni nakit. Đorđevića su unijeli u kuću, a Slavko Stupar je poslao Matu Adamovića po pomoć. Isti je izašao iz kuće, a kasnije su ga mrtvog vidjeli na ulici. Rekao je da je poslao nekoga na ulicu za vrijeme napada, što je Stupar naredio Mati Adamoviću, gotovo isto kao i ubiti ga. Rekao je da je Đorđević preminuo ubrzo nakon što su ga unijeli u Adamovićevu kuću, da je zlatninu i novac Ljubici oduzeo nekakav Vita, a lovačku pušku Slavko Stupar.

Ostali iz grupe su tijekom napada dozivali ljude, upitali ima li koga u kućama, pucali su i bacali bombe preko kapija i zidova. I on je bacio bombu na kuću nekog „funkcionera HDZ-a“, nakon što mu je jedan mještatin Lovasa, koji se nalazio s njim u grupi, rekao da u toj kući možda ima opasnih ljudi. Međutim, promašio je prozor, bomba se odbila od zida i eksplodirala pored njega, ali nije mu se ništa dogodilo. Na nekoliko je mjesta pucano na njih. Nije se vidjelo odakle se puca, uzvratili su na paljbu, ali više nitko, osim Đorđevića, nije stradao. Poznato mu je da su, osim Mate Adamovića, na pravcu na kojemu se kretala njegova grupa, stradale i osobe koje su se nalazile u automobilu pogođenim zoljom, ali mu nije poznato o kolikom broju osoba se radilo, te da je stradala još jedna žena, koja je mrtva ležala na ulici u blizini centra sela.

Vidio je da je i opt. Stevanović bacio bombe. Rekao je da je Stevanović bacio bombu i u jedan podrum, ali da u tome podrumu nije bilo nikoga.

Napad je počeo u 8,00 ili u 8,30 sati i trajao je do 16,00 sati. Svo to vrijeme njegova je grupa išla samo jednom ulicom prema centru sela. Popriječnim ulicama se nisu kretali. U centru su se susreli sa grupom koju je predvodio „Tito“ i sa trećom grupom. Nije mu poznato tko je zapovijedao trećom grupom.

Nakon završetka napada u centru sela iznijeta je hrana i piće, slavilo se. Negdje pred mrak stigao je u selo Ljuban Devetak. Stupar je razgovarao sa Devetekom te im je rekao da je Devetak rekao gdje se trebaju smjestiti, da tijekom noći nigdje ne izlaze i da se odmaraju. Rekao je da jedino opt. Stevanović tada nije otišao sa njima, da su slijedeći dan saznali da se Stevanović priključio policiji, ali da su ga, poslije izvjesnog vremena, iz policije otjerali.

Slijedećih dana je bio smješten u jednoj kući zajedno sa 20-24 osobe. I dalje je smatrao da pripada postrojbi „Dušan Silni“, ali nisu imali konkretna zaduženja. Izjavio je da nisu ništa radili i

da su postali nepotrebnii nakon što je 11. listopada u Lovas došla druga grupa „Dušana Silnog“. U Lovasu je ostao do 05. studenog. Nije ranije otišao jer je čuo da će se ići na Vukovar, pa je u Lovasu čekao odlazak za Vukovar. Jedino što su radili je bilo držanje straže na nekim lokacijama u selu.

Rekao je i da su 11. listopada mještani skupljeni ispred komande. Na okupljanje su pozvani posredstvom „dobošara“. Devetak je ispred komande okupljenim mještanima naredio da se sve hrvatske kuće obilježe bijelim plahtama. Obilježavanja osoba bijelim trakama uvedeno je 5-6 dana kasnije.

Izjavio je da su Hrvati u Lovasu morali ići na radove, da nisu mogli birati žele li ići na radove ili ne.

Rekao je da je vidio da su ljudi tučeni 11. i 18. listopada na ekonomiji, ali i da je „čuškanka“ i „lupanja“ bilo na svakom koraku. 11. listopada su tučena braća Pavlič, koji su uhvaćeni nakon što je netko od njih dvojice pucao. Kako je kod njih pronađen samo jedan kalašnjikov ispitivani su tko je od njih dvojice pucao. Nisu htjeli reći tko je pucao. Bili su zatvoreni u zadrugi, a potom u podrumu teritorijalne obrane. Kasnije su ubijeni.

Rekao je i da su pronađene dvije kasete sa proslave HDZ-a. Na njima je prepoznata Snježana Krizmanić, koja je vodila program proslave. Devetak je naredio da se Snježana privede. Kada je dovedena u kuću u kojoj su se nalazili dobrovoljci otišao je do komande i obavijestio Devetaka gdje se ona nalazi. Kada se vraćao u kuću gdje su bili dobrovoljci, ispred nje je zatekao Radojčića. Radojčić mu je rekao da Snježanu u kući maltretiraju, da joj prijete noževima i da joj prijete da će ju silovati i ubiti. Radojčić je rekao i da poznaje nju i njenu obitelj, ali da joj ne može pomoći. Kada je ušao u kuću vidio je da je Snježana preplašena, neki dobrovoljci su bili pijani, neki su imali noževe. Nije znao što da učini, rekao je da u to vrijeme nije bilo pametno pomagati Hrvatima, ali ipak je rekao dobrovoljcima da mu je Devetak zapovijedio da Snježanu dovede u komandu. Izveo ju je i doveo do Radojčića. Poslije je odvedena u komandu gdje su pregledavane kasete. Nakon toga su privođene osobe koje su prepoznate na kasetama. Misli da je većina privedenih ljudi, koji su prepoznati na kasetama, kasnije ubijena. Nakon što je Snježana ispitana u komandi, Devetak mu je naredio da je izvede, odvede u kukuruz i ubije. Nakon što je to čula, Snježana je počela plakati, ali on joj je rekao da je neće ubiti. Odveo ju je njenoj kući, gdje je pričala sa majkom. Njena majka se bojala da će Snježanu sada ubiti Hrvati, s obzirom da je pri ispitivanju navela imena 96 osoba koje su bile na proslavi HDZ-a. Slijedeći ju je dan izveo iz sela.

Također je izjavio da je Devetak njemu i Nikoli Vukoviću jednom prilikom naredio da idu „prebiti“ dvije osobe, ženu i muža, koji su živjeli 2-3 kuće od komande, s tim što im je rekao da ženu „prebiju“ više nego muža. Rekao je i da mu je Devetak dao nalog da ubije Ivanku Perić te da mu je „Aždaja“ rekao da mu je Devetak naredio da ubije njega (Nikolaidisa). Rekao je da je Ivanki Perić pomogao da izađe iz sela te da je zbog toga dobio batina.

Poznato mu je da je Snježanu Krizmanić silovao „Aždaja“. Kada je upitao „Aždaju“ zašto je to učinio, „Aždaja“ mu je rekao da je bolje da ju je silovao, nego da ju je ubio kako mu je to Ljuban naredio.

Rekao je da je u selu bilo nekoliko zatvora. Jedan se nalazio u TO, drugi na ekonomiji, a treći u podrumu zgrade gdje je bila smještena komanda, a u kojoj je bilo zapovjedništvo policije, Ljuban Devetak i zapovjednik TO. U komandu su na ispitivanje privođene neke osobe. I on je

jednom ili dva puta sudjelovao u privođenjima. Smatra da su naloge za privođenje izdavali Devetak i Devčić.

Izjavio je da je Devetak bio komandant sela, da se on o svemu pitao, „o svakom šamaru, o životu, o smrti..., šta će da se ukrade...“, da se Devetaka nije plašio, ali da je imao dojam da ga se većina ljudi plašila, da su ga se plašili i Devčić i Radojčić te da ga se oni i danas plaše.

Izjavio je da je Milorad Vorkapić, dok nije ubijen, bio zapovjednik policije.

Rekao je da nije točno da je u napadu na Lovas ubijeno 20 osoba, već da je u napadu ubijeno samo troje ili četvero osoba, a da su ostali ubijeni kasnije, najvjerovatnije prvu noć po zauzimanju Lovasa (10./11. listopada) te slijedeće jutro.

Izjavio je da je 18. listopada, kada je on došao u zadrugu, ondje već bilo zlostavljanja ljudi, da su to sa terase promatrali Ljuban Devetak, Devčić i Perić. Devetak mu je rekao da zaštiti jedan dio ljudi, koje je izdvojio jer su mu za nešto trebali. Devetak je također rekao da ne dopusti Petroniju da ubada ljude. Iz doljnje prostorije ljudi su vođeni na kat na ispitivanje, ali ondje nije ulazio pa mu nije poznato što se ondje događalo. Rekao je da nikoga nije maltretirao te da su ljude tukli Petronije, Kosta, „Aždaja“, Nikola Vuković te nekoliko osoba iz Perićeve grupe. Izjavio je da je, zajedno sa još nekoliko osoba, odveo 30-ak osoba, koje je Ljuban odvojio, i predao ih Ljubi Jeliću. Nije mu bilo poznato gdje će ostali ljudi iz zadruge biti odvedeni. Nakon nekoliko sati je čuo za minsko polje.

Bilo mu je poznato da oko sela postoje minska polja, jer im je rečeno da su postavljena minska polja i da „ne zuje okolo“. Nije mu bilo poznato gdje se minska polja konkretno nalaze.

Dana 18. listopada, nakon događaja na minskom polju, Devetak mu je rekao da dolazi smjena vojske, da dolazi pukovnik koji je „opasan“ te mu je naredio da dovede liječnika koji je trebao pomoći zatvorenicima koji su se nalazili u podrumu zgrade mjesne zajednice. Liječnik je izjavio da im ne može pomoći, da trebaju ići na „operacioni sto“. Prenio je to Devetaku, a on mu je rekao da za to nema vremena, da ih ne smije vidjeti pukovnik koji dolazi i da se „slone“. Razumio je to kao nalog da se zatvorenici ubiju pa je rekao Devetaku da ih „skloni onaj 'ko je to uradio“, okrenuo se i otišao. Poznato mu je da je Devetak poslije pozvao Petronija, da je Ljuba Jelić predavao zatvorenike, da su po dvojica ili trojica odvoženi kolima te da su u odvoženju sudjelovali i Kosta i „Aždaja“. Smatra da je tada iz zatvora odveženo 10-15 zatvorenika. Nije mu poznato gdje su sve njih odvezli. Poznato mu je jedino da su braća Pavlić i Stipo Dolački odvedeni na groblje i da su ondje ubijeni. Rekao je da se to dogodilo 18. listopada poslijepodne, da su Devetak i Devčić predali braću Pavlić i Dolačkog Petroniju Stevanoviću koji ih je odveo u mjesnu zajednicu gdje su se nalazili Novaković, Kosta, Ljuba Jelić i „Aždaja“. On (Nikolaidis) išao je pješice prema groblju, gdje se nalazio jedan punkt vojske. Obišla su ga dva automobila. Kada je došao do groblja vidio je Stevanovića, stajao je ispred kapele. Čuo je pucnjeve, a nakon toga je vidio da iz kapele izlaze Kosta, „Aždaja“ i Novaković. Svi su sjeli u automobile i otišli sa groblja. Otišao je u kapelu i ondje vidio mrtva tijela braće Pavlić i Stipe Dolačkog. Nakon toga je otišao i upitao Devetaka i Devčića što da kaže ženi Stipe Dolačkog, ako ga ona bude upitala što joj je sa mužem, na što mu je Devetak odgovorio da se nema zbog čega opravdavati njegovoj ženi, da je Dolački po Vukovaru klaio i ubijao.

Rekao je da nisu istinite izjave Ljube Jelića i Marije Đaković da su, nakon odvođenja zatvorenika, njemu (Nikolaidisu) bile krvave ruke i patike, da nije točna izjava Dragana Miličevića „Takija“, da je on (Nikolaidis) dovodio, tukao i ispitivao civile.

Rekao je da je zapovjednik TO-a do 19. listopada bio Ljuba Jelić, koga je na to mjesto postavio Ljuban Devetak, a da je tada, kada je sa smjenom vojske došao pukovnik Kovač, koji je zamijenio potpukovnika Dimitrijevića, zapovjednikom TO-a imenovan Milan Radojčić, koji je do tada bio „potrčko“. Rekao je da je od „Aždaje“ čuo da mu je naredeno da ubije Dimitrijevića kako Dimitrijević ne bi nakon izlaska iz sela pričao o događajima na minskom polju.

Izjavio je da je postojalo dvije grupe dobrovoljaca „Dušana Silnog“. On je bio u prvoj, koja je grupa sudjelovala u napadu na Lovas. Druga grupa je u Lovas ušla tek dan nakon zauzimanja Lovasa. Rekao je da su upravo dobrovoljci iz te druge grupe radili zločine po Lovasu. U toj su grupi bili i Kosta i „Aždaja“. Oni su u Lovasu bili nerazdvojni sa Devetakom.

Izjavio je da je Radojčić pričao po selu da se Krnjajić nekome osvetio. Također je čuo da je prvu noć Devčić „vraćao dugove“. Rekao je da je mnogo svjedoka izjavljivalo da su ljudi ubijani iz osвете, da su se osvećivati mogli samo mještani Lovasa, da su razmirice u tom selu postojale još od 2. svjetskog rata te da se on ondje nije niti imao kome svetiti s obzirom da nikoga nije ni poznavao.

Izjavio je da vojsku u Lovasu nitko za ništa nije pitao, da ona nije imala nikakav utjecaj na događanja u Lovasu te da je u Lovasu glavna bila civilna, a ne vojna vlast.

Rekao je da nikada nije vidio bogatije selo, da je selo pljačkano od prvog dana, da su izvoženi kamioni puni jabuka, zadružna mehanizacija, stoka, da su pljačkali uglavnom domaći Srbi i dobrovoljci iz „Aždajine“ grupe.

18. travnja 2008. godine – obrana XIII-opt. Petronija Stevanovića

Raspravi su prisustvovali Mladen Stojanović, promatrač Centra za mir, nenasilje i ljudska prava – Osijek, predstavnici/e Žena u crnom, članovi obitelji žrtava te članovi obitelji optuženih.

Nakon što je utvrdila tko je pristupio na nastavak glavne rasprave, predsjednica Vijeća je ukazala da će na današnjem ročištu obranu iznijeti opt. Petronije Stevanović. Iz sudnice je otpustila sve optuženike osim optuženih Petronija Stevanovića i Aleksandra Nikolaidisa.

Obrana XIII-opt. Petronija Stevanovića

Optuženik je u svojoj obrani izjavio da je razumio optužnicu, da je sudjelovao u događajima u Lovasu, ali da nije počinitelj svega za što ga se optužnicom tereti.

Rekao je da je bio simpatizer „Dušana Silnog“ i da je na poziv prijatelja iz te postrojbe otišao u Novu Pazovu, gdje je njega i ostale dobrovoljce primio Mirko Jović. Isti im je održao govor, rekao im je da je „sirotinja u okruženju“ i da su neki ljudi izbjegli, a potom ih je predao Ljubanu Devetaku, te im je rekao da će im to biti komandant. Optuženik je izjavio da su im tada obećani novci, da je im je Devetak rekao da će ih, ukoliko uspiju, on osobno nagraditi. Rečeno im je da će surađivati sa vojskom te da ništa ne smiju raditi „na svoju ruku“. Potom su otišli u Šid u kasarnu, ondje su zadužili SMB uniforme i oružje. Iz Šida su otišli u Tovarnik, gdje su 3-4 dana čekali da pođu u napad. Opt. Devetak im je tada rekao da ne smiju ništa napraviti na svoju ruku, da moraju surađivati sa vojskom te da se očekuje veliki otpor hrvatskih snaga. Dana 09. listopada, oko 17,00

ili 18,00 sati, im je rečeno da će slijedeće jutro krenuti u napad. Devetak im je rekao da će im vojska pomoći i da se ne trebaju bojati. Zadužili su još oružja i municije te su vojnim kamionima odvezeni do Lovasa. Rekli su im da će na Lovas biti bačeno 10 granata te da „uleću“ nakon detonacije desete granate.

Ujutro je, oko 06,30 sati, počelo granatiranje, a potom su iz više pravaca ušli u selo. Od Milorada Vorkapića, koji je predvodio grupu od 30-ak osoba u kojoj se nalazio, čuo je da je u napadu sudjelovalo 172 pripadnika srpskih snaga. Vorkapićeva grupa ulazila je u Lovas iz pravca silosa, a grupa koju je vodio dobrovoljac nadimkom „Tito“ dolazila je iz pravca groblja. Opt. Nikolaidis se nalazio u grupi koju je predvodio Slavko Stupar. Rekao je da su predvodnici bili i Devčić i Radojčić. Počela je borba i pucalo se sa svih strana. Na silosu se nalazilo mitraljesko gnijezdo koje su uništili hicima iz zolja. U blizini Krizmanićeve kuće je ranjen jedan pripadnik njegove postrojbe, koji se u trenutku ranjavanja nalazio iz njega. Kasnije je preminuo od posljedica ranjavanja. Osvajali su ulicu po ulicu. Napad je trajao cijeli dan, sve dok se nisu sastali sa grupom koju je predvodio „Tito“. Tijekom cijelog napada, a ni nakon njega, nije vidio ijednu uniformiranu osobu, pripadnika bilo koje hrvatske postrojbe. Nakon „oslobođenja“ bili su veseli, slavili su. Prilikom napada im je bilo poznato koje su hrvatske, a koje srpske kuće, jer su im to govorili „domaći“ koji su sudjelovali u napadu. Izjavio je da su prilikom napada ubijene tri osobe, da se radilo o civilima koji su poginuli uslijed granatiranja.

Istog dana su počeli privoditi mještane Lovasa. Izjavio je da se znalo tko su „organizatori“, da su isti privedeni, išamarani te da su uvečer trojica ili četvorica odvezeni u Tovarnik. Sjeća se da mu je u Tovarniku netko rekao da Ljuban treba u Lovasu pritvarati ljude, a ne voziti ih u Tovarnik.

Izjavio je da prilikom napada na Lovas nije bacao bombe u kuće i u podrume jer im je opt. Ljuban Devetak rekao da to ne čine, da ne smiju biti stoka, da se ondje nalazi mnogo izbjeglica, ljudi iz miješanih brakova, „naših ljudi“. Rekao je da nije bacao bombe niti po dvorištima, osim što je bacio dvije bombe u dvorišta iz kojih je pucano.

Opt. Devetaka smatrao je glavnim. Rekao je da ih je on doveo u Lovas, da ih je prethodno obukao, naoružao i da je bio komandant. 10. listopada uvečer u Lovasu je vidio i potpukovnika Dimitrijevića. Isti je sjedio s Devetakom, pili su kavu i pričali. Izjavio je da se nakon dolaska vojske opt. Devetak sa vojskom o svemu dogovario.

Rekao je da su u Krizmanićevoj kući pronađene video kazete na kojima je snimljen skup HDZ-a na kojemu je govorio Franjo Tuđman, da su zapisi na kazetama pregledavani 12. listopada navečer, da su na njima prepoznati Lovlašani koji su bili na skupu i da je opt. Devčić određivao tko će biti priveden. Izjavio je da su Devetak, Radojčić i Vorkapić govorili da su te osobe utjecale na progon seljana. Privedeni su u zatvor koji se nalazio na Ekonomiji, a misli da je o tome što će biti sa njima odlučivao Devetak, možda i Devčić. Zavor na Ekonomiji su čuvali Aca (opt. Nikolaidis) i „Aždaja“. Nije mu poznato je li pritvorene netko tukao tu večer. On ih je tukao slijedeći dan, 13. listopada, kada su pritvorenicima prikazane spomenute snimke. Tada ih je „malo šamarao“ i udarao palicom po nogama.

Rekao je da je „opasnije“ osobe, koje su „sudjelovale u progonima“, privodio u zatvor u zgradi Mjesne zajednice. U tom je zatvoru glavni bio Ljubo Jelić iz Valjeva.

Rekao je da nikada nije ispitivao privedene osobe, da su ispitivanja obavljali optuženi Devčić i Radojčić i da su ispitivane osobe bile tučene i u prisutnosti spomenute dvojice. Za sebe je rekao da je bio njihov „potrčko“, zapovijedali su mu „dovedi ovog, odvedi onog“.

U pogledu dijela optužnice u kojemu ga se tereti da je 18. listopada, zajedno sa više osoba, tukao više mještana Lovasa, ubadao ih nožem u razne dijelove tijela i oduzimao im novac i dragocjenosti, a da je Josipu Turkalju nožem rezaos kosu, izjavio je da se događaj odigrao 13., a

ne 18. listopada, ali da on nije nikoga ubadao nožem, da nije imao razloga za izivljavanje, da nikome nije oduzimao novac te da je istina da je Josipu Turkalju odrezao kosu, ali da je to učinio škarama i da je to morao učiniti jer mu je to naredio Devčić.

Rekao je da je u Lovasu bio do 14. listopada, a da je tada, nakon nesuglasica sa opt. Devetakom, napustio Lovas. Razdužio se kod Devčića, a pri odlasku mu je Devetak dao nešto novca. U Lovas se vratio nakon nekoliko dana, ali se kratko zadržao. Naime, odmah nakon što je došao, točnije 15-ak minuta po dolasku, iz sela ga je istjerao Devčić.

U pogledu dijela optužnice u kojemu ga se tereti da je zajedno sa opt. Nikolaidisom suprugi i snahi Mate Adamovića oduzeo novac i zlato u protuvrijednosti od oko 10 000 DEM, izjavio je da to nije točno, da nije ulazio u privatne kuće u Lovasu. Također je rekao da mu nije poznato što se dogodilo Mati Adamoviću te da ne zna zašto je snaha Mate Adamovića u istrazi izjavila da su on, Nikolaidis i još jedna osoba odvezli njenog svekra autom, od kada se Mati Adamoviću gubi svaki trag.

Izjavio je da nije istina da je Đuru Antolovića dva puta nožem ubo u nogu, a potom ga odveo kući i u kuću bacio bombu.

Rekao je da, dok se on nalazio u Lovasu, kuće nisu bile obilježavane bijelim plahtama niti je itko morao nositi bijele trake oko ruku. Čuo je da se to događalo nakon njegovog odlaska iz Lovasa.

Opt. Darka Perića je vidio u Lovasu 14. listopada. Opt. Perić je u Lovas dolazio kada je on napuštao Lovas.

Izjavio je da opt. Nikolaidisa poznaje od djetinjstva, da su zajedno iz Pančeva krenuli u rat, da ga je poveo unatoč znanju da je Nikolaidis oslobođen vojske i „nije baš uračunljiv“, da ga je poveo jer je Nikolaidis bježao od milicije. Rekao je da je u ratu upozoravao Nikolaidisa da nikoga ne ubija ili zlostavlja. Rekao je da sada nisu u dobrim odnosima.

Rješenje Vijeća

Vijeće je **suočilo optuženike Stevanovića i Nikolaidisa** na okolnost da je opt. Stevanović 18. listopada 1991. godine nožem u dvorištu Zemljoradničke zadruge ubadao privedene ljude.

Prilikom suočavanja opt. Stevanović je rekao da nije nikoga ubio, da nije nožem ubadao ljude, a opt. Nikolaidis mu je rekao da je ubadao zatvorenike, da mu je poznato da opt. Stevanović uvijek ima nož sa sobom, osim sada, kada je u zatvoru. Opt. Stevanović je rekao da se nije izivljavao, da je mogao ubiti zatvorenike hicima iz automatske puške te da nije imao razloga bosti ih nožem. Opt. Nikolaidis mu je rekao da nije niti izjavio da je opt. Stevanović nekoga ubio, da ni ne vjeruje da je to činio jer je kukavica.

Zapažanja promatrača

Odvjetnik Krstić, branitelj opt. Bačića, je istaknuo da se njegov branjenik brani sa slobode, da uzdržava obitelj prodajući jaja, a s obzirom da je preduskršnje vrijeme i da je vrhunac sezone u tome poslu zamolio je Vijeće da ima u vidu situaciju u kojoj se nalazi njegov branjenik te da njegov branjenik „ne dolazi džaba“. Nakon što je predsjednica Vijeća je rekla da njegov branjenik smanji posao, branitelj je izjavio: „Konkurencija rastura!“

Ovakva molba je posve neprimjerena ozbiljnošću postupka i težini optužnice kojom se terete optuženici u ovom postupku.

21. - 23. travnja 2008. godine – obrana I-opt. Ljubana Devetaka

Raspravi su prisustvovali Mladen Stojanović, promatrač Centra za mir, nenasilje i ljudska prava – Osijek, predstavnik OSCE-a, predstavnici/e Žena u crnom, članovi obitelji žrtava te članovi obitelji optuženih.

Nakon što je utvrdila tko je pristupio na nastavak glavne rasprave, predsjednica Vijeća je ukazala da će na današnjem ročištu obranu iznijeti opt. Ljuban Devetak. Iz sudnice je otpustila sve optuženike osim opt. Ljubana Devetaka te Petronija Stevanovića i Aleksandra Nikolaidisa, optuženike koji su svoju obranu iznijeli na prethodnim ročištima glavne rasprave.

Prijedlozi branitelja i rješenja Vijeća

Odvjetnik Krstić, branitelj optuženih Devetaka, Devčića i Bačića, je predložio:

- da Vijeće udalji iz sudnice Natašu Kandić, punomoćnicu oštećenih, jer obrana planira predložiti njeno saslušanje kao svjedoka u ovom postupku, na okolnosti njenih razgovora sa opt. Devetacom i njegove pripreme za svjedočenje na MKSJ,
- da se iz spisa predmeta izdvoje svi zapisnici i bilješke na kojima se ne može temeljiti presuda, a koje u dosadašnjem tijeku postupka tužiteljstvo „zloupotrebljava“.

Vijeće je odbilo prijedlog odvjetnika Krstića o udaljavanju punomoćnice oštećenih Nataše Kandić te je naložilo branitelju dostavu preciziranog podneska u kojemu će točno navesti izdvajanje kojih podnesaka i zapisnika traži.

Odvjetnik Nalić, branitelj opt. Radojčića, je zatražio da Sud Natašu Kandić pozove kao svjedokinju u ovome postupku te da joj uskrati mogućnost zastupanja oštećenika.

Vijeće je donijelo rješenje prema kojemu će o prijedlogu odvjetnika Nalića odlučiti naknadno.

Obrana I-opt. Ljubana Devetaka

Opt. Devetak je izjavio da je razumio optužnicu i da će iznijeti svoju obranu, da osuđuje svaki zločin i da je u više navrata pokušao inicirati sudski postupak radi utvrđivanja odgovornosti za počinjene zločine u Lovasu, ali da njegova saznanja nikoga nisu zanimala. Rekao je da se obratio za pomoć i Fondu za humanitarno pravo nakon što je čuo da je general Vasiljević izjavio da će „Ljuban Devetak da najebe za selo Lovas“. Rekao je da nije učinio ništa od onoga što mu se stavlja na teret, da nije poticao počinjenje zločina niti je ikome zapovijedao.

Rekao je da je rođen i odrastao u Lovasu, odakle je odselio 1971. godine. Živio je u Osijeku gdje je do 1988. godine radio u poduzeću „Mobilia“. Izjavio je da je već tada dolazilo do separacije društva po nacionalnoj osnovi te da se zbog toga preselio u Beograd. U Lovasu je 80-ih godina sagradio kuću u koju se namjeravao vratiti nakon odlaska u mirovinu pa je često dolazio u Lovas.

U Novoj Pazovi je sudjelovao u formiranju SDS-a, poput Jovana Raškovića smatrao je da su Srbi u Hrvatskoj ugroženi te je prikupljao i slao pomoć Srbima i SDS-u u Hrvatskoj. U ljeto 1991. kod njega su stigle izbjegle srpske obitelji sa područja Lovasa i Vukovara (obitelji Milana Devčića, Milana Vorkapića i Željka Krnjajića). U rujnu 1991. navedeni su otišli u Šid, pripremao se napad na Tovarnik. Tovarnik je JNA zauzela 20. rujna.

Izjavio je da nije sudjelovao u prikupljanju dobrovoljaca za napad na Lovas, da pred dobrovoljcima nije održao nikakav govor u Pazovi te da je jedina njegova uloga u dovođenju dobrovoljaca bila osiguranje, tj. nabavljanje autobusa kojim su oni prevezeni do Tovarnika. I on je bio u autobusu kojim su, nekoliko dana prije napada na Lovas, dobrovoljci dovezeni u Tovarnik. Tada je u autobusu sjedio sa Đorđevićem, jedinim dobrovoljcem koji je poginuo pri napadu na Lovas.

Nakon predočavanja izjava optuženih Stevanovića i Nikolaidisa rekao je da nisu točne njihove tvrdnje da je održao govor u Pazovi u kojemu je tvrdio da je srpstvo ugroženo, da nisu točne tvrdnje opt. Stevanovića da je dobrovoljcima u Pazovi obećan novac, da je lažna tvrdnja opt. Nikolaidisa da je u Novoj Pazovi govorio da u Lovasu ima puno ustaša i da im je tada rekao „ono što nađete je vaše“, da nije točna tvrdnja opt. Radojčića da je dobrovoljce okupio Ljuban Devetak.

Po dolasku u Tovarnik razgovarao je sa pukovnikom Dušanom Lončarom, kojeg je od ranije poznavao iz Osijeka. Lončar mu je tada rekao da pregovori nisu uspjeli i da će se Lovas morati zauzeti vojnom akcijom. Izjavio je da je kasnije od mještana Lovasa saznao da je u selu bilo 50-60 pripadnika ZNG RH. Rekao je da mu je poznato da je JNA sa Kriznim štabom Lovasa pregovarala 3-4 puta te da bi on, da je bio na Lončarovom mjestu, nakon neuspjelih pregovora „pregazio“ Lovas.

Vratio se u Beograd, a u Tovarnik je ponovno došao 10. listopada, zajedno sa Mirkom Jovićem i Miloradom Bastom. U vojnoj komandi ih je primio Lončar. Obavijestio ih je da je Lovas zauzet, istaknuo je veliku ulogu dobrovoljaca SPO-a u zauzimanju Lovasa te im je osigurao jedno vojno vozilo kojim su poslije 19,00 sati stigli u Lovas. Bio je u civilnoj odjeći. 1991. godine uopće nije nosio vojnu uniformu.

Nakon predočavanja izjava rekao je da nije točna tvrdnja opt. Stevanovića da je on (Devetak) obilazio dobrovoljce tih nekoliko dana prije napada na Lovas i da im je govorio da budu strpljivi jer se čeka vojska, da je lažna tvrdnja svjedoka Ljubodraga Jelića koji je rekao da je Ljuban Devetak odredio Slavka Stupara da vodi napad, da je lažna tvrdnja svjedoka Slavka Stupara koji je rekao da je sa Devetekom otišao u Tovarnik gdje je održan sastanak sa vojskom na kojemu je dogovaran napad i raspored sudionika napada u tri grupe.

Po dolasku u Lovas, 10. listopada oko 19,00 sati, u centru sela zatekli su jedan tenk oko kojega se nalazilo 10-ak pripadnika srpskih snaga. Među njima je bio i opt. Devčić. Devčić mu je tada rekao da su ostali otišli na kupanje u Tovarnik. Sutradan je shvatio da nikakvog kupanja nije bilo, već da su nakon zauzimanja Lovasa mnogi dobrovoljci pokrali automobile i traktore i njima se vratili u Tovarnik. Tu prvu noć, 10./11. listopada, prespavao je u svojoj kući. Sa njim je noćio i Mirko Jović. U jutro je vidio da su na nekim kućama izvješene bijele plahte te da su neki ljudi bili obilježeni bijelim trakama. Na pločniku je vidio mrtvo tijelo svoje susjede Kate Pavličević. Ubijena je hicem koji ju je pogodio „u po čela“. Kasnije je saznao da je 20 ljudi stradalo u napadu, ali nije saznao kako su stradali. U centru sela je vidio kapetana Veljovića. Veljović mu je rekao da je zapovjednik sela, a on je Veljoviću rekao da ga je Vlada SAO Slavonije, Baranje i zapadnog Srema imenovala vršiteljem dužnosti upravitelja zadruge u Lovasu (da će biti v. d. upravitelja zadruge saznao je 8 dana prije napada na Lovas), da je obišao selo, da su ljudi

zabrinuti i da je potrebno obratiti se ljudima i smiriti ih. Veljović mu je odgovorio da za to nema vremena te mu je rekao da to on učini, da se predstavi stanovništvu kao civilni komandant sela te da ih obavijesti o uvođenju vojne uprave i policijskog sata. Tako je i učinio. Stanovništvo je pozvano „dobošarom“, a on im se obratio i rekao im sve što mu je naložio Veljović. Izjavio je da mu je prilikom „obraćanja narodu“ netko „tutnio“ automat. Navečer se ponovno sastao sa Veljovićem te su razgovarali o potrebama sanacije sela, skupljanja tijela poginulih, odlaska i obavještavanja pukovnika Lončara o stanju u Lovasu. Veljović mu je rekao da poginule treba uredno sahraniti te je osigurao rovokopač za sahranu. Izjavio je da su poginule osobe upisane u matičnu knjigu umrlih. Nije mu poznato da li je obiteljima poginulih bilo zabranjeno prisustvovati sahrani ili na sahranu nisu došli zbog straha.

Narednih su se večeri u zgradi mjesne zajednice održavali sastanci koje je vodio kapetan Veljović. S obzirom da je on bio zadužen za zadrugu, na sastancima je izvještavo o poslovima iz djelokruga zadruge.

Nakon predočavanja iskaza rekao je da nije točna tvrdnja kapetana Veljovića da je sastancima u zgradi mjesne zajednice predsjedao on (opt. Devetak).

Rekao je da većih problema nije bilo sve do dolaska potpukovnika Dimitrijevića, koji je u selo došao 13. ili 14. listopada. Rekao je da je tek u istražnom postupku saznao za prijeteće pismo potpukovnika Dimitrijevića mještanima Lovasa, da je 16. listopada bio u Beogradu zbog posla, da se vratio navečer i prisustvovao samo dijelu sastanka u kojemu je izvještavao o privrednim pitanjima, da je od opt. Devčića saznao da je potpukovnik Dimitrijević naredio 17. listopada okupljanje mještana u prostoru zadruge, ali da te večeri ondje nije ulazio.

Nakon predočavanja iskaza rekao je da su lažne tvrdnje svjedoka Vlade Bošnjakovića, Ljubomira Solakovića, Josipa Kuvajdžića i Ivana Mujića da se 17. listopada uvečer nalazio u prostoru zadruge i da je ondje odvajao radni vod, da je izmišljotina izjava svjedoka Mirka Kesera da je 17. listopada u jutro u dvorištu zadruge naredio Đuki Luketiću da ode sa Petronijem i dovede oca i braću, da je lažna izjava Branke Balić koja je izjavila da su Luketići dovedeni po njegovu nalogu.

Izjavio je da je 18. listopada u jutro u dvorištu zadruge zatekao kaotičnu situaciju te da je zatražio određen broj ljudi za radni vod. Kapetan Perić ga je uputio potpukovniku Dimitrijeviću, koji mu je odobrio izdvajanje određenog broja ljudi. Nakon što je to učinio, sa vozačem Draganom Miličevićem „Takijem“ je zbog posla otišao u Sremsku Mitrovicu. Ondje je sa Miloradom Markovićem rješavao problem skladištenja kukuruza koji se tih dana brao u Lovasu. Na povratku iz Mitrovice drijemao je u automobilu, a „Taki“ mu je, kad su ušli u selo, rekao da je pred ulazom u selo vidio ljude koji leže po polju. Sreo je Devčića koji ga je obavijestio o stradavanju ljudi u minskom polju. Odmah je Milana Vorkapića poslao po kamion, kako bi se ranjene osobe prevezle u bolnicu u Šid. Sreo je potpukovnika Dimitrijevića i kapetana Veljovića. Dimitrijeviću je rekao da su uspjeli napraviti Jasenovac u Lovasu.

Izjavio je da je nakon toga pukovnik Lončar pozvao na razgovor njega i potpukovnika Dimitrijevića, da je njega pozvao jer ga je poznavao od ranije i jer je očekivao da će mu on reći što se zaista dogodilo na minskom polju, ali kako on nije imao saznanja što se zaista dogodilo, napustio je prostoriju u kojoj su razgovor nastavili Lončar i Dimitrijević.

Rekao je da nije znao gdje se nalaze minska polja, iako se po selu pričalo o njima, te da nije znao da će se ići u „pretres terena“.

Nakon što mu je predsjednica Vijeća predočila izjavu generala Vasiljevića u kojoj je Vasiljević rekao da je iz izvještaja pukovnika Subotića saznao da su civile preko minskih polja

tjerali pripadnici odreda „Dušan Silni“, koji su bili pod komandom Ljubana Devetaka, optuženik je izjavio da je general Vasiljević tako izjavio jer Subotić više nije živ. Rekao je i da je pukovnik Petković bio obavještajac te da je mogao krivotvoriti izvještaje, da je dokazni materijal krivotvoren te da se i danas boji osoba iz JNA.

Nakon što su mu predočene još neke izjave rekao je da nisu točne tvrdnje optuženih Miodraga Dimitrijevića i Darka Perića koji su tvrdili da je bio prisutan na sastanku kada je odlučeno da će se ići u pretres terena, te tvrdnje istih da je on bio apsolutni autoritet za Lovas, da je lažna tvrdnja opt. Kosijera koji je izjavio da sa 90%-tnom sigurnošću može tvrditi da je Ljuban Devetak rekao da se povedu ljudi ispred i da se Hrvati pozovu na predaju, da nije točna tvrdnja svjedoka Emanuela Filića koji je izjavio da je on rekao da će „vaši prijatelji tražiti ljude koji se kriju“.

Rekao je da je kancelariju od 11. do 21. listopada imao u zgradi zadruga, a od tada u zgradi policije. Poznato mu je da su u zgradama koje su pripadali zadruzi (zadružna radionica) zatvarani ljudi. Nije mu poznato tko ih je zatvarao. Poznato mu je i da je vojska, tj. pukovnik Subotić, 11. listopada ustrojio zatvor u zgradi mjesne zajednice. Ondje je vidio 10-ak vojnih policajaca.

Izjavio je da nisu istiniti navodi optužnice kojima mu se stavlja na teret da je, zajedno sa opt. Devčićem i opt. Radojčićem, naređivao zatvaranja, saslušanja, tjelesna mučenja, da je naređivao ubijanja i da je poticao opt. Nikolaidisa da ubije Snježanu Krizmanić.

Nakon predočavanja iskaza izjavio je da nisu točne tvrdnje optuženih Stevanovića i Nikolaidisa koji su tvrdili da su po njegovom nalogu privodili ljude koje su ispitivali on i Devčić, da je lažna tvrdnja opt. Stevanovića da je naređivao koje se osobe trebaju privesti i koje se kuće trebaju pretresti, da je lažna tvrdnja opt. Nikolaidisa da ga je on poticao da ubije Snježanu Krizmanić, da nije istinita tvrdnja svjedoka Stojana Ilića koji je rekao da su ljudi privođeni kod Devetaka, da nije točna tvrdnja svjedokinje Marije Đaković koja je izjavila da je ispitivao Snježanu Krizmanić, raspitivao se o njenom ocu i prijetio joj da će joj gurnuti pištolj u usta, da nisu točne tvrdnje svjedoka Ljube Jelića da su on, Radojčić i Devčić sastavljali popise prema kojima su ljudi likvidirani.

Izjavio je da nije imao nikakvog kontakta sa dobrovoljcima, izuzev ukoliko mu se netko od njih obratio (npr. Ljubo Jelić). Nije mu poznato pod čijom su se ingerencijom nalazili dobrovoljci.

Nakon predočavanja iskaza rekao je da je laž opt. Stevanovića da mu je komandant bio Ljuban Devetak, da nije istinita tvrdnja svjedoka Nikole Vukovića koji je izjavio da je Devetak bio komandant sela te da su dobrovoljci iz Dobanovaca dobivali naređenja od „Aždaje“, koji je dobivao naređenja od Devetaka.

Rekao je da je kasete sa proslave HDZ-a gledao, ali puno poslije inkriminiranog vremena, te da je jednu kasetu predao Nataši Kandić.

Nakon predočavanja iskaza rekao je da nisu točne tvrdnje opt. Petronija Stevanovića i svjedokinje Marije Đaković koji su izjavili da je bio prisutan prilikom prikazivanja snimaka sa mitinga HDZ-a.

Izjavio je da mu je bilo poznato da je zapovjednikom policije imenovan Krnjajić. Poznato mu je i da je opt. Radojčić jedno vrijeme bio zapovjednik TO, ali mu nije poznato kada je to Radojčić postao. Izjavio je da je opt. Devčić bio običan policajac, da nije bio „čisti Srbin“ te da zbog toga nije niti mogao biti zapovjednikom policijske stanice.

Nakon predočavanja iskaza izjavio je da nije točna tvrdnja opt. Radojčića (iz istrage) da je on (opt. Radojčić) postavljen za komandanta TO dogovorom Ljubana Devetaka i vojske.

Rekao je da je u inkriminirano vrijeme u Lovasu postojala isključivo vojna vlast i vojna uprava te da vojna uprava podrazumijeva stavljanje kompletnih aktivnosti pod kontrolu vojske. Gotovo svi mladi Srbi iz Lovasa su u inkriminirano vrijeme bili naoružani. Mišljenja je da su svi oni smatrali da pripadaju JNA. Izjavio je da je tek nakon dolaska policije iz Srbije djelovala vojno-policajska vlast. Izjašnjavao se civilnim komandantom sela jer mu je 11. listopada to saopćio kapetan Veljović, iako nikada nikakvo rješenje o postavljanju na takvu funkciju nije dobio. Rekao je da je u usporedbi sa vojnim komandantom sela bio „nitko i ništa“. Plaću je primao kao v. d. upravitelja zadruge. Rekao je da je kao v. d. upravitelja zadruge zaposlio najmanje 70-ak Hrvata, da su mnogi od njih bili na rukovodećim položajima u zadruzi te da niti jednoj osobi hrvatske nacionalnosti nije uručio otkaz.

Izjavio je da nisu točni navodi optužnice prema kojima je uveo radnu obavezu za nesrpsko stanovništvo. Rekao je nije sam donio odluku o radnoj obvezi te da ju nije niti smatrao radnom obvezom, da su u radovima sudjelovali i Srbi, da su ljudi sa zadovoljstvom prihvatili rad jer je prijetila opasnost ostanka bez hrane budući da ljetina još nije bila skinuta sa polja te da su svi za taj rad bili plaćeni vrijednosnim bonovima kojima se moglo kupovati u združnoj trgovini.

Rekao je da nije točno niti da je naredio obilježavanje kuća nesrpskog stanovništva bijelim trakama i nošenje bijelih traka oko ruku, da nije točno da je dobrovoljcima „Aždaji“, „Kosti“ i „Nikoli“ rekao da rade „ono što treba“ sa Zvonkom Martinovićem, koji je nakon toga ubijen. Izjavio je da je sa Zvonkom Martinovićem bio u dobrim odnosima, da mu je poznato da je Martinović pronađen u štaglju svoga nećaka i da je očevid obavljala policija iz Srbije.

Izjavio je da je Lovas preimenovan u Dušanovac te da je to urađeno na inicijativu ljudi iz zapadne Slavonije, koji su u Lovas počeli pristizati u studenom 1991. godine. Ukupno je u Lovas, krajem 1991. i 1992. godine, stiglo 300-tinjak obitelji iz zapadne Slavonije.

Rekao je da je na Vojnom sudu u Beogradu 1994. godine vođen postupak zbog stradavanja civila na minskom polju, ali da je cijeli spis uništen kada se došlo do saznanja o umiješanosti i odgovornosti JNA.

Na pitanja opt. Nikolaidisa odgovorio je da je, spominjujući „dvojac“ u negativnom kontekstu, mislio na njega (opt. Nikolaidisa) i na opt. Stevanovića, da nije bio nadležan poduzeti nešto radi sprječavanja pljački i ubojstava, da ne vjeruje da je još netko osim Srba iz Lovasa mogao razlikovati koje su osobe srpske a koje hrvatske nacionalnosti, da nije sastavljao ugovore o iseljavanju Hrvata i ostavljanju imovine, da se ne sjeća gdje je završila stoka iz Lovasa.

Na neka pitanja optuženog Nikolaidisa opt. Devetak nije dao odgovor („Zašto pokop ubijenih nije bio normalan? Da li je to bilo iz razloga jer nisi htio da rodbina vidi na što liče? Kako si išao na sastanke u 23 sata ako je u selu bio policijski sat? Da li je nekoga pitao što se događa u združnom dvorištu (noževi, krv) s obzirom da je bio direktor zadruge? Sto ljudi te tereti, jel' svi lažu?“).

U jednom trenutku opt. Devetak nije više htio odgovarati na pitanja opt. Nikolaidisa. Predsjednica Vijeća je tada izjavila da ne mora odgovarati na pitanja, ali da ona želi čuti pitanja opt. Nikolaidisa. Nakon nekoliko pitanja opt. Devetak je rekao opt. Nikolaidisu: „Jel' se ti zabavaš sa mnom il' ozbiljno pitaš?“

Suočenje optuženih Devetaka i Nikolaidisa:

- na okolnost da je opt. Devetak tražio od opt. Nikolaidisa da ubije Snježanu Krizmanić (*opt. Nikolaidis je rekao da se to dogodilo u komandi i da mu je opt. Devetak to naredio jer nije mogao uhvatiti Snježaninog oca, a opt. Devetak mu je rekao da laže*),

- na okolnost navodnog Devetakovog govora u Pazovi u kojemu je tvrdio da u Lovasu ima dosta pripadnika hrvatskih postrojbi (*opt. Devetak je izjavio da je laž da je uopće držao govor u Pazovi, a Nikolaidis je izjavio da je Devetak tvrdio da se u Lovasu nalazi 200-300 pripadnika ZNG-a*),

- na okolnost da li su privođenja i hapšenja vršena po naređenju Devetaka (*opt. Nikolaidis je rekao da iza svakog privođenja, hapšenja i ubojstva stoji Devetak, da potpukovnik Dimitrijević sa tim nije imao ništa, na što je Devetak rekao da Nikolaidis priča gluposti*),

- na okolnost da je Devetak tražio da se 10-15 Hrvata „skloni“ iz zgrade mjesne zajednice (*opt. Nikolaidis je izjavio da se radilo o ranjenicima koji Devetaku više nisu bili potrebni, da je dolazila smjena vojske te da su se trebali „skloniti“, a Devetak je izjavio da to nije točno*).

Suočenje optuženih Devetaka i Stevanovića:

- na okolnost je li Devetak bio komandant Stevanoviću

Stevanović je izjavio da mu je Devetak „bio Bog“, a Devetak je izjavio da laže.

- na okolnost da li je prilikom prikazivanja audio-video zapisao sa proslave HDZ-a Devetak govorio da su osobe sa snimke neprijatelji

Stevanović je izjavio da mu je Devetak naredio „skupi dobrovoljce, da dođu i vide tko su nam dušmani“.

Suočavanja su bila obilježena brojnim uvredama. Devetak je Nikolaidisa nazvao „psetom“ te je rekao da mu je poniženje što ga „ovakav ubojica“ ponižava takvim tvrdnjama, a Nikolaidis je Devetaka nazvao „malim Pavelićem“, rekao je da se u ovom postupku laže, ali da je Devetak slagao više nego svi ostali optuženici zajedno te je Devetaku rekao da je „taj rat bio privatn, prljav i njegov“.

Suočenje optuženih Devetaka i Stevanovića nije izvršeno u pogledu svih okolnosti na koje je trebalo biti provedeno. Optuženici su istovremeno govorili. Devetak je Stevanovića nazvao „idiotom“ i „đubretom“.

Opomena odvjetniku Krstiću

Odvjetnik Zdravko Krstić, branitelj optuženih Devetaka, Devčića i Bačića, je zbog višestrukog uzimanja riječi bez odobrenja predsjednice Vijeća opomenut te mu je zapriječeno novčanim kažnjavanjem.

Molba opt. Devetaka i njegovog branitelja

Opt. Devetak i njegov branitelj su isticali da je opt. Devetak lošeg zdravstvenog stanja, da mu nije osigurano adekvatno liječenje od strane zatvorskog liječnika te su zatražili upućivanje na specijalistički pregled na Vojno-medicinsku akademiju (VMA).

Obrana II-opt. Milana Devčića

Opt. Devčić je u svojoj obrani izjavio da je od 1981. do 1991. godine radio u policiji u Vukovaru, da su se nakon pobjede HDZ-a pojavile nacionalne netrpeljivosti, da je imao problema jer mu je otac Hrvat, a majka Srpkinja, da su se problemi pojačali nakon što su u srpnju ili kolovozu 1990. godine u policiju došli redarstvenici te da je u ožujku 1991. godine 20-ak Srba napustilo vukovarsku policiju. Reкао je da se na predizbornim skupovima, koje je kao policajac osiguravao, upoznao sa „ustaškom“ politikom, da su njeni zagovornici na tim skupovima bili Branimir Glavaš, Tomislav Merčep, Marin Vidić „Bili“ i Blago Zadro, a da je zagovornik takve politike bio i Jozo Milas, predsjednik HDZ-a Lovasa. Izjavio je da su se problemi još više povećali nakon pogibije 12 redarstvenika u Borovom Selu 02. svibnja 1991. godine te da su uslijedila privođenja, zastrašivanja i ubijanja Srba u Vukovaru. Reкао je da se nije slagao sa „ustaškom“ politikom te da je, nakon što mu je dojavljeno da će biti likvidiran, napustio Vukovar i otišao kod rodbine u Beograd, gdje se zadržao do 15. rujna. Reкао je i da su Srbi u Lovasu bili ugroženi, da je bilo maltretiranja i omalovažavanja osoba srpske nacionalnosti te da se od svibnja do listopada 1991. godine nije moglo slobodno ulaziti i izlaziti u selo jer su bili postavljeni punktovi ZNG-a RH. Reкао je da je njegovom ocu, nakon što je napustio policiju, priječeno, da im je u dvorište obiteljske kuće bačena eksplozivna naprava te da mu je provaljeno u stan u Vukovaru.

Kontaktirao je sa Željkom Krnjajićem i Milorodom Vorkapićem koji su već bili u krajinskoj policiji, a potom je otišao u Šid te se prijavio u rezervni sastav JNA.

U napadu na Tovarnik sudjelovao je na samom početku napada, do ranjavanja jedne osobe kojoj je ostao pružiti pomoć. Izjavio je da je nakon osvajanja Tovarnika ondje pod „pokroviteljstvom“ JNA otvorena policijska stanica.

Izjavio je da su u 3 ili 4 navrata između JNA i Kriznog štaba Lovasa obavljani pregovori na kojima je JNA zahtijevala predaju naoružanja, da mu je poznato da su kao predstavnici sela pregovarali Adam Rendulić, Antun Lovrić, Milan Tepavac i Đuro Prodanović.

Jednu večer su policajci, pripadnici TO i dobrovoljci okupljeni ispred komande, gdje su im se obratili oficiri JNA. Rekli su im da Krizni štab Lovasa ne želi predati oružje te da je nužno vojnom akcijom zauzeti Lovas. Pukovnik Lončar im je rekao da će artiljerijska priprema napada trajati od 6 do 8 sati u jutro, a da će se zatim krenuti u „čišćenje“ sela. Tada im je podijeljena i municija. Osim pukovnika Lončara ondje su bili još neki oficiri JNA (Kamberi, Radosavljević, Milan Vukelić). Reкао je da je JNA imala saznanja da u Lovasu postoje naoružane skupine, da je takva saznanja imao i on, da Lovas uopće nije bio „mirno i idilično selo“ te da je 180 osoba iz Lovasa bilo u policiji RH ili u ZNG RH. Izjavio je da su ih dvije žene iz Lovasa, Mika Vorkapić i majka Zorana Tepavca, obavijestile da su u zgradi stare škole u Lovasu smješteni pripadnici ZNG RH. Reкао je da smatra da su svi sudionici napada bili rezervisti JNA, da je smatrao da pripada 2. proleterskoj gardijskoj motoriziranoj brigadi čiji je zapovjednik bio pukovnik Dušan Lončar, ali nije znao reći kojoj je postrojbi unutar te brigade pripadao.

Izjavio je da su noću kamionima prevezeni na područje udaljeno 2 km od Lovasa, jedan dio puta su propješačili, a nakon toga su čekali artiljerijski napad na Lovas. Nakon artiljerijskog napada, koji je trajao oko pola sata i u kojemu je na selo ispaljeno 20-ak granata, iz četiri smjera su oko 8 sati krenuli u „čišćenje“ sela. U napadu je sudjelovalo 70-ak osoba. Petorica su bila Lovlašani, nekoliko je osoba bilo iz Opatovca i Tovarnika, a većina (50-60) bili su dobrovoljci. Svi su bili jednobrazno obučeni, u SMB uniforme, koje su zadužili na Vašarištu u Šidu. Pred napad su ih Vorkapić i Stupar podijelili u četiri skupine, a u svakoj se nalazilo 15-20 osoba. Njegova skupina, koju je predvodio Krnjajić, kretala se Ulicom I. L. Ribara, a sastojala se uglavnom od policajaca. U toj je ulici bilo dosta srpskih kuća, u njoj se nalazila i kuća njegovih roditelja. Skupina u kojoj su se nalazili Milan Vorkapić, Stupar i dobrovoljci iz odreda „Dušan Silni“ kretala se Mlinskom ulicom, skupina u kojoj su se nalazili dobrovoljac „Tito“, Zoran Tepavac i Miroljub Vorkapić kretala se Gajevom, a Ljubo Jorgić bio je u skupini koja se kretala ulicom koja se naziva Dol. U svakoj skupini nalazio se netko od Lovšana. Otpor na koji su nailazili bio je slab. Na njih je pucano sa uzvisina koje se nalaze oko sela. Kada je došao do kuće svojih roditelja zadržao se u kući pa je zaostao za svojom grupom. 50-ak metara od centra sela vidio je tijelo Josipa Kraljevića. Nije mu poznato kako je poginuo. Tijekom napada je kontaktirao sa hrvatskim stanovništvom. Ne sjeća se da li je ikome rekao da na kuću, kao znak predaje, postavi bijelu plahu, ali je siguran da je čuo da su neki pripadnici njegove grupe to govorili mještanima. Napad je trajao od 8 pa do 15 ili 16 sati. Odmah potom je netko, misli da su to bili Krnjajić i Miroljub Vorkapić, otišli obavijestiti JNA da je selo „oslobođeno“. Od 50-60 dobrovoljaca, u selu je nakon akcije ostalo samo 10-ak. Neki od njih su pokrali automobile te su se odmah vratili u Tovarnik. Očekivalo se da će, po prethodnom dogovoru, JNA ući u selo odmah nakon napada, ali JNA je, sa 5-6 tenkova i nešto pješadije, tek oko 20,00 sati ušla u selo. Oko 20,00 sati u selo su došli i Ljuban Devetak, Mirko Jović i Milorad Basta.

Rekao je da je napad predvodio Željko Krnjajić, da je isti kontaktirao sa pukovnikom Lončarom te da se sve radilo pod komandom JNA. Prije napada im nitko nije objašnjavao kako postupati sa civilima koje zateknu u selu. Poznato mu je da su srpske obitelji u Lovasu bile obaviještene da će selo biti napadnuto i da se sklone u podrum.

Posredno je saznao da je 20-ak Lovšana smrtno stradalo prilikom napada. Izjavio je da je najveći broj ljudi stradao u ulicama kojima su se kretale grupe koje su predvodili Stupar i „Tito“. Dva ili tri dana nakon napada je saznao da je u napadu smrtno stradao i njegov susjed Ivan Ostrun. Nije mu poznato kako je poginuo. Poznato mu je da je Đuro Prodanović evidentirao mrtve i da su svi sahranjeni na groblju. Nije mu poznato da li su o pogibiji i sahrani obaviještene porodice poginulih.

Izjavio je da je u krugu zadruga istog dana bilo privedeno 50-ak osoba. Neki su odmah pušteni kućama, a pripadnici HDZ-a su zadržani iz sigurnosnih razloga. Bilo je ratno stanje pa nikakva rješenja o pritvaranju ili zadržavanju nisu donošena. Nisu točne tvrdnje optuženih Nikolaidisa i Stevanovića da je tijekom napada stradalo samo dvoje ili troje ljudi, a da su ostali kasnije ubijeni u osveti. Reкао je da je iskaz opt. Nikolaidisa „90% neistinit“, da nije istinita izjava Nevenke Mađarević da njen suprug Stipo nije stradao u napadu nego da je odveden iz svoje kuće te da nije istinita izjava Marije Đaković da je Mađarević ubijen noću, 10./11. listopada.

Poznato mu je da su Darka i Željka Pavlića 11. listopada, nakon što su pucali sa neke zgrade, u zadrugu priveli dobrovoljci. Kod jednoga od njih je pronađena automatska puška. Izjavio je da su oni vjerovatno proslijeđeni u zatvor u koji se nalazio u zgradi mjesne zajednice, ali mu nije poznato što se sa njima kasnije dogodilo. Izjavio je da je za zatvor koji se nalazio u podrumu zgrade mjesne zajednice bila zadužena vojska, da je vojska odredila upravitelja zatvora i da mu nije poznato tko je ondje bio zatvoren.

Izjavio je da je komandu mjesta preuzeo kapetan Veljović, da je odmah uvedena vojna uprava, da je JNA imala svu vlast u selu te da nikakva civilna vlast nije postojala. Čuo je da je Devetak po Veljovićevoj naredbi, dan nakon napada, održao govor pred okupljenim mještanima radi smirivanja situacije.

Rekao je da je za zapovjednika policije u Lovasu postavljen Željko Krnjajić, koji je do tada bio zapovjednik policije u Tovarniku, a nakon Krnjajićevo ranjavanja zapovjednik je postao Milorad Vorkapić. Vorkapić je tu dužnost obavljao do pogibije, 23. listopada. 24. ili 25. listopada, nakon čega je njega (opt. Devčića) na dužnost zapovjednika policije u Lovasu imenovao Boro Bogunović, ministar policije SAO Slavonije, Baranje i zapadnog Srema. Zapovjednik policije bio je samo nekoliko dana, jer je ingerenciju nad policijom u Lovasu preuzeo MUP Srbije. Zapovjednik je tada postao Dušan Milošević, a on je nastavio raditi u operativi.

U vrijeme kad je on bio zapovjednik policije u Lovasu, bilo je 10-15 policajaca. Policija je radila na punktovima, obavljala je pregled vozila. Saslušavanja su obavljana na okolnosti posjedovanja naoružanja i aktivnosti u HDZ-u. Osim njega, povremeno su saslušavanja obavljali i Miroljub Vorkapić te pukovnik Subotić. Vorkapić je, zajedno sa vojskom, odlučivao koje će se osobe, nakon saslušanja, pustiti kući.

Policijska stanica se nalazila u kući Bore Kesera, u centru Lovasa. Policajci su bili većinom mještana Lovasa. Neke privođene osobe su nakon razgovora puštane kućama, a neke su upućivane u vojni zatvor koji se nalazio u Šidu. „Najinteresantnije“ osobe predavane su pukovniku Subotiću, koji je radio u VP. O tim pitanjima je skoro svakodnevno razgovarao sa pukovnikom Ljubišom Petkovićem, koji se nalazio u Šidu, a koji je radio u službi bezbjednosti JNA. Ispitivanjima je došao do saznanja da su pripadnici ZNG RH napustili Lovas dan ili dva prije napada.

Rekao je da je evidentno da je u Lovasu bilo maltretiranja, ali da je sve bilo pod ingerencijom vojne uprave te da on nije imao ovlasti provoditi istrage. Izjavio je da su optuženi Stevanović i Nikolaidis bili potpuno „izvan kontrole“, često alkoholizirani i skloni ekcesnim situacijama. Tražio je da ih se otjera iz Lovasa. Zbog njihovog ponašanja žalio se i Slavku Stuparu, njihovom zapovjedniku, ali i Stupar je prema njemu bio drzak. I o tome je izvještavao pukovnika Petkovića. S obzirom da je bila uvedena vojna uprava, smatra kako je ingerenciju nad tim stvarima imala VP, koja se nalazila u Šidu.

Izjavio je da su svu vlast obnašali i da su sve naredbe izdavali pripadnici JNA. Rekao je da je kapetan Veljović izgubio moć odlučivanja kad je 14. listopada u Lovas došao potpukovnik Miodrag Dimitrijević. On nikada nije išao na sastanke kod potpukovnika Dimitrijevića. Poznato mu je da su ondje odlazili Vorkapić, Radojčić, Devetak, Prodanović, Zoran Obrenović zvan Aždaja te neki dragovoljci. Smatrao je da su svi oni bili podčinjeni JNA. Radna obveza i policijski sat su uvedeni po naređenju vojske, a nije istina da je Dimitrijeviću lažno prikazivana situacija u Lovasu.

Rekao je da nije bio prisutan inkriminiranim događajima od 17. i 18. listopada. Posredno je, od mještana, saznao o stradavanju ljudi na minskom polju. Njemu nije bilo poznato gdje su bila postavljena minska polja, a nije mu poznato je li za minska polja znao Miroljub Vorkapić.

Izjavio je da je opt. Devetak u Lovasu bio direktor zadruga, da se uglavnom bavio ubiranjem ljetine sa polja te da je često izbivao iz sela. Nije mu poznato da se opt. Devetak miješao u policijski posao.

Rekao je da je u zgradi mjesne zajednice postojao zatvor te da je čuvar u tom zatvoru bio Jelić. Nema saznanja da se ondje nekome nešto loše dogodilo. U zgradi mjesne zajednice kancelariju je imao kapetan Veljović, a u produžetku navedene zgrade i opt. Radojčić. On (opt. Devčić) u razdoblju od 10-18. listopada nije imao kancelariju, a kasnije je imao kancelariju u policiji, koja je bila smještena u kući Bore Kesera.

Rekao je da je lokalna TO ustrojena po naređenju vojne uprave te da je za zapovjednika postavljen opt. Milan Radojčić. Misli da su Radojčića na tu funkciju postavili Slobodan Grahovac i Slobodan Subotić. U TO su bili većinom dobrovoljci te manji broj mještana. Dobrovoljci su pripadali Teritorijalnoj obrani, a Slavoljub Ivanović je bio jedini dobrovoljac koji je bio u sastavu policije. Izjavio je da je opt. Radojčić teško mogao naređivati dobrovoljcima i njihovim zapovjednicima.

Izjavio je da nije istinita tvrdnja opt. Jovana Dimitrijevića da je privodio ljude po njegovom (Devčićevom) nalogu, kao ni tvrdnja opt. Stevanovića koji je tvrdio da je radio u policiji.

Rekao je da su ljude u policiju, koje je on ispitivao, dovodili policajci: Radovan i Zoran Tepavac, Somborac, Klisinić, Ivanović.... Smatra da su privođeni po nalogima Miroljuba Vorkapića, komandira stanice. On (opt. Devčić) je bio zadužen za obavljanje razgovora. Rekao je da su izjave opt. Radojčića te svjedoka Gorana Jeremića i Nikole Vukovića, u kojoj su tvrdili da je on (Devčić) bio zapovjednik policije vjerovatno rezultat pogrešne predodžbe da je on zapovjednik policije s obzirom da je bio jedini školovani policajac.

Izjavio je da su dozvole za kretanje po selu izdavane u mjesnoj zajednici, da policija nije izdavala propusnice, da hrvatsko stanovništvo u Lovasu nije bilo obilježavano bijelim trakama te da mu nije poznato da su neke ekshumirane osobe bile obilježene bijelim trakama.

Izjavio je i da nisu točne tvrdnje opt. Stevanovića (*da je privodio ljude po Devetakovim i Devčićevim nalogima, da je on (Devčić) tukao ljude, da su Devčić i Devetak puštali kasete sa proslave HDZ-a*); opt. Nikolaidisa (*da je Devčić bio 18. listopada u dvorištu mehaničarske radionice u zadruzi kada su tučeni Hrvati te da je sa Devetakom pravio popise ljudi za razdvajanje*); optuženih Radojčića i Nikolaidisa (*da je u zgradi policije postojao zatvor*); Branke Balić (*da je vidjela Devčića i Zoraju kako tuku Andriju Devčića*); Đure Filića (*da ga je u prisustvu Miće Devčića tukla nepoznata osoba, a Devčić mu je psovao ustašku majku i pitao ga za koga je glasovao*); Stjepana Peulića (*da su tri osobe uzeli njegovoj ženi dukate, a kada se on pozvao na Devčića, oni su mu rekli da ih je on i poslao te da je nakon toga je od Devčića tražio da mu se vrate dukati, na što mu je Devčić rekao: „Marš kući, majku vam jebem, sve ću vas potući“*); Marije Đaković (*da se u Lovasu ništa nije moglo bez Devetakovog znanja, koji je sve dogovarao sa Devčićem*); Ane Conjar i Josipa Luketića (*da im je Devčić naredio da stave bijele trake na ruke*); Đure Antolovića (*da ga je Devčić pri ispitivanju udario pendrekom i zaprijetio mu da će dovesti Petronija, a kada je ovaj došao, ubo ga dva puta nožem, a nakon toga ga odveo kući i u kuću bacio bombu, što je ovaj ipak preživio*); Đuke Radočaja (*da mu je Devčić prijatio*); Marka Filića (*da je Devčić zahtijevao da se iseli sa svojom obitelji*); Antuna Krizmanića (*da ga je ispitivao u podrumu zadruge i pitao ga da li bi htio biti streljan umjesto brata Franje*); Petra Vulete (*da ga je ispitivao i batinao u zgradi policije i pitao ga je li naoružan i član HDZ-a*).

Izjavio je da nema saznanja kako su stradali Alojz Krizmanić, Josip Rendulić, Marin i Katarina Balić; da nije obavljao razgovor sa Đurom Krizmanićem; da mu je poznato da je Andrija Devčić bio priveden u policiju jer je nosio hranu prema vikendici koja se nalazila izvan sela, a u kojoj su se nalazile osobe izbjegle iz sela; da je Marija Đaković lagala kada je tvrdila da je Andrija Devčić tučen u policiji; da misli da je Stipo Dolački bio prvi dan priveden u zadruzi i prosljeđen u zatvor, ali da ne zna što mu se dogodilo; da nije istina da je on (opt. Devčić) rekao opt. Nikolaidisu da je Dolački klao i ubijao, ali da je istina da je bio ekstremno nastrojen; da mu nije poznato je li Marko Damjanović bio zatvoren u zadruzi, da nije ispitivao Franju Pandžu, da

ne zna je li Stjepan Luketić dovođen u policiju; da ima saznanja da je na uviđaju, prilikom ubojstva Bože Vidića, bio prisutan pukovnik Subotić, da je vojska vodila istragu, da je tada nekoliko vojnika odvedeno u Šid u zatvor te da je među privedenima bio i Marko Grčanac. Također je rekao da misli da je VP vodila istaragu o ubojstvu Rudolfa Jonaka. Mariju Fišer nije poznavao, nije mu poznato je li Zoran Krizmanić ispitivan u policiji, a od Đorđa Ivkovića je saznao da je Zvonimir Martinović ubijen u nekoj šupi.

Suočenje optuženih Devčića i Nikolaidisa

na okolnosti:

- da li su bili zajedno kada je prilikom napada na Lovas pogodeno vozilo koje je izlazilo iz sela,
- da li su bili zajedno u Krnjajićevoj grupi prilikom napada na Lovas,
- da li je 18. listopada Devčić zajedno sa Devetakom pravio popis za odvajanje osoba prije odvođenja na minsko polje i bio prisutan na dvorištu dok su ljudi bili tučeni,
- da li su Devčić i Devetak ispitivali braću Palić i Stipu Dolačkog, a nakon toga ih predali Petroniju, nakon čega su nađeni ubijeni, i da li se opt. Nikolaidis svađao sa opt. Devčićem zbog Stipe Dolačkog,
- da li su u zgradi policije održavani sastanci sa vojskom

Opt. Nikolaidis je rekao da su Devčić, Devetak, Jelić i Darko Perić pravili popise za odvajanje ljudi; da je Devčić bio prisutan kada su ljudi tučeni u zadruzi; da su braću Palić ispitivali Devetak i Devčić te da su ih predali Petroniju; da je Devčić rekao da posjeduje dokumente iz kojih je vidljivo da je Stipo Dolački činio zločine, da je pitao Devčića što se dogodilo sa Dolačkim kako bi znao odgovoriti supruzi Stipe Dolačkog ukoliko ga ona upita što joj je s mužem, na što mu je Devčić odgovorio da se on (Nikolaidis) nema zbog čega opravdavati supruzi Stipe Dolačkog; da se najveći broj sastanaka održavao u zgradi policije; da se vojska u Lovasu nije pitala ni za što.

Opt. Devčić je opt. Nikolaidisa nazvao „svetskim lažovom“, stalno je ponavljao da on laže.

Suočenje optuženih Devčića i Stevanovića

na okolnosti:

- da li su obojica bili u Krnjajićevoj grupi prilikom napada,
- da li su se nalazili u kukuružištu kada je pogodeno voilo koje je izlazilo iz sela,
- da li je opt. Devčić tukao i šamarao ljude te pozivao Petronija da ih tuče,
- da li je opt. Devčić sa Devetakom i Radojčićem prikazivao kasete sa proslave HDZ-a i ukazivao na Hrvate kao na neprijatelje,
- da li je opt. Devčić bio prisutan ispred policije kada je govoreno da se ljudi trebaju skloniti.

Opt. Stevanović je tvrdio da su se nalazili u istoj, Krnjajićevoj grupi prilikom napada na Lovas; da je Devčić tukao mehaničara, trgovca, brijača; da je Devčić govorio da pripreme osobe za ispitivanje te da bi ih tada četvorica ili petorica „prebili“, a potom bi ih ostavili na ispitivanju; da mu je Devčić pokazivao tko su „zloče“, koga treba privesti.

Optuženi Devčić je izjavio da nisu bili u istoj grupi, da je opt. Stevanović išao Mlinskom ulicom, a ne ulicom I. L. Ribara, a na ostale tvrdnje opt. Stevanovića je izjavio da on (opt. Stevanović) nije normalan i da priča gluposti.

Izostanak opt. Zorana Kosijera

Dana 14. svibnja predsjednica Vijeća je izvijestila nazočne da je opt. Zoran Kosijer telefonom obavijestio Sud da mu je prethodnog dana, nakon rasprave, pozlilo te da je otišao u urgentni centar. Rekla je da je iz zdravstvene službe suda saznala da je opt. Kosijer imao mučninu, ali da nije upućen u urgentni centar, već da ima saznanja da je iz zdravstvene službe otišao u kavanu.

S obzirom na njegov izostanak, rješenjem je za ovo ročište razdvojen postupak u odnosu na opt. Kosijera, od urgentnog centra je zatraženo izvješće je li im se javljao, a policiji u Rumi izdan je nalog za provjeru gdje se nalazi.

Novčano kažnjavanje odv. Krstića, branitelja optuženih Devetaka, Devčića i Bačića

Na ročištu 14. svibnja odvjetniku Krstiću je izrečena kazna u iznosu od 100.000 dinara (*oko 10.000 kuna*), nakon što je intervenirao dok je predsjednica Vijeća postavljala pitanja opt. Devčiću, njegovom branjeniku. Odjetnik Krstić je i na prethodnim ročištima nekoliko puta upozoravan i prijećeno mu je novčanim kažnjavanjem.

15. i 16. svibnja 2008. godine – obrana optuženog Milana Radojčića

O izostanku opt. Kosijera sa ročišta

Opt. Kosijer je izjavio boluje od PTSP-a i depresije, da mu je nakon završetka ročišta od 13. svibnja pozlilo, da je u zdravstvenoj službi Suda primio injekciju, da je potom bio u Hitnoj pomoći u Rumi, a dan potom kod svog liječnika te kod neuropsihijatra.

Predsjednica Vijeća je opt. Kosijera obavijestila da mu je zakazan razgovor sa vještakom psihijatrom koji će nakon obavljenog razgovora Sudu dostaviti nalaz i mišljenje o njegovom stanju. Rekla je optuženiku da ubudeće neće moći telefonskim opravdavati izostanak s rasprave.

Obrana III-opt. Milana Radojčića

Rekao je da je rođen u Lovasu, da je od 1987. godine živio i radio u Vukovaru, a da je progon Srba uslijedio nakon događaja u Borovom Selu. Supruga mu je bila bolesna, liječila se u bolnici u Vukovaru. Sumnjao je u liječnike u vukovarskoj bolnici, pogotovo nakon što je na čelo bolnice došla dr. Vesna Bosanac, pa je suprugu prebacio u novosadsku bolnicu. Vratio se u Lovas, uskoro se iz bolnice vratila i supruga, ali tenzije su se povećavale i u Lovasu. Kako supruga u Lovasu nije imala adekvatnu medicinsku skrb, otišli su u Šid. Ondje je bila smještena TO Vukovar, u koju se dobrovoljno prijavio. 08. listopada mu je rečeno da ide u Tovarnik jer se priprema napad na Lovas.

U Tovarniku je vidio nekoliko Lovšana (Krnjajića, Devčića), veliki broj dobrovoljaca, JNA, mještane Opatovca i Tovarnika. Njih (70-75 osoba) je u centru Tovarnika postrojio oficir JNA, rekao im je da će ih kamionima prevesti u blizinu Lovasa, da će nakon toga dio puta prepješačiti i krenuti u pješadijski napad. Rekao im je i da će pješadijskom napadu prethoditi artiljerijska priprema te da se u Lovasu nalazi 100-150 pripadnika „ustaških snaga“. Poznato mu je i da su iz Lovasa u Tovarnik došle dvije Srkinje te da su rekle da u Lovasu ima značajan broj pripadnika „ustaških snaga“.

Kamionima su prebačeni u blizinu sela, dio puta su propješačili, a 100-200 metara prije Lovasa razdvojili su se u 3 ili 4 grupe. U napad su krenuli oko 08,00 sati, nakon artiljerijske potpore koja je trajala pola sata ili sat. Nije mu poznato tko je bio zapovjednik cijele jedinice (svih grupa) koja je napala Lovas. Poznato mu je da je jednu grupu predvodio Milorad Vorkapić. On se nalazio u Krnjajićevoj grupi, a kretali su se ulicom u kojoj su kuće imali on, Krnjajić i Devčić. U toj grupi bilo ih je 20-ak, a među njima bilo je i nekoliko dobrovoljaca. Sa svih strana se pucalo, pucao je i on, ponajprije iz straha, ali pucali su i radi stvaranja dojma da ih u napadu sudjeluje više. Nisu naišli na veći otpor niti su zatekli „najveći deo ustaških snaga“. Išli su od kuće do kuće i pozivali ljude. Ispitali su ih tko se nalazi u kući. Ljudi su pozivani da na kuće izvjesu bijele plahte, što je predstavljalo oznaku „teritorija koji više nije neprijateljski“. U toku akcije pridružila im se i većina lovaških Srba. Naime, kako su koju kuću osvajali, tako bi im se domaći Srbi priključivali. Nije mu poznato da li su lovaški Srbi bili obaviješteni o napadu. Kada je došao do očeve kuće oca je zatekao u teškom psihičkom stanju. Neko vrijeme je proveo uz njega, smirivao ga je. Potom je krenuo za pripadnicima svoje grupe, susreo ih je u centru sela. Ondje su se odmorili, a potom su nastavili dalje. Napad je trajao do 3 ili 4 sata.

Nakon osvajanja sela netko je otišao javiti JNA da je selo osvojeno. Dvije ili tri čete JNA (200-300 vojnika) i nekoliko tenkova su u selo ušli poslijepodne.

Tijekom napada nije vidio niti jednog redarstvenika ili pripadnika ZNG RH. Na ulici je vidio tijelo Josipa Kraljevića, a u dvorištu zadruga tijelo Pave Đakovića. Poznato mu je da je prilikom napada stradao i Ivan Ostrun. Prilikom napada se sa svojom grupom kretao ulicom u kojoj je stradao Ostrun, ali mu nije poznato kako je on stradao. Nije mu poznato da li su civili bili zatvarani 10. listopada. Rekao je da na pravcu kojim se kretala njegova grupa nitko nije odvođen i zatvaran.

Izjavio je da je u selu ustrojena policijska stanica kojom je u početku zapovijedao Milorad Vorkapić, a kasnije Milan Devčić. Rukovođenje zadrugom povjereno je Ljubanu Devetaku i timu u kojemu su bili i Milan Miljković, Ivica Poljak, Josip Turkalj, Rimar...

On se od 11. listopada stavio na raspolaganje vojsci. Svi lokalni Srbi koji nisu bili u policiji stavljeni su na raspolaganje vojsci. Brinuli su se o uspostavljanju vodovoda u selu, nabavljanju namirnica, držali su straže u selu, tj. obavljali su poslove koje nije obavljala ni vojska ni policija. Lokalni Srbi su se najčešće ujutro okupljali u zadrugi ili u mjesnoj zajednici gdje su dobivali konkretna zaduženja. On je, kad nije imao posla, najčešće boravio u kancelariji Đure Prodanovića.

Doživljavao je neugodnosti od strane dobrovoljaca. Prijetili su mu ukoliko su nešto tražili, a on im to nije mogao ispuniti. Poznato mu je da su dobrovoljci neke osobe odvodili u policiju, a neke u podrum zgrade mjesne zajednice.

U prvih tjedan dana nakon zauzimanja Lovasa čuo je da je u napadu poginulo 20-ak osoba. Nije prisustvovao sahranama niti ima saznanja da li su obitelji ubijenih mogle prisustvovati sahranama. Poznavao je većinu stradalih u Lovasu, ali mu nije poznato kako su stradali. Nekoliko puta je ponovio da se bojavao raspitivati kako su stradali, da je to bilo vrijeme kada se svatko svakoga bojavao, a na kraju je rekao „nit' sam pitao, nit' me interesovalo“.

Izjavio je da su u policijskoj stanici gledane kasete sa proslave HDZ-a te da su lokalni Srbi pozivani „da vide što su nam naše komšije ustaše pripremali“. Reкао je da je moguće da su kasete gledali i dobrovoljci.

Izjavio je da je ulazio u prostor zadruga jer su se ondje okupljali lokalni Srbi. Čuo je da je bilo zatvorenih Hrvata u mehaničarskoj radionici, ali ondje nije odlazio. Policijska stanica je također

imala pritvor, a u zgradi mjesne zajednice je postojao zatvor. Pristup ondje nije imao. Rekao je da smatra da je vojska, s obzirom da je bila uvedena vojna uprava, bila odgovorna za sve te objekte.

Rekao je da nije znao za zatvaranje ljudi 17./18. listopada u dvorištu zadruga. Poslije je čuo za to zatvaranje. Rečeno mu je da cilj zatvaranja nije bio mučenje ljudi, već da je to učinjeno iz preventivnih razloga. Naime, svaku je noć bilo pucanja oko sela. Navodno je provjeravano da li će biti pucanja ukoliko se Hrvati preko noći zatvore. Rekao je da nije točna izjava Ivana Mujića koji je tvrdio da je on (Radojčić) ulazio u dvorište zadruga kada su ljudi ondje bili zatvoreni.

Dana 18. listopada je po nalogu nekog oficira sa grupom išao u pretres terena 1,5-2 km od Lovasa. Po povratku u selo zatekli su opći kaos. U selu je bilo mnoštvo automobila, ljudi. Saznao je da su mnogi Hrvati stradali u minskom polju.

Nakon stradavanja na minskom polju u Lovas je došla kragujevačka jedinica kojom je zapovijedao pukovnik Marko Kovač. U Lovasu je 20. ili 21. listopada ustrojena TO, a pukovnik Kovač je njega (opt. Radojčića) imenovao zapovjednikom TO. Do dolaska pukovnika Kovača nije išao na sastanke sa vojskom, a nije mu poznato tko je išao na sastanke koji su održavani do dolaska Kovača. Nisu mu poznati oficiri JNA koji su bili u Lovasu prije dolaska pukovnika Kovača. Vlastitu kancelariju je imao tek nakon Kovačevog dolaska, tj. dobio ju je 2-3 dana nakon toga. Zapovjednik TO bio je do prve polovine 1992. godine, kada je formirana Vojska RSK.

Nakon što mu je predočen dio iskaza iz istrage u kojemu je tvrdio da je bilo šikaniranja ljudi, da je doživljavao prijetnje i da je njegov odnos sa Devetakom bio poremećen, izjavio je da mu je sada jasno da Devetak nije mogao utjecati na događaje u Lovasu, ali da je tada mislio da može.

Nakon što su mu predočeni dijelovi njegova iskaza iz istrage u kojima je tvrdio da je Devetak u dogovoru sa „većem staraca“ i vojskom odlučio da njega (Radojčića) postave za zapovjednika TO, da je Devetak bio najveći autoritet, da je doveo dobrovoljce, da je uz odobrenje vojske imao moć odlučivati tko će biti protjeran ili ubijen, da je Devetaka Jovićevo vojska poštovala jer ju je on i doveo, da je zapovjednik policije bio Devčić (*na ovoj raspravi je tvrdio da je zapovjednik bio Vorkapić, a da je Devčić tek kasnije postao zapovjednik*), te upitan da objasni razlike između iskaza iz istrage i iskaza na glavnoj raspravi, rekao je da pri iskazivanju u istrazi nije bio dovoljno koncentriran, nalazio se u samici i nije se mogao prisjetiti događaja iz 1991. godine. Rekao je da se, čitajući iskaze svjedoka i okrivljenika, postepeno prisjećao događaja.

Izjavio je da se opt. Petronija Stevanovića iz Lovasa sjeća samo po imenu. Sjeća se da je volio popiti. Rekao je da nisu točne njegove tvrdnje da je on (Radojčić), zajedno sa Devčićem, prisustvovao ispitivanjima. Opt. Nikolaidisa prisjetio se tek nedavno u zatvoru. Sjetio se da se radi o osobi koja je dovela, tj. oslobodila Snježanu Krizmanić iz kuće u koju su je zatvorili dobrovoljci.

Iako je u istrazi rekao da Ljuban Devetak prvih 8 dana nikoga nije slušao, na glavnoj raspravi je rekao da je Ljuban Devetak nastojao da selo nastavi normalno živjeti, da se selo uvijek oslanjalo na zadrugu te da je Devetak u selu uživao autoritet, čast i poštenje.

Rekao je da nisu točne tvrdnje opt. Devetaka (*da su na sastanke kod Veljovića odlazili on, Radojčić, Prodanović i Vorkapić, da je Radojčić upoznao Devetaka i pukovnika Subotića te da je Radojčić predložio i proveo da dobrovoljci idu kao pratnja radnika*); opt. Miodraga Dimitrijevića (*da se Radojčić 14. listopada predstavio ispred TO te da je Radojčić bio prisutan na sastanku koji je održan 17. listopada navečer*); opt. Nikolaidisa (*da mu je Radojčić pričao su 10. listopada neki ljudi ubijeni iz osвете*); Josipa Antolovića (*da je Radojčić bio Devetakov zamjenik*); Vjekoslava Balića (*da je Radojčić prvih dana po padu Lovasa bio u rukovodećem krugu ljudi*); Ivana Mujića (*da mu je Radojčić 11. listopada rekao da stavi bijelu traku oko ruke i da se javi u*

zadrugu na radni zadatak te da je bio zapovjednik TO); Josipa Kuveždića (da mu je Radojčić naredio da stavi bijelu traku i da mu je naredio da radi); Marije Đaković (da je Radojčić u zgradi policije prisustvovao sastancima te da je bio u stanju svašta raditi); Ljubodraga Jelića (da je Radojčić bio zapovjednik TO, da se za sve u združnom krugu trebalo obratiti Radojčiću, da je imao kancelariju u zadrugi, da je prvi zatvarao ljude i da su prvi ljudi zatvarani i saslušavani po Radojčićevom naređenju, da su Radojčić i još nekoliko ljudi vukli sve konce u Lovasu te da su Božo Devčić, Ljuban Devetak i Radojčić pravili popise za likvidaciju); Nikole Vukovića (da je Radojčić bio komandant TO, da su se dobrovoljci obraćali njemu i Devetaku, da je dobrovoljcima iz Dobanovaca naređivao Aždaja, koji je naređenja dobivao od Radojčića i Devetaka, da je prije odlaska na minsko polje Radojčić tražio dobrovoljce da idu u pratnji Hrvata jer oni znaju gdje se nalaze minska polja).

Nakon predočavanja iskaza svjedoka Emanuela Filića (*rekao je da je prvog dana bio zatvoren u zadrugi te da su ga saslušavali Radojčić, Božo Devčić i Milan Tepavac*), izjavio je da se sada svaki razgovor doživljava kao saslušanje.

Izjavio je i da nisu točni navodi optužnice prema kojima je udarao nogama Antona Krizmanića te bio prisutan fizičkom zlostavljanju Đure Antolovića.

Rekao je da su u Lovasu nikakvog prisilnog rada nije bilo, da su svi radili, a ne samo hrvatsko stanovništvo te da je rad bio nužan kako bi selo normalno funkcioniralo. Izjavio je da se ne sjeća da se svađao sa opt. Nikolaidisom, jer je navodno tjerao Branku, sestru Snježane Krizmanić, da ide raditi, unatoč tome što je ona imala malo dijete.

Nakon što su mu predočene potvrde iz kojih je vidljivo da su dobrovoljci Jovan Dimitrijević, Goran Jeremić, Miodrag Baltić... bili pripadnici TO Lovas koji su sudjelovali u napadu na Lovas 10. listopada, izjavio je da je na potvrdama njegov potpis, ali da mu je sugerirano da te potvrde izdaje zbog nekih osobnih prava navedenih osoba (reguliranja radnog staža, plaće i dr.). Rekao je da osobe kojima je izdavao potvrde uopće ne poznaje, da ih je izdavao „na preporuku“ te da je smatrao da im na taj način pomaže.

Suočenje optuženih Nikolaidisa i Radojčića

na okolnosti:

- da li je Radojčić pričao Nikolaidisu da su Hrvati 10. listopada ubijani iz osвете i da su to činili Krnjajić, Vorkapić i Devčić (*opt. Nikolaidis je izjavio da mu je Radojčić 2 ili 3 dana po zauzimanju Lovasa rekao da on ne može shvatiti što su Srbi proživljavali ranije i da su sada vratili Hrvatima, a opt. Radojčić je izjavio da to nije točno, da se samo pričalo da su lokalni Srbi dočekali trenutak da se svete*),
- da li je Radojčić pričao Nikolaidisu da je Devčić tukao i osobe iz svoje obitelji, nekog Andriju ili Ivicu (*opt. Nikolaidis je izjavio da je Radojčić rekao da ne može shvatiti Devčića, koji se ponaša nekontrolirano, a Radojčić je izjavio da je moguće da je to rekao*),
- da li je bilo otpora pri napadu na selo (*opt. Nikolaidis je izjavio da nije bilo nikakve borbe, da su poslani kao budale, a opt. Radojčić je izjavio da otpor nije bio onakav kakav im je predstavljan da će biti*),
- da li se Nikolaidis svađao sa Devčićem i Radojčićem jer su oni tjerovali Branku, sestru Snježane Krizmanić, da ide raditi, unatoč tome što ona ima malo dijete (*opt. Nikolaidis je*

- izjavio da se svađao sa nekim od lokalnih Srba, ali da nije siguran da li je to bio upravo Radojčić, a opt. Radojčić je izjavio da se ne sjeća događaja),*
- *da li je vojna vlast bila glavna u selu (opt. Nikolaidis je izjavio da se vojska ni za što nije pitala, da je samo čuvala položaje, a opt. Radojčić je rekao da je njemu, kada je dobivao naloge, uvijek rečeno da je tako naredila vojska) .*

Suočenje optuženih Stevanovića i Radojčića

na okolnosti:

- *da li su Devčić i Radojčić ispitivali Hrvate te pritom pozivali dobrovoljce da ih tuku (opt. Stevanović je izjavio da su Devčić i Radojčić bili uvijek zajedno, da je njemu (Stevanoviću) Devčić naređivao koga treba dovesti na ispitivanje. On ih je dovodio u kancelariju, ali nije bio prisutan njihovom ispitivanju. Rekao je da je pri dovođenjima znao ljudima „lupiti koju čušku“. Opt. Radojčić je izjavio da nije obavljao nikakva ispitivanja te da Stevanoviću nije davao nikakve naloge.),*
- *da li je opt. Radojčić bio prisutan kada su odvođeni Hrvati iz podruma zgrade mjesne zajednice i kada je Devetak tražio da se sklonu (opt. Stevanović je izjavio da je i Radojčić bio prisutan tom događaju, a Radojčić je tvrdio da nije),*
- *da li su optuženici Stevanović i Radojčić bili u istoj grupi prilikom napada na Lovas (Radojčić je izjavio da Stevanović nije bio u njegovoj grupi, da nitko iz njegove grupe nije poginuo, da je čuo za automobil koji je izlazio iz sela i na koji je pucano, ali da se to dogodilo na pravcu kojim se kretala druga grupa, a opt. Stevanović je izjavio: „Onda sam ja polupao lončice“.).*

Odbijanje suočenja od strane opt. Devetaka

Opt. Devetak odbio je suočiti se sa opt. Radojčićem. Rekao je da je to učinio jer opt. Radojčić u svojoj obrani nije govorio istinu.

Suočenje optuženih Devčića i Radojčića

na okolnosti:

- *da li je Radojčić 10. listopada navečer bio u zadruzi (Radojčić je rekao da je bio u zadruzi, ali da je otišao na jednom tenku do mlina, s obzirom da se JNA razmještala po selu, a opt. Devčić je rekao da su obojica cijelu noć bili u zadruzi),*
- *da li je Radojčić odlazio na sastanke s vojskom (opt. Radojčić je rekao da je na sastanke išao tek nakon dolaska pukovnika Kovača, a opt. Devčić je rekao da je on imao drugačija saznanja, tj. da je čuo da su na sastanke odlazili Devetak, Radojčić, Prodanović, Aždaja, Stupar i Mihajlović).*

19. i 20. svibnja 2008. godine – obrana opt. Željka Krnjajića
--

Obrana IV-opt. Željka Krnjajića

U svojoj obrani opt. Krnjajić je rekao da je rođeni Lovšanin i da je u Lovasu bilo divno živjeti do pobjede HDZ-a na prvim višestranačkim izborima. Rekao je da se tada počelo prijetiti Srbima, da ih ucjenjivalo, da su im obilježavane kuće i da ih se uznemiravalo telefonskim pozivima. U tvornici „Borovo“ su on i supruga dobili otkaz zbog nacionalne pripadnosti.

Krajem veljače 1991. godine zbog svega toga je preselio u Borovo Selo. Ondje je bio i 02. svibnja, kada je poginulo 12 hrvatskih redarstvenika. Rekao je da osobno smatra da je tada na hrvatskoj strani poginulo više osoba. Nakon toga je u Borovom Selu formirana milicijska stanica, čiji je zapovjednik bio Janko Milaković, a on je bio zapovjednik jednog voda i Milakovićev zamjenik. Odlučeno je da on postane zapovjednik stanice u Tovarniku, nakon što Tovarnik bude zauzet.

Od 25. rujna je bio zapovjednik policijske stanice u Tovarniku. Formalno je na tom mjestu bio do 01. studenog, ali tu dužnost nije obavljao od 11. listopada, jer je tada ranjen. Zamjenik mu je u Tovarniku bio Miroljub Vorkapić. U nadležnosti policije bilo je održavanje javnog reda i mira i slični poslovi, a o svim radnjama obavještavali su vosku, jer je bila uvedena vojna uprava.

Poznato mu je da su oko 01. listopada počeli pregovori vojske i Kriznog štaba Lovasa o predaji naoružanja iz sela Lovas, da su predstavnici Kriznog štaba Lovasa bili Željko Cirba, Adam Rendulić i Milan Tepavac. Nije mu poznato kako su se pregovori odvijali, ali mu je poznato da oružje nije predano i da je zbog toga Lovas zauzet vojnom akcijom.

Rekao je da je vojska odlučila da se u Lovas uđe vojnom akcijom, da je od pukovnika Kamberija saznao za akciju te da će u akciji sudjelovati JNA, TO Tovarnik i dobrovoljci.

Izjavio je da su u Tovarnik 07. listopada autobusom stigli dobrovoljci, da su sa njima stigli i Ljuban Devetak i Mirko Jović ili Basta te da je Devetak izjavio da su ga osobe iz Vlade SAO Krajine i SDS-a zamolile da pomogne u sakupljanju dobrovoljaca.

08. listopada je u stanicu milicije došao vojni kurir i obavijestio ih da će se ići u napad. Rekao im je da dođu pred vojnu komandu. 15. 16. policajaca je otišlo pred vojnu komandu, ondje je već bilo 100-150 vojnika. Međutim, pukovnik Cvetković ih je obavijestio da neće biti napada pa su se razišli.

Slijedeći je dan u stanicu milicije došao pukovnik Kamberi i još jedan kapetan JNA. Kamberi je njemu, Miolorad Vorkapiću i Ljubi Jorgiću nacrtao plan napada. Određena su tri pravca napada. Određeno je da on vodi prvu grupu, a Jorgić drugu, koja je brojala 40-ak osoba jer je bila pojačana podrupom koju su sačinjavali pripadnici TO Tovarnik, a koju je vodio Mile Ergić. Treću su grupu sačinjavali dobrovoljci, koje je najvjerojatnije vodio Stupar, a sa njima je bio i Milan Vorkapić „Trndo“.

Rekao je i da su informirani da u Lovasu postoje znatne hrvatske snage te da i danas smatra da je to bila točna informacija, jer je vojska nekoliko dana prije napada obavljala izviđanja. Kamberi im je naredio i da sa sobom povedu dva zarobljenika te da ih puste pred ulazom u selo. To je prije napada i učinjeno.

Izjavio je da se nije smatrao zapovjednikom svih grupa te da mu je Boro Bogunović, ministar policije SAO Krajine, rekao da u napad vodi policajce, koji su sačinjavali prvu grupu, da pazi na njih te da ga ostali sudionici napada ne trebaju zanimati. Bogunović mu je rekao i da se nakon završetka akcije vrati u Tovarnik te da će vojska i domaće stanovništvo ustrojiti policijsku stanicu u Lovasu.

Smatra da je najvjerojatnije zapovjednik napada bio „Tito“, kojeg je viđao sa Kamberijem i koji je nosio uniformu JNA s činom kapetana I. klase, a koji se prilikom napada nalazio se u 2. grupi.

Sve grupe su se okupile ispred benzinske stanice u Tovarniku, dopunili su municiju, vojnim su kamionima prevezeni 2 km od Lovasa, džipom ih je pratio Kamberi, a potom su pješačili te su zauzeli početne položaje. Oko 7,00 sati počelo je granatiranje, ispaljeno je 10-15 granata. U njegovoj grupi su bili većinom policajci. Bilo je samo 2 ili 3 dobrovoljca. Grupa je brojala oko 17-20 osoba. U njoj su bili i Devčić, Radojčić, Dušan Grković, Željko Rakić. Čuli su pucnjeve te su ušli u selo. Kretali su se Ulicom I. L. Ribara. Odmah na početku ulice nalazila se kuća

njegovih roditelja. U tom dijelu sela nalazilo se najviše srpskih kuća. Nisu nailazili na ikakav otpor. Rekao je da sigurno nitko iz njegove grupe nije baca bombu, da je bilo pucanja, da su pucali većinom iz straha, ali i iz razloga da stvore dojam da ih više sudjeluje u napadu. Rekao je da u Ulici I. L. Ribara nije bilo zarobljavanja, da „nikome dlaka sa glave nije pala“, da su ulazili u svaku kuću, pozdravljali se sa ljudima te da su se u podrumima kuća zajedno nalazili Srbi i Hrvati. Grupi su se priključivali i lokalni Srbi (Slobodan Zoraja, Radovan Tepavac, Milenko i Mirko Rudić, Željko Brajković „Kinez“, Milorad Radojčić), koji su napad dočekali u svojim kućama, te su sa grupom, većinom nenaoružani, išli prema centru sela. Kada su se približili centru sela na njih je pucao, odgovorili su na paljbu pa je pucnjava po njima prestala. U centru sela vidio je mrtvo tijelo Jose Kraljevića. U ruci je imao pištolj. Smatra da je ubijen jer je vjerovatno pucao po pripadnicima srpskih snaga. Vidio je i mrtvo tijelo Katarine Pavličević, ali mu nije poznato kako je ubijena.

Vratio se do kuće svojih roditelja. Rekao je njima, ali i drugima, da na kuće stave bijele plahte, kao znak da je kuća pregledana i da iz nje ne prijete nikakav otpor. Ponovno je otišao u centar sela gdje ga je Milorad Vorkapić zamolio da ode do kuće njegovih roditelja, koja se nalazila u Gajevoj ulici, i obavijesti ih da je u Tovarniku ranjen njegov brat Milan. To je i učinio. Potom je otišao do kuće Ilije Vorkapića čija ga je supruga Danica, inače Hrvatica, zamolila da nju i njenog oca, koji se za vrijeme napada slučajno zatekao kod nje, odvede do očeve kuće, da bi vidjeli kako je njena majka, koja je za vrijeme napada bila sama u kući. Danicinu majku su pronašli „živu i zdravu“ u zadržanom dvorištu.

Oko 14,00 ili 14,30 sati pucnjava je prestajala. Policajac Željko Rakić ga je obavijestio da je Marija Vidić ranjena od granate. Utovarili su je u automobil te su krenuli prema Tovarniku. U Tovarniku je vidio gužvu pred policijskom stanicom pa je izašao iz automobila, a Rakić je sa ranjenicom produžio u Šid. Pred policijom u Tovarniku se okupila rodbina pripadnika TO Tovarnik koji su sudjelovali u napadu. Obavijestio ih je da je u napadu poginuo samo jedan dobrovoljac te da nema ranjenih. Potom je otišao u Šid gdje je Bogunovića i Grahovca obavijestio kako je prošla akcija.

Rekao je da prilikom napada nisu zatekli uniformirane pripadnike hrvatskih postrojbi, da je moguće da su se prije, ili za vrijeme napada, mnogi pripadnici ZNG-a i MUP-a presvukli u civilnu odjeću te da je moguće da su se neki povukli iz Lovasa jer su ih dva zarobljenika, „Lisac“ i Dragan Hajduk, koji su prema Kamberijevoj zapovijedi pušteni pred Lovasom, najvjerovatnije obavijestili da slijedi napad.

11. listopada u jutro ponovno je išao u Šid kod Bogunovića, a kada se vratio u Tovarnik, u policijskoj stanici ga je čekao pukovnik Petković, koji mu je rekao da u Lovasu ima puno uhapšenih te da ode ondje i radi ispitivanja i potrebe TV snimanja dovede po jednog pripadnika MUP-a i ZNG-a RH. On i Rakić su Ivicu Randulića i Zlatka Kraljevića iz Lovasa prevezli u vojnu komandu u Šid. Preuzeli su ih u zadržanom dvorištu u Lovasu. Ondje je tom prilikom vidio 30-40 osoba. Nije mu poznato da li su svi oni ondje bili zatočeni ili samo privremeno smješteni. Poslijepodne je proveo sa suprugom u Šidu, a po povratku u Tovarnik pred policijskom stanicom na njega pucao. Ranjen je u nogu. Prebačen je u Šid pa u Sremsku Mitrovicu, a operiran je na VMA u Beogradu. Na rehabilitaciji je bio do početka 1992. godine. Svo to vrijeme nije dolazio u Lovas. Od Milorada Vorkapića, koji ga je posjećivao u bolnici, je čuo da je prilikom napada poginulo 10-15 hrvatskih vojnika. Kasnije je čuo da su još neke osobe poginule. Nije mu poznato kako su poginuli, ali je čuo da su gotovo svi poginuli u ulicama kojima se on za vrijeme napada nije kretao. Vorkapić mu je rekao i da se u Lovasu svašta događa te da su domaći Srbi nemoćni. Poznato mu je da su nekoliko dana prije napada u Tovarniku bile majke Zorana Tepavca i Milorada Vorkapića te da su obaviještene da će uslijediti napad i da budu u podrumima. Rekao je da su one vjerovatno obavijestile i lovaške Hrvate, ali nije mogao objasniti kako su onda pri napadu poginuli isključivo Hrvati, kako nitko od Srba nije poginuo.

Izjavio je da je u Lovasu, u inkriminiranom vremenu, bio samo onoliko vremena koliko je trajao napad, a slijedeći je dan samo došao prevesti zarobljenike Ivicu Rendulića i Zlatka Kraljevića iz Lovasa u Šid te da mu nije jasno zbog čega ga tužitelj smatra dijelom civilne vlasti u Lovasu.

Rekao je da mu je poznato da je zapaljena kuća Ilije Bakete, ali da ne vjeruje da ju je zapalio netko od lokalnih Srba, s obzirom da je ta kuća naslonjena na kuću Obrada Tepavca, također Srbina. Izjavio je da kuća Ivana Ostruna nije zapaljena tijekom napada te da mu nije poznato da li je zapaljena kuća Josipa Kraljevića, jer se dijelom sela u Kojemu se nalazi Kraljevićeva kuća nije kretao.

Rekao je da nisu točne izjave opt. Devčića (*koji je u istrazi rekao da je Krnjajić bio zapovjednik napada, a na glavnoj raspravi da je Krnjajić sigurno bio zapovjednik jedne grupe, a vjerovatno i cijelog napada; da je na početku Krnjajić bio zapovjednik policije; da je Krnjajić bio zadužen za ljude koji su prvog dana bili zatvoreni u zadruzi*); opt. Devetaka (*da je od Krnjajića, ali i od drugih, čuo da je Lončar Krnjajića imenovao zapovjednikom napada*); opt. Radojčića iz istrage (*da su pri napadu grupom od 75 ljudi zapovijedali Krnjajić i Milorad Vorkapić*); opt. Stevanovića (*da su kretanje prema Lovasu predvodili Milorad Vorkapić i Krnjajić i da je bio sa njima u grupi, da je Krnjajić pokazivao gdje treba bacati bombe, da su Devčić, Vorkapić i Krnjajić bili prisutni prvu večer kada su zatvarani ljudi*).

Izjavio je i da nisu točne tvrdnje svjedokinje Branke Balić da je bio prisutan kada je pri napadu ubijen njen otac Pavo Đaković te da je za vrijeme napada ulazio u njenu kuću. Rekao je da nije bio niti blizu njenoj kući te da se uopće nije kretao tim pravcem. Rekao je i da nije bio u dvorištu kuće Đuke Filića, ispred kuće Josipa Kuvajdžića, da nije prijetio Berislavu Filiću, da sa Ivanom Mujićem nije pričao o Mati Sabljaku niti mu se hvalio o svojim vojnim podvizima, da nije točna izjava Stjepana Peulića da se pred Slavkom Božićem hvalio da je ubio Vida Krizmanića, kao ni izjava Andrije Balića da su ga 10. listopada ispitivali Krnjajić i Devetak.

Suočenje optuženih Devetaka i Krnjajića

na okolnosti:

- da li je Krnjajić pričao Devetaku da ga je pukovnik Lončar odredio za zapovjednika cijele operacije napada na Lovas (*opt. Devetak je rekao da mu je to Krnjajić pričao kada se, oko Nove godine, vratio u Lovas, a opt. Krnjajić je rekao da to nije istina*),
- da li je Lončar preko Krnjajića od Devetaka tražio da prikupi što više dobrovoljaca za napad na Lovas (*opt. Krnjajić je rekao da se nije susretao sa Lončarom, da je Devetak sam izjavio da je sa Lončarom bio u dobrim odnosima i da ne vidi razloga zbog čega bi to Lončar tražio od Devetaka preko njega, a opt. Devetak je rekao da to Lončar nije mogao direktno od njega zahtijevati jer se u to vrijeme nisu viđali*).

Suočenje optuženih Devčića i Krnjajića

na okolnosti:

- da li je Krnjajić predvodio napad i raspoređivao sudionike napada po grupama (*opt. Krnjajić je rekao da je bio na čelu kolone koja se kretala prema Lovasu, zajedno sa Miodragom Vorkapićem, „Titom“, Radojčićem, vjerovatno i Devčićem, a opt. Devčić je rekao da je on zaključio da su Krnjajić i „Tito“ vodili akciju*),

- da li je pukovnik Lončar čitao u Tovarniku zapovijed za napad (*opt. Krnjajić je rekao da je bio samo na jednom okupljanju u Tovarniku, da je to bilo 08. listopada, ali da je ih je tada raspustio pukovnik Cvetković. Rekao je da ne zna za ikakvo čitanje zapovijedi za napad*),
- da li je Krnjajić bio prvi zapovjednik policije u Lovasu (*opt. Devčić je izjavio da je Krnjajić prije napada rekao da će po povratku u Lovas ondje biti zapovjednik policije, a opt. Krnjajić je tvrdio da je 10. listopada bio zapovjednik policije u Tovarniku te da uopće ne zna kada je ustrojena policija u Lovasu*),
- da li je Krnjajić bio zadužen za ljude koji su prvi dan (10. listopada) bili zatočeni u zadrugi (*opt. Krnjajić je tvrdio da je odmah po završetku napada napustio Lovas*).

Suočenje optuženih Stevanovića Krnjajića

na okolnosti:

- da li je Krnjajić zapovijedao kretanjem prema Lovasu, da li je Stevanović bio u njegovoj grupi, da li je Krnjajić govorio gdje se trebaju baciti bombe i da li je Krnjajić bio prisutan kada je na izlasku iz sela na vozilo pucano zoljom i da li je zapovijedio da se puca (*opt. Stevanović je rekao da ih je Krnjajić razdvojio na obje strane ulice, da mu je dva puta rekao da baci bombu, da je u njihovoj grupi pogođen jedan dobrovoljac te da se prilikom napada kretao iza Krnjajića i Vorkapića. Krnjajić je izjavio da ga je Stevanović sa nekim zamjenio, da Stevanović opisuje događaje iz Mlinske ulice te da on uoče nije bio ondje. Stevanović je odgovorio: "Sve mi se čini da si bio ti." Opt. Stevanović je također opisao događaj sa automobilom koji je izlazio iz sela i kojeg su pogodili zoljom*),
- da li je Krnjajić bio prisutan u zadrugi, navečer 10. listopada, kada su ondje zatvoreni ljudi (*opt. Stevanović je izjavio da je možda pogriješio, da Krnjajić možda i nije bio prisutan u zadrugi*).

<p>20. i 21. svibnja te 09., 10. i 11. lipnja 2008. godine – obrana optuženog Miodraga Dimitrijevića</p>

Obrana V-opt. Miodraga Dimitrijevića

U svojoj obrani je izjavio da je kao aktivna vojna osoba, s činom potpukovnika, u TO upućen od strane SSNO-a (Saveznog sekretarijata za narodnu obranu). Republički štab TO uputio ga je u Zonski štab TO Valjevo. Ondje je postavljen kao referent za operativno-nastavne poslove. Batio se obukom te nije imao nikakvu drugu funkciju. Nije imao nikakvu zapovjednu dužnost.

Ratko Đokić, zapovjednik TO Valjevo, rekao mu je da je dobio naređenje da jedinicu veličine odreda spremi, obuči i priključi 2. proleterskoj gardijskoj motorizovanoj brigadi (2PGMBR), koja se nalazila na području Slavonije, a čija je pretpostavljena postrojba bila 1. gardijska motorizovana divizija (1PGMD). Njegov (Dimitrijevićev) zadatak bio je pratiti mobilizaciju, koja je vršena na području 3 općine (Valjevo, Šabac i Loznica), i o njoj obavještavati Đokića. Odaziv na mobilizaciju bio je slab, neke obveznike dovodila je policija.

Odred, koji se sastojao od oko 400 osoba, upućen je na obuku u šabački garnizon. On se ondje nalazio da bi pomogao u obući, ali nikakvu zapovjednu dužnost nije imao. Nakon završetka obuke, po Đokićevoj zapovjedi, jedinicu je trebao predati 2PGMBR. Pored navedenog odreda

ondje su upućene i dvije čete TO, iz Ljiga i Lajkovca, koje su ukupno brojale 200 osoba. S obzirom da je ranije u Šidu predavao jednu jedinicu iz Loznice te da su, nakon što je on otišao, pripadnici te jedinice pobjegli, Đokić je odlučio uputiti ga u Tovarnik. U Tovarniku su Đokić, Perić (zapovjednik odreda TO Valjevo), Veljović (zapovjednik čete TO Ljig) i Milinković (zapovjednik čete TO Lajkovac) „pretpočiniili“ navedene jedinice 2PGMBR. Preuzimanje jedinica bilo je neorganizirano.

Rekao je da apsolutno nikakvu zapovjednu odgovornost nije imao, da Periću i zapovjednicima četa nije mogao išta naređivati, da „pretpočinjavanje“ odreda brigadi znači da je brigada mogla upotrijebiti odred u svojoj zoni odgovornosti kako god je htjela te da je pretpočinjavanjem čak i Đokić izgubio svu zapovjednu odgovornost nad odredom. Ista situacija bila je i sa četama TO Ljig i TO Lajkovac. Rekao je da su pretpočinjavanjem i odred i čete izgubile funkciju TO-a, da su njihovi oficiri time postali oficiri brigade, da to nije po propisima, jer jedinice TO-a nikako nisu mogle djelovati van područja svoje republike, da je mogao to „prišapnuti“ pripadnicima jedinica i da bi se one vjerovatno raspale, ali da to ipak nije učinio.

Rekao je da mu je poznato da je u sastav 2PGMBR na područje Slavonije upućeno 10 odreda TO-a i jedna dobrovoljačka jedinica, da je brigada jedina odgovorna u svojoj zoni odgovornosti te da je područje odgovornosti brigade „pretpočinjavanjem“ uključilo i područje na kojemu su se nalazili i odred i čete.

Izjavio je da sa zapovjedništvom 2PGMBR nije imao nikakve veze, da u zapovjedništvo brigade nikada nije pozvan, da misli da zapovjedništvu brigade nije bio ni predstavljen te da je samo jednom otišao na sastanak koji je pukovnik Lončar, zapovjednik 2PGMBR, održao sa svojim oficirima, da čuje kakve zadatke dobivaju odred i čete.

Odred je upućen u Čakovce, a čete u Lovas. U Čakovcima je bilo mirno, a u Lovasu je bila drugačija situacija.

Đokić ga je 14. listopada premjestio iz Čakovaca u Lovas te mu je usmeno naredio da pruža pomoć pripadnicima TO Valjevo oko pozadinskog snabdjevanja, da svojim prisustvom utječe na moral vojnika te da moli komandu 2PGMBR da valjevske teritorijalce oslobodi dužnosti izvršenja naredbi koje oni nisu u stanju izvršiti, ukoliko im takve naredbe budu izdane, te da im se dodijele lakše dužnosti.

Rekao je da mu je Đokić to mogao narediti te da se on nije imao kome žaliti na takvu Đokićeovu odluku, da brigada po njegovoj eventualnoj žalbi nije bila nadležna odlučivati, s obzirom da on nije bio oficir brigade. Rekao je da je Đokić bio „bolesno ambiciozan“, da je sve činio kako bi dobio generalski čin te da ga je i kasnije, u Bogdanovcima i u Podrinju, koristio „da nadgleda“.

Kada je došao u Lovas sreo je Vorkapića koji ga je obavijestio tko je što u selu. Vorkapić mu je rekao da je on upravnik zatvora. Nakon njega (Dimitrijevića) u Lovas je došao i Đokić. Vorkapić se požalio Đokiću da je u Lovasu mnogo zatvorenih osoba, da je potreban jedan vod vojne policije radi osiguranja i čišćenja terena te da je potrebna logistička pomoć (uniforme). Đokić je Vorkapiću obećao svu traženu pomoć, potom je otišao iz Lovasa, a njega (Dimitrijevića) je ostavio u Lovasu, u zgradi mjesne zajednice, sa vozačem i jednim vojnikom, koji je predstavljao njegovo (Dimitrijevićevo) osobno osiguranje. U Lovas je stigao i jedan diverzantski vod, sa kojim je došao Miro Plavšić, operativni oficir zonskog odreda TO Valjevo. Rekao je da sa tim vodom nije imao nikakvog kontakta, a da su stigli u Lovas, saznao je od Veljovića.

Navečer istog dana, 14. listopada, upoznao je i Devetaka i Devčića. Nije siguran je li sa njima tada bio i Radojčić. Rečeno mu je da je Devetak direktor zadruge i komandant sela, a da Devčić radi sa policijom. Mjesna vlast, za koju je rekao da je imala Lončarevu podršku, predstavila mu se kao vojno-teritorijalna komanda sela koju je priznavala i SAO Krajina. Istu večer u prostorije mjesne zajednice došla su dva vojnika koja su ga nagovorila da ide prespavati kod nekog „njihovog“ čovjeka. Dok su dolazili do kuće u kojoj je trebao prespavati, na njih je otvorena

vatra. Nije saznao tko je na njih pucao, ali je uvjerenja da su pokušaj njegova ubojstva organizirale osobe iz mjesne vlasti. Tek slijedeće jutro je saznao da je prespavao u Devetakovoj kući. Nakon toga odlučio je spavati u zgradi mjesne zajednice. Kasnije je od jednog dobrovoljca saznao da je postojao prijedlog za njegovom likvidacijom, vjerovatno zbog toga jer je boravio u centru sela gdje je mogao dosta toga saznati.

Devetak mu je rekao da su svi oni podređeni vojsci. On (Dimitrijević) je rekao da je to točno jer ih je Lončar koristio pri napadu na Lovas, da postoji Lončareva zapovijed za napad koji je trebao započeti 10. listopada u 18,00 sati, ali da je napad ipak izvršen ranije jer je Devetak utjecao na Lončara tvrdeći da vojska ne treba prva ući u Lovas. Rekao je i da u navedenoj zapovijedi za napad piše da je jedan od zadataka očistiti Lovas od snaga ZNG-a i MUP-a RH te stanovništva koje je neprijateljski raspoloženo. Izjavio je da je svaki komentar na takvu zapovijed suvišan jer u vojnoj terminologiji čišćenje pretpostavlja čišćenje područja od preostalih neprijateljskih skupina i prikupljanje naoružanja koje vrši VP. Rekao je da u zapovijedi također piše da će podrška napadu biti vatra sa distance, da je na Lovas ispaljeno 10 mina te da je to, po Lončarevoj zapovijedi, uradio pukovnik Milosav Milutinović. Rekao je da mu je poznato da se u napad krenulo u 07,00 sati, da je trajao do 15,00 sati te da tenkovski bataljun nije djelovao zbog magle.

Rekao je da je 15. listopada u jutro radi upoznavanja pozvao komandante četa Veljovića, Gavrilovića i Ivanovića te komandira tenkovske čete iz 2PGMBR. Na sastanku je bio prisutan i Devetak. Izjavio je da na tom sastanku nikome nije ništa naređivao niti je za mnoge znao koje dužnosti obnašaju. Rekao je da je bila ustaljena praksa da se sastanci na nivou vlasti u selu održavaju navečer te da na tim sastancima nisu vođeni nikakvi zapisnici. Prisutni na sastancima su jedni druge informirali. Ono što je čuo na sastancima provjeravao je preko Veljovića, Gavrilovića i Plahovića. Od njih nije dobivao podatke o ikakvim negativnim događajima.

Izjavio je da je smatrao da mještani Lovasa nisu bili upoznati sa stanjem te da je, na sastanku koji je održan 14. listopada navečer, u cilju smirivanja situacije, odlučeno o izdavanju obavijesti građanima kojom bi se građani upozorili kako se trebaju ponašati. Takvo obavještenje mještanima nije shvatio kao prijetnju, već kao molbu mještanima kako se trebaju ponašati da bi stanje u selu bilo što mirnije. Rekao je da je napisao obavještenje, da je obavještenje bila njegova ideja, ali da ju nije potpisao. U potpisu je navedena „vojno-teritorijalna komanda sela“. Nije mu poznato tko je navedeno obavještenje trebao potpisati, iako ga je on napisao. Smatra da ga je vjerovatno trebao potpisati Ljuban Devetak.

Rekao je da je u selu bilo mnogo naoružanja, dobrovoljaca iz cijele Srbije koji su došli sa raznim namjerama, pijane vojske, uveden je policijski sat, bilo je ograničeno kretanje, bilo je dosta pripadnika ZNG-a koji su skinuli uniformu kada je selo zauzeto, puno naoružanih civila, da su u selu ustrojani zatvori, da su se saslušavali pripadnici ZNG-a i MUP-a, da se po selu kralo, da je po selu otvarana vatra i da se nije moglo zaključiti tko i odakle puca te da je oko sela vjerovatno bilo nekoliko snajperista.

Izjavio je da je odred „Dušan Silni“ u Lovas stigao prije njega te da je bio pod nadležnošću 2PGMBR. Rekao je da su dobrovoljci „deca operativnih jedinica“, da su za operativne jedinice izvršavale prljave poslove, a da kasnije razoružavani.

Rekao je da je vlast u selu imala ingerenciju nad policijom, lokalnom TO, da je izdavala propusnice, tragala za oružjem i za teroristima, da je osiguravala zatvore, tj. da je, u suradnji sa komandom vojske, imala ingerencije nad cjelokupnim životom u selu.

Dobio je obavijest da je komandant lokalne TO Milan Radojčić. Izjavio je da to nije bila prava TO, da se radilo samo o skupini mjesnih Srba, da im nije ništa naređivao te da sa njima nije kontaktirao.

Rekao je da su ljudi, starosti od 20-50 godina, pozivani na radove. Rekao je da on nije uveo prinudne radove. Bilo mu je jasno da su neki stanovnici to smatrali maltretiranjem, ali on je to smatrao normalnim jer su pozivani svi stanovnici, ne samo Hrvati, a pozivani su radi gašenja požara, skupljanja strвина životinja... Nije vidio odvođenje na radove, bijele plahte, civile obilježene trakama.

Izjavio je da je zatvorima u selu upravljala policija, a da su jedinice TO Ljig i Lajkovac osiguravale vanjske granice sela.

Rekao je da mu nije poznato kada je opt. Darko Perić došao u Lovas, ali da smatra da je došao najkasnije 16. listopada. To mu je poznato jer je toga dana, zajedno sa Perićem, išao na sastanak kod Lončara. Rekao je da je išao kod Lončara jer ga je zanimalo kakve će zadatke dobiti Perićev odred.

Rekao je da su netočni navodi optužnice po kojima su on, Devetak, Devčić i Radojčić donijeli zajedničku odluku o pretresu terena.

Iako je u istrazi rekao da je 17. listopada u jutro održan sastanak, što je potvrdio navodima iz bilježnice u kojoj je bilježio događaje u kritičnom vremenu, a čija je fotokopija u sudskom spisu (*navedeno je da su sastanku 17. listopada u jutro prisustvovali Ljuban, Milan, Bata, Ljuba, Stupar, Velja*), na raspravi je rekao da se ne sjeća sastanka koji je navodno održan 17. listopada u jutro. Rekao je da je u to vrijeme bio na vanjskim granicama sela sa vojskom, da je kasnije išao u Tovarnik i u Šid i da se u Lovas vratio oko 17,00 sati.

Rekao je da je navečer na sastanku doznao za zatvorene ljude. Čuo je da ih je zatvorio Vorkapić. Nakon što mu je predloženo da u bilježnici piše da je 17. listopada uvečer „*odlučeno da se ljudi zadrže*“, rekao je da mu nije poznato tko je od prisutnih na sastanku to odlučio te da on nije bio nadležan za takvu odluku.

Na istom sastanku, kada je saznao da će se ići u pretres kuća, rekao je Periću da bi se ujedno mogao i izvidjeti teren oko sela zbog eventualnog otkrivanja položaja sa kojih se snajperima pucalo po selu. Izjavio je da nitko nije stradao od djelovanja snajperista dok je on bio u Lovasu, ali da je siguran da je nekoliko puta pucano iz snajpera. Rekao je da tada Periću nije ništa naredio, da je to bio samo njegov prijedlog.

Nakon što mu je predložen citat iz bilježnice u kojemu stoji „*Bata i Stupar će da izaberu nekoliko svojih najboljih ljudi (Joca)*“, rekao je da je odlučeno da dobrovoljci pođu sa pripadnicima TO Valjevo jer su se Valjevci jako bojali, ali da mu nije poznato tko je Joca. Rekao je da na tom sastanku nitko nije spominjao minsko polje, da nije naredio da se u akciju vode civili te da mu nešto tako nikad nije palo na pamet. Rekao je da je područje po kojemu se trebala kretati skupina vojnika bilo potpuno bezopasno, da su se po tom području stalno kretala vozila i da su najbliže hrvatske postrojbe bile udaljene 3 kilometra. Rekao je da Periću nikada ne bi naredio vođenje civila, da je Perić kapetan I klase kojemu bi bilo jasno da bi time počinio kazneno djelo te da bi Perić takvu zapovjed morao odbiti.

Od vojnika koji su bili njegovo osiguranje je saznao da su 17./18. listopada u zadruzi maltretirani ljudi. Čuo je da su šamarani i tučeni i da se u tome isticao „Bokser“, koji je često bio u društvu sa Perićem. Periću je 18. listopada u jutro rekao da smiri „Boksera“, a Perić mu je odgovorio: „Pa on je udarao samo pesnicom“. Perić mu je tada rekao da je odlučio da će ići u akciju izviđanja koju mu je on (Dimitrijević) predložio. Savjetovao je Periću da povede 30-40 svojih vojnika, da se kreću asfaltiranim, a potom poljskim putem, rekao mu je da su ti putevi sigurni jer se tuda kreću vozila, da nikamo ne skreću, da ništa ne diraju ukoliko naiđu na mine te mu je pokazao gdje se nalazi minsko polje, budući da se minirano polje djeteline vidjelo od

zgrade mjesne zajednice. Rekao je da je sporno minsko polje postavljeno 12. listopada te da su mjesna vlast i vojska morali znati gdje se ono nalazi.

Rekao je da mu nije poznato da je bilo nekakve prepirke prije odlaska u akciju između Perića te Vlajkovića i Josipovića, ali da je iz spisa predmeta saznao da Vlajković i Josipović nisu htjeli ići u akciju izviđanja. Izjavio je da mu nije poznato tko je vodio akciju. Čuo je da je navodno Devetak određivao koji će civili biti vođeni.

Nakon što mu je predložen citat iz njegove bilježnice (*„Može se voditi više meštana ako se delite u više grupa“*), rekao je da se mislilo na mještane Srbe, koji su u akciji izviđanja trebali biti vodiči jer su poznavali teren i jer su znali gdje se nalaze minska polja, a da na sastancima nikada nije spominjano vođenje civila niti mu je poznato zašto su povedeni. Također je rekao da mu nije bilo poznato da će u akciju ići pripadnici „Dušana Silnog“ te da mu nije bilo poznato kojim jedinicama pripadaju Bata, Stupar, Aždaja i Ljuba, koji su često prisustvovali sastancima. Rekao je da je samo znao da su oni bili dobrovoljci, koje je priznavala brigada i koja im je pomagala, te da je sve njih smatrao dijelom JNA.

Rekao je da je za vrijeme akcije izviđanja bio ili u zgradi mjesne zajednice ili negdje drugdje u centru sela, da je oko 12,00 sati, na ručku, od Ljubana Devetaka ili od Perića saznao za stradavanje civila u minskom polju. Saznao je da je u minskom polju smrtno stradalo 16 osoba, da je 11 ranjeno i da je jedna osoba „umrla na putu“ prilikom odvođenja do minskog polja. Rekao je da je Perić na navedenom ručku omalovažavao stradavanje, a da je on (Dimitrijević) kasnije istoga dana pokušao doznati pojedinosti događaja te da mu je Borić, Perićev vojnik, tada rekao: „Perić ga je preter'o“. Izjavio je da se Perić bahato ponašao te da se svuda kretao sa dva tjelohranitelja. Nakon što mu je predložen dio fotokopije bilježnice u kojemu stoji *„Na ručku mi saopštio Ljuban o pogibiji ljudi, maltretiranju i ubadanju u zadruzi i da se u tome isticao neki Petronije“*, rekao je da se ne sjeća je li to saznao od Devetaka ili od nekoga drugoga.

Izjavio je da mu nije poznato da li je itko pisao izvještaje o stradavanju na minskom polju. Nakon saznanja nije ništa poduzeo, tj. nikoga nije izvijestio jer je smatrao da to nije njegov posao. Smatrao je da je to obveza Darka Perića. 19. listopada u Lovasu je bila VP i uzimala je izjave o okolnostima stradavanja na minskom polju. Sa pripadnicima VP je razgovarao u zgradi mjesne zajednice. Rekao je da ima saznanja da je Perić bio prisutan prilikom stradavanja na minskom polju te da je tada ranjen u nogu.

Rekao je da je išao kod Lončara, koji je već znao za stradavanje, te da mu je Lončar rekao da uzme izjave Perića, komandira vodova i najmanje dva sudionika događaja, da je Lončar namjeravao uhapsiti Devetaka, ali da ga je on (Dimitrijević) od toga odgovorio, jer je tada smatrao da Devetak nije odgovoran za stradavanje.

Izjavio je da prije stradavanja civila na minskom polju nitko nije spominjao izraz „živi štit“, da se taj izraz nije upotrebljavao niti nakon stradavanja.

Nakon što mu je predložena Lončareva tvrdnja da mu nije poznat Darko Perić te da su mu referirali Veljović i Dimitrijević, izjavio je da je evidentno da je Perić bio potčinjen 2PGMBR. Rekao je da ga Perić nije izvještavao, da to nije bio ni dužan jer je prepočinjavanjem postao oficir brigade te da je Perić kod njega dolazio samo kada mu je bila potrebna nekakva pozadinska pomoć.

Izjavio je da sigurno nije vodio sastanke 17. listopada navečer i 18. listopada ujutro te da je sastanke u Lovasu najčešće vodio Devetak. Rekao je da se zapisnici na sastancima nisu vodili te da su se prisutni na sastancima samo obavještavali o međusobnim aktivnostima.

Rekao je da nije bio „koordinator za borbena dejstva za selo Lovas“, da je akt u kojemu je to navedeno prvi puta vidio prilikom saslušanja u policiji te da nikada nije koordinirao zajedno sa komandantom 2PGMBR. Izjavio je da je Lončar, komandant 2PGMBR, sve postrojbe mogao upotrijebiti kako je htio te da nikakve koordinacije između njih nije bilo.

Također je izjavio da pozadinsko snabdjevanje, za koje ga je zadužio Đokić, nije značilo bilo kakav kontakt sa mjesnom vlašću, nego upućivanje TO Valjevo na pozadinske organe 2PGMBR.

Izjavio je da u spisu predmeta nedostaju pojedini vojni dokumenti te da nedostaju redovni borbeni izvještaji 2PGMBR i 1PGMD za pojedine dane u kritičnom razdoblju. Smatra da je u kritičnom razdoblju moralo biti i izvanrednih vojnih izvještaja.

Izjavio je da 2PGMBR nije obavljala nikakvu kontrolu u selu te da je sve prepustila dobrovoljcima i vlasti u selu.

Rekao je da mu je u Lovasu dodijeljeno 10-ak vojnika, koji su bili njegovo osiguranje. Oni su čuvali stražu ispred zgrade mjesne zajednice.

Izjavio je da nisu točne tvrdnje opt. Devetaka (*da je Dimitrijević od 14. listopada bio vojni komandant; da je 18. listopada uspio, po odobrenju Dimitrijevića, izvojiti 30 ljudi*), opt. Devčića (*da je jedino Dimitrijević mogao naređivati te da je odredio Ljubu Jelića za upravitelja zatvora*), opt. Darka Perića (*da ga je on (Dimitrijević) 17. listopada doveo iz Čakovaca u Lovas, naredio mu da osigura zatvore i da ide u pretres, a da kao tampon zonu povede civile*), Lončara (*da je Dimitrijević mogao izvršiti smjenu jedinica; da ga je 18. listopadaa Dimitrijević izvijestio da je Ljuban Devetak naredio angažiranje civila na raščišćavanju minskog polja*), Đokića (*da je on (Dimitrijević) bio koordinator između TO-a i brigade*), Veljovića (*da mu je Dimitrijević bio pretpostavljeni te da je suradnju sa mjesnom zajednicom do 14. listopada ostvarivao on (Veljović), a kasnije Dimitrijević*), Ljube Jelića (*da je na sastanku dogovoreno da privedeni mještani pokažu gdje se nalaze minska polja i da se minska polja razminiraju*), da nije ništa naređivao opt. Radojčiću (*izjavio da se stavio na raspolaganje vojsci i da je akciju pretresa šume Badnjare, koja je izvršena istovremeno kada i akcija u kojoj su u minskom polju stradali civili, naredila vojska*)...

Suočenje optuženih Miodraga Dimitrijevića i Ljubana Devetaka

na okolnosti:

- da li je opt. Devetak bio komandant sela i je li predsjedao sastancima, ili je Dimitrijević bio vojni komandant mjesta kojem su svi referirali (*opt. Dimitrijević je rekao da nije bio komandant sela, da je „sve konce držao“ Devetak, da je Devetak zapovijedao dobrovoljcima i TO-u i predsjedavao sastancima, a opt. Devetak je tvrdio da je Dimitrijevića prvi puta susreo 14. listopada, da su svi u Lovasu do 14. listopada bili podređeni Veljoviću, a nakon 14. Dimitrijeviću, da je Dimitrijević 15. listopada na sastanku okupio sve naoružane grupe*),
- da li je opt. Devetak bio prisutan na sastancima na kojima se raspravljalo o odlascima u akcije u području u kojemu su civili stradali na minskom polju (*Dimitrijević je izjavio da je Devetak bio prisutan na sastancima, a Devetak je izjavio da se sigurno ne bi išlo u pretres šume Badnjare, da je on bio na sastanku, jer su navedenu šumu ranije pretresli lovci*),
- da li je opt. Devetak bio prisutan kada se raspravljalo o obavještenju građanima i da li je tada predložio evakuaciju stanovništva (*opt. Devetak je izjavio da o tome ne zna ništa, a opt.*

Dimitrijević je rekao da je Devetak govorio o evakuaciji stanovništva te da je rekao da je to već sve organizirano),

- da li je opt. Dimitrijević 18. listopada u jutro odobrio opt. Devetaku izvođenje 30 zarobljenih Hrvata iz dvorišta zadruge (*Dimitrijević je tvrdio da nije odobrio nikakvo odvajanje ljudi, a Devetak je rekao da između Lončara i Dimitrijevića nema nikakve razlike, da obojica lažu).*

Suočenje optuženih Miodraga Dimitrijevića i Milana Devčića

na okolnosti:

- da li je opt. Dimitrijević 17. listopada naredio okupljanje mještana u zadruzi (*opt. Devčić je tvrdio da mu je Dimitrijević to naredio dok je gorila zgrada tvornice „Borovo“, a Dimitrijević je Devčiću govorio da laže),*
- da li je Milorad Vorkapić bio komandir zatvora ili je zatvorima zapovijedala policija (*Dimitrijević je rekao da je od Vorkapića saznao da je on (Vorkapić) komandir zatvora, a Devčić komandir policije, a Devčić je tvrdio da je Dimitrijević sazivao svaki sastanak te je rekao Dimitrijeviću da se treba sramiti zbog svojih izjava)*
- da li je opt. Dimitrijević od 14. listopada bio vojni komandant mjesta i vojne uprave ili je lokalna vlast o svemu odlučivala.

Zbog međusobnog vrijeđanja optuženika suočenje nije izvršeno na sve okolnosti na koje se, prema rješenju, trebalo izvršiti.

Suočenje optuženih Miodraga Dimitrijevića i Milana Radojčića

na okolnosti:

- da li je u Lovasu bila uvedena vojna uprava i da li je sva naređenja izdavala vojska (*opt. Radojčić je izjavio da se 11. listopada stavio na raspolaganje te da mu je rečeno da vojska odlučuje o svemu. Rekao je da je Dimitrijevića upoznao tek u Centralnom zatvoru (CZ) te da je moguće da ga je Dimitrijević sa nekime zamijenio, jer je u Lovasu u to vrijeme bilo 7 osoba imenom Milan),*
- da li je Radojčić prisustvovao sastancima (*opt. Dimitrijević je rekao da je posve siguran da je Radojčić bio prisutan na prvom sastanku nakon njegovog dolaska u Lovas).*

11., 12. i 13. lipnja 2008. godine – obrana optuženog Darka Perića

Obrana VI-opt. Darka Perića

U svojoj obrani je izjavio da se do odlaska na ratište bavio političkim životom, ali da se iz njega povukao po povratku s ratišta. Smatrao je da se više nema prava baviti političkim pitanjima, jer je možda mogao spriječiti stradavanje u Lovasu, ali to nije učinio. Rekao je da je potom u Valjevu osnovao NVO, koja se bavila borbom protiv narkomanije.

Izjavio je da je očekivao da će opt. Dimitrijević u svojoj obrani reći istinu, ali da se to nije dogodilo. Očekivao je da će Dimitrijević priznati da je zapovijedao u Lovasu. Rekao je da su nelogične Dimitrijevićeve tvrdnje da je, iako potpukovnik, u Lovasu bio zadužen samo za

pozadinu i za savjetovanje. Rekao je da u vojsci nema savjetovanja, da se u vojsci isključivo donose i izvršavaju naređenja.

Rekao je da je pripadnike odreda TO Valjevo, čiji je, kao rezervni kapetan I klase, bio zapovjednik, upoznao 2 dana prije odlaska na ratište. Rekao je da je bio potpuno nespreman za rat, da su svi bili uplašeni i da su svi bili pod pritiskom.

Izjavio je da je sa odredom iz Valjeva došao u Tovarnik, gdje su prespavali jednu noć, te da ih je Đokić, zapovjednik Zonskog štaba TO Valjevo, potom doveo u Čakovce. U Čakovcima je sa njima ostao i potpukovnik Dimitrijević. Rekao je da se ne sjeća da mu je Đokić ikada rekao da mu je Dimitrijević nadređeni, ali da je uvijek smatrao da između njega i Dimitrijevića postoji odnos višeg i nižeg oficira.

Izjavio je da je potpukovnik Dimitrijević 14. listopada, sa jednim protudiverzantskim vodom iz odreda kojim je on (Perić) zapovjedao, iz Čakovaca otišao u Lovas. On je ostao u Čakovcima sa dvije čete. 15. i 16. listopada odlazio je u Lovas u obilazak protudiverzantskog voda.

17. listopada vezist mu je rekao da je Dimitrijević naredio da jedna četa dođe u Lovas. Odlučio je da u Lovas pođe valjevska četa, a s obzirom da će odlaskom valjevske čete u Lovasu biti glavnina vojske kojoj je zapovijedao, odlučio je da u Lovas pođe i on. Čuo je i da je stanje u Lovasu teže nego u Čakovcima te je smatrao da je potrebniji u Lovasu nego u Čakovcima. Mislio je da će mu u Lovasu biti lakše, s obzirom da se ondje nalazio potpukovnik Dimitrijević.

Istoga je dana, 17. listopada, sa četom otišao u Lovas. Po dolasku u Lovas, Dimitrijević ga je pozvao na sastanak. U prostoriji u kojoj se održavao sastanak zatekao je 5, 6 ili 7 osoba. Nije poznavao nikoga osim Dimitrijevića. Nije mu poznato da li se na tom sastanku nalazio netko od optuženih u ovome postupku, osim njega i Dimitrijevića. Dvije osobe su se svađale, shvatio je da se radilo o jednom mještaniu Lovasa i o jednom dobrovoljcu. Dimitrijević je prekinuo tu svađu i njemu (Periću) izdao tri naređenja. Naredio mu je da njegovi vojnici osiguraju „neki mali zatvor“ kako ondje ne bi ulazio tko god hoće, da 4-5 vojnika pridoda mještanima i dobrovoljcima radi osiguranja zadruga u kojoj su se nalazili zatvorenici te da 50-ak vojnika sa vodičima i dobrovoljcima idu u pretres voćnjaka. Rečeno mu je da će u akciju pretresa voćnjaka ići i dobrovoljci, zatočeni Hrvati i mještani Srbi kao vodiči, da oni znaju gdje se nalaze mine, da je iz voćnjaka pucano, da je minirano polje djeteline, ali da stvarne opasnosti ustvari nema. Rekao je da mu Dimitrijević nije pokazao gdje se nalazi minsko polje, već da mu je rekao da vodiči znaju gdje se ono nalazi. Nije razmišljao o Dimitrijevićevim naredbama, mislio je da one predstavljaju svojevrsnu „demonstraciju vojne sile“. Shvatio je da se zatočeni Hrvati vode kao garancija da nitko neće „dejtšovati“ po njima. Rekao je da mu nije bilo jasno što se konkretno treba pretresati u voćnjaku. Nije mislio da bi moglo doći do tragedije. Rekao je da je trebao razmisliti o naredbi s obzirom da je naređeno da se vode civili, ali da nije, da je non-stop mislio o tome kako mu je rečeno da nema opasnosti i da se ništa neće dogoditi. Zatražio je od Dimitrijevića da on (Perić) zapovjeda akcijom pretresa voćnjaka, ali mu je Dimitrijević rekao da to nije opasna akcija te mu je rekao da pođe u složeniju akciju pretresa šume Badnjare.

Izjavio je da je Dimitrijevićevu naredbu o pretresu voćnjaka navečer prenio Vlajkoviću, komandiru čete. Prisutni su bili i dvojica ili trojica komandira vodova (Miroslav Plavšić i Radisav Josipović, a možda i Živan Stojković). Rekao je Vlajkoviću da komanduje akcijom, da izabere 50-ak vojnika, da u akciju idu i dobrovoljci, da se osloni na Jocu, dobrovoljca koji je imao iskustva na ratištima, da je jedno polje minirano, ali da se ono ne nalazi na putu kojim će se oni kretati, da idu i mještani Srbi i Hrvati, koji znaju gdje se nalaze minska polja, da će se u akciju krenuti slijedećeg dana, 18. listopada, u 9,30 sati, ispred zadruga.

Izjavio je da Vlajković nije odbio naređenje, da je možda tražio neka pojašnjenja, ali da se nije bunio. Nitko od prisutnih nije ga upitao zašto se vode civili.

Slijedeće jutro ga je komandir čete obavijestio da su vojnici uplašeni zbog postojanja minskih polja te da ne žele ići u akcije. Rekao je da se obratio vojnicima, da im je rekao da nema nikakve opasnosti te da su se nakon toga vojnici smirili. Smatra da vojnicima tom prilikom nije prijetio. Ako je i spominjao vojni sud, spominjao ga je kao moguću posljedicu odbijanja zapovijedi. Rekao je da to nije prijetnja, već činjenično stanje. Također je izjavio da je moguće da je, prije akcije pretresa voćnjaka, koristio izraz „živi štit“.

Rekao je da se ne sjeća da je 18. listopada u jutro održan sastanak, ali da je to moguće. Zna da je to jutro bio u obilasku svojih vojnika koji su bili u zadrugi, da je ondje zatekao nekoliko uniformiranih ljudi koji su maltretirali civile. Neki civili su mu djelovali pretučeni. Vidio je jednu uniformiranu osobu koja je udarala civile metalnom šipkom. Obratio se toj osobi, ali ona nije reagirala. Potom se obratio jednoj osobi koja mu je djelovala kao zapovjednik. Ta je osoba rekla nešto ovome sa metalnom šipkom te se on smirio. O svemu što je vidio obavijestio je Dimitrijevića. Ne sjeća se da li je to jutro sa njim u zadrugi bio Zoran Grujičić „Bokser“. Rekao je da to jutro nije ispitivao civile te da nije stajao sa Devetakom i Devčićem na terasi zadruge. Rekao je da misli da je zarobljenim Hrvatima rekao da se nemaju čega plašiti zbog odlaska u akciju pretresa voćnjaka, da surađuju i da neće biti nikakvih problema.

Rekao je da je u Lovasu čuo za Petronija te da je jedno vrijeme bio u uvjerenju da je Petronije osoba sa metalnom šipkom, ali da, nakon što je upoznao opt. Petronija Stevanovića u zatvoru, misli da se ne radi o istoj osobi.

Rekao je da je nakon toga sa nekoliko vojnika, dobrovoljaca i mještana otišao u izviđanje šume Badnjare. Od dobrovoljaca koji su išli u Badnjaru sjeća se „Aždaje“. Nije mu poznato da li je netko od optuženih također išao u Badnjaru. U jednom je trenutku radio vezom obavješten da se dogodio incident na minskom polju. Odmah je otišao na mjesto događaja. Scena koju je zatekao bila je užasna. Poginuli su se nalazili u livadi, a ranjenima je pomagano da dođu do puta. Misli da je 17 osoba poginulo. Nije mu poznato koliko je osoba ranjeno, ali mu je poznato da su bila ranjena i 3 dobrovoljca. Vlajković, koji je i sam bio lakše ranjen, mu je rekao da je netko od dobrovoljaca rekao da se skrene sa puta, da su skrenuli na livadu, da je netko od Hrvata viknuo da su u minskom polju, da je Joca zapovijedio da se stane, ali da se netko bacio u minsko polje, da su se mine aktivirale, da su se svi bacili na zemlju te da su neki vojnici i dobrovoljci pucali u pravcu silosa jer su mislili da se iz tog pravca puca po njima. Vikao je na Vlajkovića, koji mu je tvrdio da on nije naredio promjenu pravca kretanja.

Izjavio je da je shvatio da Vlajković nije zapovijedao akcijom, posebno što se tiče pravca kretanja.

Odmah je naredio da se ranjenici prevezu u bolnicu. O događaju je obavijestio Dimitrijevića. Poznato mu je da je Dimitrijević obavijestio Đokića i Lončara.

Izjavio je da je u akciju pretresa voćnjaka vođeno 40-50 civila te da je u akciji sudjelovao više njegovih vojnika nego dobrovoljaca.

Rekao je da je 18. navečer ili 19. dao izjavu VP. Nije rekao Dimitrijeviću da će dati izjavu jer se bojao da će mu Dimitrijević zabraniti davanje izjave. Prethodno je čuo da se Dimitrijević u svojoj izjavi ograđivao od zapovjedanja.

Rekao je da u Lovasu nije čuo da su zarobljeni Hrvati na minskom polju tjerani da nogama razgrću djetelinu i da su se pritom držali za ruke. To je prvi puta čuo kada je počeo ovaj sudski postupak.

Izjavio je da je Dimitrijević tvrdio da je njegov (Perićev) nadređeni bio Lončar, a da je Lončar izjavio da njega (Perića) uopće ne poznaje. Također je rekao da je Lončar izjavio da je izvještaje primao od Veljovića, a kasnije od Dimitrijevića, da ga je Dimitrijević 18. listopada obavijestio o stradavanju na minskom polju te da je Dimitrijević imao pravo naređivati TO-u koji je bio pod njegovim zapovjedništvom.

Rekao je da je naredbe primao od Đokića i Dimitrijevia, da nikada nije kontaktirao sa ikim osim sa navedenom dvojicom, da mu uopće nije bilo poznato u čijoj zoni odgovornosti su se nalazili Čakovci i Lovas te da Dimitrijević nastoji zaštititi sebe prebacujući odgovornost na njega. Rekao je da mu nije poznato da li je bilo kontakata sa JNA, ali da smatra da su, ukoliko su kontakti postojali, sa JNA kontaktirali Đokić i Dimitrijević.

Rekao je da su neistinite tvrdnje opt. Dimitrijevića *(da je tražio od Perića da smiri „Boksera“, na što mu je Perić odgovorio: „Pa on je tukao samo pesnicom“; da se Perić „spandao“ sa nekim Petronijem), opt. Vlajkovića (da je rekao Periću da mu ne trebaju nikakvi zarobljenici za akciju te da je odbio ići u akciju), opt. Nikolaidisa (da je Perić bio na terasi sa Devetakom i Devčićem, da je „Bokser“ tukao zarobljene Hrvate te da ih je Perić ispitivao), Veljovića (da je zapamtio Perića jer je Perić uvijek nosio „Hekler“), Plavšića (da je 18. listopada u jutro Perić postrojio vojsku i odveo ih do zadruga), Miletića (da je Perić rekao da će jedan proćelavi dobrovoljac preuzeti komandu).*

Rekao je da se ne smatra ratnim zločincem, da se svatko mogao naći na njegovom mjestu, da nikoga ne mrzi, da je možda bio glup i nespreman na situaciju na ratištu, da nije postupao sa namjerom da nekome učini zlo, da mu je žao svih poginulih ljudi u ratovima te da želi da se ne ulazi u nove ratove.

Suočenje optuženih Darka Perića i Miodraga Dimitrijevića

na okolnosti:

- da li je Dimitrijević naredio Periću da dio njegove jedinice krene u pretres voćnjaka i da se pri tome povedu zarobljeni civili, kao zaštita od eventualnog neprijateljskog djelovanja i minskih polja *(opt. Dimitrijević je rekao da nije izdao zapovijed, da je 17. navečer samo ukazao na mogućnost da se izvidi teren, da nitko na sastanku nije spominjao civile, da je vođenje civila Perićeva izmišljotina, a opt. Perić je rekao da bi bilo logično da je, ukoliko je vođenje civila njegova ideja, civile vodio i u pretres Badnjare te da je prije 8 dana 10-ak osoba u Centralnom zatvoru čulo da je on (Dimitrijević) rekao da mora priznati da je zapovijedao akcijom).*

Suočenje optuženih Darka Perića i Aleksandra Nikolaidisa

na okolnosti:

- da li je Perić 18. listopada zajedno sa Devetakom i Devčićem stajao na terasi u dvorištu zadruga i ispitivao zarobljene Hrvate, a njegovi pratitelji ih tukli *(opt. Nikolaidis je izjavio da su navedene okolnosti točne, da je Perić sa Devetakom izdvojio zatvorenike te da ih je zatim „otjerao gdje ih je otjerao“). Rekao je i da on (Nikolaidis) priča istinu, da ostali optuženici ne smiju iznostiti istinu. Rekao je: „Tražili ste istinu, evo vam je“, a opt. Perić je rekao da Nikolaidis laže).*

Rješenje o prijedlozima za ukidanje pritvora

Predsjednica Vijeća je izjavila da je odvjetnik Krstić pismenim podneskom predložio ukidanje pritvora optuženima Devetaku i Devčiću te da je opt. Nikolaidis, također pismenim podneskom, predložio ukidanje pritvora.

Odvjetnik Krstić je rekao da ukidanje pritvora predlaže zbog ljetne stanke i zbog zdravstvenog stanja opt. Devetaka.

Zastupnik optužbe usprotivio se prijedlogu za ukidanjem pritvora određenom optuženima Devetaku i Devčiću. Rekao je da smatra da i dalje egzistiraju razlozi zbog kojih je pritvor određen. Bio je mišljenja da je zahtjev opt. Nikolaidisa za ukidanjem pritvora osnovan

Sud je:

- odbio prijedlog odvjetnika Krstića za ukidanjem pritvora optuženima Devetaku i Devčiću,
- **ukinuo pritvor opt. Nikolaidisu.**

U usmenom obrazloženju odluke o ukidanju pritvora predsjednica Vijeća je istaknula da optuženog Nikolaidisa tereti samo opt. Stevanović, spremnost opt. Nikolaidisa na rasvjetljavanju događaja u Lovasu te primjereno držanje pred sudom.

Prilikom objave rješenja o prijedlozima za ukidanjima pritvora supruga opt. Devetaka je pljeskala i komentirala sudsku odluku. Pravosudni policajci su je odmah udaljili iz dijela sudnice previđenog za publiku.

15. rujna 2008. godine – obrana VII. opt. Radovana Vlajkovića

Na ovom ročištu glavne rasprave obranu je počeo iznositi VII. opt. Radovan Vlajković. Nemamo izvjestaj sa ovoga ročišta, s obzirom da nitko od promatrača Monitoring tima nije prisustvovao ovom ročištu.

16. rujna 2008. godine – obrana VII. optuženika Radovana Vlajkovića i VIII. optuženika Radisava Josipovića

Raspravi su prisustvovali Jelena Đokić Jović, promatračica Documente – Zagreb, predstavnici Žena u crnom, članovi obitelji žrtava te članovi obitelji optuženika

Nakon što je Predsjednica Vijeća utvrdila tko je pristupio glavnoj raspravi VII. optuženik Radovan Vlajković nastavio je s iznošenjem obrane.¹ Nakon toga sudnicu su napustili optuženici koji svoju obranu još nisu iznijeli.

Odgovarajući na pitanja Predsjednice Vijeća optuženik je naveo da ne poznaje V. optuženika Miodraga Dimitrijevića, pa ga niti u inkriminirano vrijeme nije mogao doživjeti kao nadređenog

¹ Na ročištu održanom 15. rujna 2008. godinu VII optuženik je počeo iznositi obranu. Ovom ročištu nitko od promatrača nije nazočio.

šestooptuženiku Darku Periću. Za optuženika Dimitrijevića čuo je od svog branitelja nakon što je počeo kazneni postupak.

U nastavku optuženik je odgovarao na pitanja branitelja. Istaknuo je da su ga nakon inkriminiranog događaja, točnije 18. listopada 1991. godine priveli pripadnici Vojne policije i odveli u Šidu. U Šidu su ga ispitivala trojica pripadnika vojno-obavještajne službe kojih se još uvijek boji i koji su o počinjenom zločinu nad civilnim stanovništvom u Lovasu sve već znali. Istaknuo je da je tada u Šidu bilo puno paravojske te da su svi oni bili naoružani.

Ne zna da li je nakon počinjenog zločina u minskom polju vršeno balističko vještačenje da bi se utvrdilo tko je nakon aktiviranja eksplozivnih naprava u polju pucao na civile.

Decidirano je ustvrdio da je, iako je bio komandir čete, odbio naredbu za zapovijedanje postrojbom u akciji „čišćenja, odnosno izviđanja terena“, a koji mu je prije inkriminiranog događaja izdao VI. optuženik Drako Perić, tadašnji komandir odreda, smatrajući je rizičnom. Naredba također, nije sadržavala sve potrebne elemente, odnosno nije bila precizno definirana. Zbog odbijanja izvršenja naredbe nije bio suspendiran, niti je protiv njega uopće vođen stegovni postupak. No, o tome je u Šidu, pripadnicima vojno-obavještajne službe dao pisanu izjavu. Na pitanje Predsjednice Vijeća ustvrdio je da vojna pravila ne zahtijevaju pisanje izvještaja o odbijanju izvršenja naređenja, jer se isto može odbiti ukoliko je nepotpuno, neprecizno i nejasno.

Nikada nije čuo za termin „živi štit“ kao ni za prvo i drugo optuženike Ljubana Devetka i Milana Devčića. Ne zna ni tko je zapovijedao diverzantskim vodom, iako je ovaj vod formacijski pripadao četi TO Valjevo koja je bila pod njegovim zapovjedništvom. Također se ne sjeća da li je u Čakovcima i Lovasu tada uveden policijski sat.

Po dolasku u Lovas, oko 15, 00 sati, jedinica je po naređenju VI. optuženika Perića smještena u lokalnoj školi. U školi nije bilo pripadnika odreda „Dušan Silni“.

Optuženik Vlajković bio je izričit u tome da je akcijom u kojoj su stradali civili zapovijedao komandir iz odreda pod nazivom „ Dušan Silni“, a koga nije poznao i ne može reći tko je to bio, jer se isti kao zapovjednik akcije kretao na čelu kolone. Zapovjednika akcije je inače, odredio VI. optuženik Darko Perić, koji je također spomenuo da u „izviđanje terena“ idu i mještani Lovasa.²

Trojica vojnika su u minskom polju zadobila povrede. Nitko od pripadnika tadašnje JNA nije spomenuo mine. U akciji nisu nosili šljemove, a s odora su bile uklonjene i oznake činova.

Postavljajući pitanja prvooptuženik Ljuban Devetak ustvrdio je da je jedinica u Lovas pristigla u večernjim satima, te da je na džepovima vojnih odora vidio oznake činova.

Pripadnici njegove čete ili su naoružani automatskim puškama, puškomitraljezima, dok su zapovjednici zaduživali škorpione. Heklere su posjedovali samo visoki vojni časnici.

Za komunikaciju s podređenim vojnicima i VI. optuženikom, svojim pretpostavljenim, dužio je motorolu. Inače, napomenuo je da su dragovoljačke jedinice bile pod komandom JNA.

Suočenje optuženika Radovana Vlajkovića i Darka Perića

na okolnosti:

² U istražnom postupku sedmooptuženik je tvrdio je da je akcijom zapovijedao „čovjek iz Dušana Silnog“.

- da li je Radovan Vlajković odbio zapovijedati akcijom pretresa terena i izvršiti dobiveno naređenje (*optuženik Darko Perić tvrdio je da Vlajković nikada nije odbio izvršiti dobivenu zapovijed*)
- da li je znao da će se u spomenutu akciju voditi zarobljeni civili hrvatske nacionalnosti (*optuženik Perić tvrdio je da je takva odluka donijeta na sastanku održanom 17. listopada 1991. godine, jer su mještani znali gdje su hrvatske postrojbe postavile minska polja. Optuženik Vlajković to je negirao*).
- da li je za zapovjednika akcije pretresa terena određen zapovjednik odreda Dušan Silni (*to tvrdi VII. optuženik Radovan Vlajković*).
- da li je pravac kretanja jedinice odredio optuženik Vlajković (*ovo je iznoseći svoju obranu, ustvrdio optuženi Perić*).
- da li je Vlajković dobio zapovijed od Perića da osigurava zatvor (*optuženik Perić izričito je rekao da je zapovijed takvog sadržaja izdao Vlajkoviću*).

Optuženik Vlajković je nakon iznošenja obrane zatražio da se kazneni postupak u odnosu na njega i VIII. optuženika Radisava Josipovića razdvoji. Zahtjev je odbačen.

Obrana VIII. optuženika Radisava Josipovića

Vojsku je služio u Bileći, Bosna i Hercegovina, u školi rezervnih oficira. Od tada, pa sve do danas radi u kazneno-popravnim domu. 1991. godine mobiliziran je u TO Valjevo kao komandir voda. Sa strahotama rata prvi se put upoznao u Tovarniku kamo su 07. listopada 1991. god. stigli iz Valjeva. Inače, prije Tovarnika su imali kraće zadržavanje u Šidu. U Tovarniku su prespavali i potom se uputili u Lovas. Davanje straže bio im je jedini borbeni zadatak u Tovarniku i Čakovcima. Njegov neposredni zapovjednik bio je komandir čete VII. optuženik Radovan Vlajković, dok je komandir odreda bio VI. optuženik Drako Perić.

Pokret za Lovas naredio je, po riječima VII. optuženika Vlajkovića, tadašnji komandir odreda Perić. U Lovas su prevezeni kamionima (jedan ili više kamiona, ne sjeća se). U Lovas su pristigli u popodnevnim satima. Smjestili su se u lokalnoj školi. Potom je optuženik dobio zadatak da osigura stražu. Istog dana, oko 19,00-20,00 sati obaviješten je da će se održati sastanak koji je sazvaio optuženik Perić. Na sastanku su dobili zadatak da se sutradan izvrši pretres voćnjaka, te da tijekom akcije budu pažljivi i da „*paze na mine*“. Tada je zapovjednik čete, optuženik Vlajković, za provođenje akcije zatražio oklopno vozilo. I sam optuženik podržao je prijedlog zapovjednika čete. No, zapovjednik odreda Darko Perić tome se, po sjećanju optuženika, usprotivio riječima: „*Vi to nemate pravo tražiti, pa niste zapovjednici divizije*“! Tada im je Perić rekao da će s njima u pretres voćnjaka ići i dobrovoljci. Usprkos tome, izvršenju ovako koncipirane naredbe suprotstavio se optuženik Vlajković. Tek sutradan su obaviješteni da će s njima u akciju ići i mještani Lovasa, pri tom ne precizirajući da li će to biti mještani srpske ili hrvatske nacionalnosti. Sudjelovanje lokalnog stanovništva u akciji pretresa terena išlo je u prilog Perićevoj tvrdnji da se ne radi o rizičnoj akciji.

U nastavku iznošenja obrane optuženik je rekao da je svojim vojnicima prenio zapovijed, kao i što im sve u sklopu provođenja iste predstoji, no vojnici su bili nezadovoljni i nisu htjeli poći u akciju, najglasniji u tome bio je Veran Miletić. O tome je obavijestio Vlajkovića, a ovaj Perića. Zna da je optuženik Darko Perić razgovarao s vojnicima i uspio ih ohrabriti da krenu u akciju no, razgovoru koji je Perić vodio s vojnicima optuženik nije nazočio.

Ne zna tko je vodio postrojbu u akciju pretresa terena. U dvorištu poljoprivredne zadruge u Lovasu vidio je da pojedini dobrovoljci fizički zlostavljaju nenaoružane ljude „*bockajući ih nožem*“, od kojih su neki bili u vojnim odorama, dok su drugi imali dijelove vojnih uniformi.

Neposredno prije polaska u akciju pretresa terena ljudi koji su maltretirani u dvorištu zadruge, ali i mještani, formirali su dvije kolone. Treću i četvrtu kolonu formirali su pripadnici JNA, TO kao i dobrovoljci i oni su bili raspoređeni lijevo i desno od kolona koje su tvorili zarobljeni mještani. Dok su se kretali, kolona se razvukla, pucalo se, izdvojila se i grupa dobrovoljaca koji su upadali u kuće duž puta i ubacivali bombe.

Ubrzo je netko naredio da se skrene u livadu pored puta. Mještani su išli ispred svih, ne zna da li su se držali za ruke, razgrčući pri tom djetelinu. Nedugo zatim, netko od mještana je povikao: „*Pazi mina*!“ Optuženik je objasnio da su tada svi stali kao ukopani, a kad se je netko od mještana bacio na minu, svi su u tom trenutku zalegli. Neki dobrovoljac tada je otvorio vatru na mještane koji su se nalazili u minskom polju. Optuženik Vlajković odmah je upitao da li je netko ranjen, iako je u ovom događaju i sam ranjen. Sutradan su pripadnici Vojne policije njega i Vlajkovića odveli u Šid gdje su o cijelom događaju dali pisanu izjavu.

Ustvrдио je da optuženik Radovan Vlajković, tadašnji zapovjednik čete, niti bilo tko od zapovjednika vodova (četa je brojala tri voda, optuženik Josipović zapovijedao je I. vodom, Miroslav Plavšić bio je zapovjednik II. Voda, dok je III. Vod bio pod zapovjedništvom Živana Stojkovića) nije u akciji imao zapovjednu ulogu. Zapovijedanje akcijom pretresa terena preuzeo je netko iz odreda Dušan Silni, što su borci doživjeli kao olakšanje. Nisu znali da je u livadi minsko polje velikog ubojnog i ranjavajućeg učinka.

Odgovarajući na pitanja Predsjednice Vijeća ustvrдио je da je optuženiku Periću nadređeni bio V. optuženik, potpukovnik Dimitrijević, jer je on imao najviši čin. Perić je prigodom izdavanja zapovjedi, rekao da je istu dobio od potpukovnika Dimitrijevića, visokog vojnog časnika. Optuženik je Dimitrijevića i vidio u zgradi škole u Lovasu.

O pokretu za Lovas obavijestio ga je kurir zapovjednika čete. U Lovasu je njegov vod osiguravao školu. Za obavljanje zadaće ljude inače raspoređuje komandir odjeljenja. Po dolasku u Lovas netko od mještana im je pokazao gdje se nalazi škola. U školi je već bilo nekih pripadnika jedinica, a bio je iskopan i jedan rov. Čuo je da su u školi smješteni i dragovoljci pristigli iz Srbije. Ne zna da li je diverzantski vod uopće u to vrijeme bio u Lovasu. Pojašnjavajući gore navedeno, optuženik je rekao da je Perić u stvari naredio pretres vinograda kako bi se utvrdilo da li se tamo nalaze neprijateljske postrojbe. Tada je i spomenuta mogućnost da su mine u vinogradu, ali do vinograda nisu niti uspjeli doći. Također je decidirano rekao da Perić nije zapovjedio da se zatvor u mjestu osigura.

Naređenja u ratu imaju posebnu težinu i ona se ne smiju odbiti. No, kako je u pitanju bio rezervni sastav, odbijanje naređenja se toleriralo.

On se osobno nije upoznao sa zapovjednikom akcije, pripadnikom odreda Dušan Silni, a nije mu poznato da li se zapovjednik koga je za akciju pretresa vinograda odredio optuženik Perić, upoznao s ostalim vojnicima. U akciji je sudjelovalo dvadesetak vojnika iz njegovog voda. Odabira vojnika nije bilo. Vojska je bila u maskirnim odorama, osnovnu kapu činio je kačket. Ne zna da li su opće zadužili šljemove.

17. rujna 2008. godine – nastavak obrane VIII. optuženika Radisava Josipovića

Raspravi su prisustvovali Jelena Đokić Jović, promatrač Documente – Zagreb, predstavnici Žena u crnom, članovi obitelji žrtava te članovi obitelji optuženika.

Optuženik je nastavio iznositi obranu odgovarajući na pitanja Predsjednice Vijeća, branitelja i optuženika.

Rekao je da je u inkriminirano vrijeme bio zapovjednik I. voda. Vojna pravila nalažu da u odsutnosti zapovjednika komandu nad četom preuzima zapovjednik prvog voda.

Predsjednica Vijeća upozorila na nekonzistentnost njegovog iskaza danog na glavnoj raspravi u odnosu na iskaz iz istražnog postupka. Pri tom je naglasila da je optuženik tijekom istražnog postupka tvrdio je da je bio zamjenik komandira čete. U fazi istrage također je tvrdio da je Perić na sastanku održanom 17. listopada 1991. godine prisutne obavijestio da će u pretres vinograda ići i zarobljeni mještani hrvatske nacionalnosti kao i da je jedan broj pripadnika jedinice osiguravao lokalni zatvor (*u zatvoru su se prema navodima optužnog akta nalazili zarobljeni mještani hrvatske nacionalnosti*).³

Nitko nije naredio da se uđe u prostor zemljoradničke zadruge u Lovasu. Objašnjavajući značenja izraza „*bockanje*“ nožem (prethodnog dana je rekao da su pripadnici odreda „Dušan Silni“ fizički maltretirali zarobljenike „*bockajući*“ ih nožem) rekao je da to znači da nije vidio da netko od zarobljenika pri tom krvari.

Nije mogao objasniti na koji je način saznao tko je osoba koja bi trebala zapovijedati akcijom pretresa vinograda. Istu nije mogao niti vizualizirati (ne sjeća se njegovog izgleda, kako je bila obučena itd). Za zapovjednika akcije ova osoba iz redova dobrovoljaca postavljena je po naređenju optuženika Perića i to je bila prilično iznenađujuća odluka.

Optuženik i Vlajković su se tijekom kretanja nalazili u sredini kolone koja je bila dugačka oko 60 metara. Prije ulaska u livadu mještanima je naređeno da razviju streljački stroj s tim da je rastojanje između njih iznosilo 1m, a u odnosu na livadu zauzeli su frontalu poziciju. Ovakvo naređenje izdao je zapovjednik akcije, pripadnik odreda „Dušan Silni“, koji je, iako ranjen pri eksploziji mine, iz sjedećeg stava u minskom polju pucao po mještanima Lovasa.

Objasnio je da su prije ulaska u livadu mještani činili prvu vrstu, tik do livade, dok su se dobrovoljci nalazili na deset metara od njih tvoreći drugu vrstu. Vojnici su od prve vrste bili udaljeni 20-25 metara i u trenutku aktiviranja mine u livadu je ušao veći dio njih. Do aktiviranja mine došlo je na oko 60-80-tom metru, što je predstavljalo posljednju četvrtinu ukupne dužine livade.

Napomenuo je da su nakon stradavanja mještana (po njegovoj procjeni stradalo je oko 17 ljudi) razminiranje vršili zarobljeni Hrvati po nuputcima pripadnika dobrovoljačke postrojbe koji se u tom trenutku nalazio na asfaltnom putu.

³ Na glavnoj raspravi je istaknuo da je tek 18. listopada 1991. godine, dakle na dan kada je zločin počinjen, saznao da će s njima ići i mještani Hrvati. Iznoseći obranu na glavnoj raspravi ustvrdio je da pripadnici jedinice nisu osiguravali zatvor.

Odgovarajući na pitanja tužiteljstva rekao je da nije znao u koje vrijeme je bio zakazan pokret jedinica kako bi se krenulo u akciju pretresa vinograda. Spominjanje da će u navedenu akciju ići i lokalno stanovništvo nije utjecalo na vojnike da promjene stav i krenu u akciju.

U dvorištu zemljoradničke zadruge gdje su mučeni zarobljeni Hrvati nije reagirao, jer se uplašio. U četiri kolone bilo je 50 mještana (tvorili su dvije središnje kolone) i 30 vojnika (tvorili su kolone lijevo i desno od mještana) i svi oni su, po objašnjenju optuženika, išli u akciju pretresa vinograda. U tom optuženik nije vidio ništa čudno. Ustvrdio je da usprkos tome što je vidio da 50 zarobljenih Hrvata razgrće nogama djetelinu, nije posumnjao da je u livadi minsko polje.

Odgovarajući na pitanja punomoćnice oštećenih rekao je da nikada nije provedena interna istraga koja bi utvrdila tko je od vojnika u minskom polju pucao na mještane. Ne zna da temeljem ženevskih konvencija u oružanim sukobima civili spadaju u zaštićene osobe. Ne zna što je sukladno pravilima službe bio dužan poduzeti kada je svjedok počinjenja kaznenog djela.

Odgovarajući na pitanja branitelja ustvrdio je da je svoj vod posljednji put postrojio u Čakovcima. Sa podčinjenim vojnicima, komandirima odjeljenja nije imao ikakvu komunikaciju. Od dolaska u Lovas nije izdao niti jednu naredbu, osim naredbe za osiguranje škole. Nikada nije čuo za izraz „živi štiti“. Pripadnici odreda „Dušan Silni“ nisu imali na sebi prepoznatljiva obilježja i ne zna kome je ova formacija bila podčinjena. Ustvrdio je da nije bila pod komandom JNA.

18. rujna 2008. godine – nastavak obrane VIII. optuženika Radisava Josipovića i obrana IX. optuženika Jovana Dimitrijevića

Raspravi su prisustvovali Jelena Đokić Jović, promatračica Documente – Zagreb, predstavnici/Žena u crnom, članovi obitelji žrtava te članovi obitelji optuženika.

Iznoseći obranu u nastavku glavne rasprave VIII. optuženik Radisav Josipović rekao je da je od komandira čete optuženika Vlajkovića primio zapovijed da osigura školu u kojoj je bila smještena postrojba. Četiri osobe iz voda pod njegovim zapovjedništvom, vod je inače imao oko 25 vojnika, formiralo je četiri stražarska mjesta. Pretpostavlja da je izvorna zapovijed došla od komandira odreda VI. optuženika Darka Perića.

Ustvrdio je da nitko od vojnika nije imao namjeru pobiti nedužne civile. U prilog ovakvoj tvrdnji govori i činjenica da su se pripadnici postrojbe kretali odmah iza zarobljenih civila. Da je pak postojala namjera, pojasnio je optuženik, nitko od zarobljenih Hrvata ne bi preživio minsko polje.

Suočenje optuženika Radisava Josipovića i Darka Perića

na okolnosti:

- da li je VI. optuženik Darko Perić na sastanku održanom 17. listopada 1991. god. rekao da će se u akciju pretresa vinograda voditi zarobljeni civili (*optuženik Perić tvrdio je u svojoj obrani da je na sastanku rekao da će u akciju planiranu za 18. listopad 2008. god. poći i Srbi i Hrvati, jer znaju za minska polja. Optuženik Josipović pak tvrdi da je za vođenje civila u akciju saznao inkriminiranog dana*).

- da li je optuženik Radovan Vlajković odbio izvršiti naređenje i zapovijedati akcijom (*optuženik Darko Perić tvrdio je da Vlajković nikada nije odbio izvršiti dobivenu zapovijed*).
- da li je Darko Perić za zapovijedanje u akciji pretresa vinograda odredio komandira dragovoljačkog odreda „Dušan Silni“ (*optuženik Perić tvrdi da za zapovjednika oružane formacije nikada ne bi postavio dragovoljca, jer je tada u postrojbi imao dva časnika*).
- da li je optuženik Perić izdao zapovijed za osiguranje zatvora u Lovasu - prema navodima optužnog akata u to vrijeme u Lovasu su postojala dva zatvora u kojima je lokalno stanovništvo pritvarano, mali i veliki zatvor, (*Josipović negira da je uopće izdana ovakva zapovijed*).

Po dolasku u Lovas nije vidio okupljanje lokalnog stanovništva. Od optuženika poznaje samo Perića, Vlajkovića i Dimitrijevića. Ostale optuženike ne poznaje i nikada ih nije vidio u Lovasu. Nije čuo naređenje, odnosno istog nije ni bilo, da se puca u civile ukoliko pokušaju bježati. Nitko u grupi koja se skupa s civilima kretala u akciju pretresa vinograda nije dužio puškomitraljez. Osoba koja je zapovijedala akcijom i koja je nakon aktiviranja eksplozivne naprave iz sjedećeg stava pucala na civile, imala je automatsku pušku.

Obrana IX. optuženika Jovana Dimitrijevića

Kao dragovoljac svojim se suborcima priključio u Lovasu kamo je stigao preko Pazove i Tovarnika. Beograd je bio polazna stanica - zborni mjesto. Skupa s njim u Lovas je stiglo još oko 40-tak dragovoljaca. Po dolasku u Lovas od Bate Mihajlovića zadužio je vojnu SMB uniformu, a od oružja zadužio je poluautomatsku pušku. Ne zna tko je dijelio oružje. U Lovasu nije borbeno djelovao već je sudjelovao u prikupljanju oružja od mještana, a davao je i stražu. Zapovijedi za prikupljanje oružja dobivao je od izvjesnog Vorkapića. Smatra da je ovaj kao pripadnik TO u Lovasu bio „glavni“ u lokalnoj vojno-civilnoj vlasti. U Lovasu je inače bilo dragovoljaca sa svih strana. Smještaj je u Lovasu promijenio nekoliko puta. Izdvojio je obitelj Vorgić koja je živjela u kući, u Partizanskoj ulici 55, a optuženik je rekao, da se u ulici s istim nazivom u Beogradu u to vrijeme nalazio njegov dom. Hranio se u prostorijama zemljoradničke zadruge gdje je bila organizirana ishrana za vojsku.

18. listopada 1991. god. ispred zemljoradničke zadruge vidio je kolonu koju je činilo 40-50 civila i oko 30-40 vojnika. Pozvan je da se pridruži koloni. Kako je poziv došao od njegovih prijatelja dragovoljaca Dragana Bačića ili Hrnjačkog prihvatio je poziv. Koloni se pridružio nakon što je pojeo doručak.

Kolona je bila vrlo dugačka, kaotična, na momente se „cjepala“, netko je išao sporije, netko brže. Nakon izvjesnog vremena prednji dio kolone skrenuo je u livadu. Sve vrijeme dok se kretao u koloni, „časkao“ je s Bačićem. Teme razgovora koji su vodili bile su banalne naravi, uglavnom su razgovarali o „ženskama“. Uspio je čuti kada je netko povikao „pazi mina“, a potom, po njegovim riječima, civil koji je bio neposredno ispred njega bacio se na minu. U tom trenutku osjetio je udarac, učinilo mu se da propada u ambis, a ubrzo se i onesvijestio. Probudio se u kolima, a pored njega su bili Bačić i Hrnjački.

U to vrijeme u Lovasu su bili i Zoran Obrenović zv. „Aždaja“, Goran Jeremić, njegov kum, Borisav Bata Mihajlović, Nikola Vuković itd (Obrenović i Mihajlović bili su mu nadređeni). Negirao je da je bio pripadnikom dragovoljačke formacije zvane „Dušan Silni“. Ustvrdio je da je

u Lovas došao kao civil. U tom svojstvu je inače bio na ratištima u Tenji i Zvorniku. U Tenju je otišao na poziv rođaka, a u Zvornik na poziv nekadašnje susjede.

Negirao je da je u Lovasu zadužio puškomitraljez.⁴

Odgovarajući na pitanja Predsjednice Vijeća rekao je da I. otuženika ne poznaje, te da u dvorištu zemljoradničke zadruge nije vidio zarobljene civile. Ništa čudno nije vidio u tome da dvije kolone civila idu između kolone koju su činili vojnici s lijeve i desne strane. Ustvrdio je da su civili na ovaj način vođeni u berbu jabuka, grožđa ili eventualno kukuruza i kod njih pri tom nije primijetio ikakav strah. Nije ništa pitao, jer se držao devize “*što manje znaš dulje živiš*“, pa tako nema saznanja ni da li su u Lovasu počinjena kaznena djela. Ne zna tko je zapovijedao akcijom. Nije čuo niti vidio da su neki dragovoljci tijekom kretanja kolone bacali bombe na okolne kuće.

Zapazio je da su civili cijelom dužinom pokrili livadu kao i da nogama razgrću djetelinu, no zašto to čine, nije razmišljao, niti je posumnjao da u livadi prijeti opasnost od mina. Ne zna tko je zapovjedio da civili zauzmu ovakav položaj prije ulaska u livadu.

Na pitanja branitelja ustvrdio je da je u koloni njegovu pozornost privuklo 10-tak pripadnika nepoznate postrojbe (nisu bili ni vojnici ni dragovoljci) u smeđim odorama sa šljemovima na glavi.

Zapažanja:

Tijekom iznošenja obrane IX. optuženik je pokazao visoku razinu bezobzirnosti, nehumanosti, bešćutnosti i drskosti.

19. rujna 2008. godine – obrana X. optuženika Saše Stojanovića

Raspravi su prisustvovali Jelena Đokić Jović, promatračica Documente – Zagreb, predstavnici/e Žena u crnom, članovi obitelji žrtava te članovi obitelji optuženika.

Početkom listopada 1991., točnije 11. listopada 1991. g. na poziv poznanika, a u organizaciji Srpske narodne obnove, tadašnje političke stranke, stigao je u Lovas. U to vrijeme JNA je imala puno problema s diverzantskim grupama čiji su pripadnici u pograničnim područjima presijecali komunikacije i napadale vojne konvoje. U Lovas je došao preko Šida i Tovarnika. U Šidu je zadužio staru sivo-maslinastu uniformu od čoje bivše JNA. U Lovas je stigao u jutarnjim satima i odmah je po dolasku zadužio oružje, konzerviranu poluautomatsku pušku koji je trebalo očistiti. Smješten je u stambenoj trokatnici u centru Lovasa. Nije borbeno djelovao već je povremeno bio zadužen za davanje straže. Hranio se u prostorijama zemljoradničke zadruge gdje je bila organizirana ishrana za vojsku.

18. listopada 1991. god. u vrijeme doručka Hrnjački ga je obavijestio da vojska sprema akciju pretresa terena i da bi im se trebao staviti na raspolaganje. Istu informaciju dobio je i od Borisava

⁴ Goran Jeremić je u iskazu danom u istražnom postupku rekao da je okrivljeni Dimitrijević u Lovasu zadužio puškomitraljez.

Bate Mihajlovića koji je u to vrijeme također bio u Lovasu. Nakon toga dio vojnika je krenuo no, ta se grupa ubrzo vratila i on je stekao dojam da je akcija neorganizirana.

Ubrzo se formirala i vrlo dugačka kolona (ova kolona sastojala se u stvari od četiri kolone) koju su iz radoznalosti pratile žene i djeca. Dvije kolone bile su formirane isključivo od civila, lokalnih mještana kojih je bilo oko 56, dok je u kolonama koje su bile lijevo i desno od kolona civila bilo oko 45 boraca, a 10-tak osoba nisu bile ni vojnici ni dragovoljci, ukupno je bilo 54 naoružanih osoba.

Optuženik je objasnio da je bio prilično neodlučan da li da uopće krene u akciju. Nije imao dovoljno municije, imao je svega 30 metaka, a i „*civili mu se u svemu tome nisu uklapali*“. Ipak je krenuo ustanovivši da se civile vodi na rad, budući da su nosili plave, radne uniforme. Dijelom se priključio i iz moralne odgovornosti, jer bi u protivnom kao dragovoljci od pripadnika tadašnje JNA bili optuživani za kukavičluk i nesuradnju. Zauzeo je mjesto na začelju kolone.

Kada je kolona stigla do livade zarobljeni civili raspoređeni su duž livade i ušavši u livadu pažljivo su hodali „*pipajući nogama gdje će stati*“. Takvo ponašanje učinilo mu se kao simuliranje. Neposredno iza njih išli su vojnici. Netko je tada viknuo „evo“ i potom je došlo do eksplozije. Učinilo mu se da je u tijeku napad minobacačima. Na minskom polju ranjena su tri vojnika, a jedan od njih bio je i Jovan Dimitrijević. Nastao je veliki nered i panika. Netko je vikao da je eksplodirala mina nakon što se na nju bacio zarobljeni Hrvat. Slobodan Hrnjački i Dragan Kosijer otišli su u selo po pomoć usput bacajući opremu i naoružanje da bi lakše trčali. Uskoro je stigla pomoć i ranjeni civili smješteni su u kamion. Ubrzo potom pristigao je i časnik bivše JNA koji je bio vidno potresen onim što je vidio na terenu. S vojnicima je obavio razgovor u vrlo oštrom tonu i potom je otišao put sela.

U selu je Bati Mihajloviću ispričao što se dogodilo, dok mu je potpukovnik Dimitrijević postavljao sadržajno slična onim pitanjima na koja je odgovarao tijekom istražnog postupka. Pripadnici Vojne policije, ustvrdio je optuženik, uzimali su izjave od svih sudionika, neposredno nakon događaja.

Jovana Dimitrijevića, Dragana Bačića i Zorana Kosijera poznaje još s ratišta kod Tenje, pored Osijeka.

Dodao je da je po dolasku u Lovas primijetio tragove borbe i dva leša. Na ulazu u selo bila su oklopna vozila i vojni transporteri. Sve aktivnosti u selu odvijale su se u zgradi mjesne zajednice gdje je po svemu sudeći bio lociran stožer TO Lovas. Mještani su nosili bijele trake na rukama. No, to je bila uobičajena praksa, jer su se na taj način obilježavale sve civilne osobe.

Odgovarajući na pitanja optuženik je rekao da je tijekom kretanja kolone vršen pretres okolnih kuća. Iz automatske puške, rafalnom paljbom ubijen je i jedan civil. Nije vidio tko izdaje zapovijedi. Većina je puške držala na ramenima i s cijevima prema dolje.

Nije čuo da bi netko govorio civilima: „*priznat ćete gdje su ustaše postavile mine*“. Također nije posumnjao da su mine u livadi.

V. optuženiku Miodragu Dimitrijeviću pozlilo je tijekom glavne rasprave. Nakon intervencije liječničke službe suda ustanovljeno da optuženik pati od visokog krvnog tlaka.

Rješenje Vijeća

Vijeća je protiv Jovana Dimitrijevića, koji se do danas branio sa slobode, **odredilo pritvor** zbog težine kaznenog djela. Obrazlažući odluku Vijeća sutkinja Anđelković navela je da je optuženiku pritvor određen i zbog pokazane bezobzirnosti tijekom davanja obrane.

15. listopada 2008. godine – nastavak obrane opt. Saše Stojanovića

Postupak su pratili Mladen Stojanović, promatrač Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, predstavnice/i Žena u crnom Beograd, predstavnik OEBS-a, obitelji žrtava i obitelji optuženika.

Na ovome ročištu opt. Saša Stojanović odgovarao je na pitanja predsjednice i članova Vijeća, tužitelja, punomoćnika oštećenih i branitelja optuženika.

Rekao je da je u Lovasu bio od 11. do 21. listopada 1991., da je do 18. listopada u selu bilo povremene, ali slabe paljbe. Pucalo se sa periferije sela po srpskim položajima, pričalo se da su se izvan sela nalazile hrvatske snage, za koje je, s obzirom na jačinu vatre, pretpostavljao da se radilo o manjim grupama. Paljba u unutrašnjosti sela dolazila je od srpskih snaga, čiji su pripadnici pucali vjerovatno iz straha. Misli da su svi civili u Lovasu nosili bijele trake na rukavima te da je na nekim kućama vidio zavjese.

Izjavio je da je u Lovasu uočio više naoružanih grupa, ali mu nije poznato kako su se one nazivale. Njegovoj je grupi bilo zamjereno što su zakasnili u „oslobođenje“ Lovasa. Nisu imali komandanta, ali najveći autoritet u grupi bio je Bata Mihajlović. Smatra da su po dolasku u Lovas ušli u sastav TO, ali mu nije poznato tko je bio zapovjednik TO.

Nakon što mu je predložen iskaz Bate Mihajlovića, koji je u istrazi rekao da se dobrovoljačka postrojba Srpske narodne obnove simbolično zvala „Dušan Silni“, da je taj naziv kasnije promijenjen u „Beli orlovi“, ali da su uvijek bili u sastavu TO, optuženi Stojanović je izjavio da mu nije poznato formiranje postrojbe, da je za naziv „Dušan Silni“ prvi puta čuo u Lovasu te da smatra da su zadatke dobivali od TO Šid.

Rekao je da su pripadnici njegove postrojbe bili naoružani poluautomatskim puškama, koje su zadužili u Šidu, da je, *unatoč tome što je Bata Mihajlović tvrdio da su imali zadužene i automatske puške*, siguran da su svi pripadnici postrojbe koji su kritičnog dana išli u pretres terena imali poluautomatske puške.

Misli da je 17./18. listopada, od sumraka do svitanja, bio na „mrtvoj straži“ na periferiji sela. Ne sjeća se tko je navedene noći bio s njim na straži, možda Vukosavljević ili Kosijer.

Rekao je da nije točna tvrdnja *opt. Jovana Dimitrijevića da se on (opt. Stojanović) 18. listopada ujutro, prije polaska u akciju, nalazio u dvorištu zadruga.*

Rekao je da su se on i Vukosavljević priključili koloni kada je ona prolazila pored škole. Dvojio je da li da se priključi koloni. Bio je umoran, a zbunjivalo ga je i sudjelovanje civila, no, mislio je da se ništa neće dogoditi. Da je znao što će se dogoditi ne bi sudjelovao, ili bi poduzeo nešto da se tragedija spriječi. Bilo mu je poznato da u vojne akcije nije dozvoljeno voditi civile, međutim, nije bio svjestan da se civili vode u vojnu akciju, mislio je da se vode na rad, jer su bili obučeni u radna odijela.

Nakon što mu je predsjednica Vijeća napomenula da je u istrazi govorio da je imao saznanja da se ide u pretres terena, da u istrazi nigdje nije govorio da se civili vode na rad, izjavio je da se nije tako izjasnio i da je bio iznenađen vođenjem civila.

Rekao je da je kolona u pokretu bila duga 70-80 metara, a u zastoju 50-ak. On se kretao na začelju kolone. Nije obraćao pažnju da li su iza kolone ostajali kakvi krvavi tragovi. Tijekom kretanja kolone ubijen je jedan civil. Ubojicu nije poznavao. Nije reagirao prilikom navedenog ubojstva jer je ubojica djelovao potpuno poremećeno. Bilo ga je strah reagirati jer je smatrao da bi to moglo uzrokovati međusobno paljbu između vojnika, s obzirom da se tu nalazilo više naoružanih grupa. Mišljenja je da je ubojstvo civila tijekom kretanja kolone ostavilo utjecaja i na civile i na vojnike. Nakon spomenutog ubojstva nije istupio iz kolone jer je smatrao da je nemoralno ostaviti svoje kolege.

Nakon što mu je predložen dio iskaza iz istrage u kojemu je rekao da su 2 ili 3 oficira njemu nepoznata oficira išli sa strane kolone, da su oni zapovjedali, da je pretpostavio da su starješine i da su bili obučeni u svijetle uniforme, rekao je da je pretpostavio da se radi o osobama iz JNA.

Nakon predočavanja iskaza optuženih Vljakovića i Josipovića (izjavljivali da je akcijom zapovijedao neki dobrovoljac iz „Dušana Silnog“), rekao je da nema takva saznanja, odnosno da ne zna tko je zapovijedao akcijom.

Vidio je kada je vrh kolone ušao u djetelinu. Prilikom ulaska u djetelinu neposredno iza civila se kretala grupa od 6 vojnika, među kojima su bili i optuženi Zoran Kosijer i Jovan Dimitrijević, a druga grupa vojnika se kretala 20-ak metara iza civila. Vidio je da civili nešto traže, a potom je čuo uzvik: „Evo“. Uslijedila je kraća tišina, a potom je došlo do eksplozije. Pomislio je da je došlo do minobacačkog napada. Potom je dio vojnika počeo pucati. Pucali su preko civila u pravcu silosa, ali i lijevo i desno od njih. On nije otvarao paljbu.

Nakon detonacija mina i pucnjave, vojnici su civilima u miniranom polju djeteline davali savjete kako izaći iz miniranog polja te su im dobacivali bajunete radi presjecanja žica. Na taj je način izvađeno nešto poteznih, rasprskavajućih protupješadijskih mina. Po djelovanju je vidio da je bilo i nagaznih mina. Civili su se do kanala sami izvlačili, a od kanala su im pomagali vojnici. Vidio je da je više od 20 osoba ostalo ležati u minskom polju, no smatra da nisu svi bili mrtvi. Misli da je bilo više od 10 ranjenih.

Nakon predočavanja iskaza svjedoka Conjara, preživjelog u minskom polju (izjavio da je vojniku koji je upravljao razminiranjem ime Saša), svjedoka Tomislava Šelebaja (izjavio da je Saša imao dvogled i da je davao upute za razminiranje) i svjedoka Emanuela Filića (izjavio da je neki Saša iz Beograda rekao civilima da se uhvate za ruke i da nogama traže mine), izjavio je da se ne radi o njemu, da se radi o zamjeni identiteta.

Vrlo brzo iz pravca Tovarnika došlo je jedno vozilo, sa jednim oficijom, a potom je došlo još jedno vozilo sa tri osobe. Navedene osobe povišenim su tonom razgovarali sa vojnicima koji su se nalazili na cesti. Nije čuo sadržaj razgovora.

Po povratku u Lovas rečeno je da svi sudionici kritičnog događaja trebaju otići razgovarati sa potpukovnikom Dimitrijevićem. Navečer je otišao u školu gdje ga je ispitao potpukovnik Dimitrijević. Dimitrijević je bio u psihički lošem stanju, razgovor koji su vodili bio je isprekidan. Dimitrijević kao da nije mogao vjerovati što se dogodilo. Nije znao reći Dimitrijeviću tko je vodio akciju. Nije Dimitrijeviću rekao o ubojstvu jednog civila u koloni. Pretpostavlja da su i ostali učesnici kritičnog događaja razgovarali sa Dimitrijevićem. O ubojstvu civilne osobe u koloni obavijestio je Batu Mihajlovića.

Izjavio je da Bata Mihajlović nije sudjelovao u akciji jer je tih dana bio bolestan, imao je upalu pluća.

Nakon predočavanja iskaza opt. Devetaka i Slobodana Grubača (izjavili da je Bata Mihajlović iza kolone išao automobilom), izjavio je da mu to nije poznato, odnosno da je to nemoguće.

Nije mu poznato postojanje zatvora u Lovasu.

Nije htio reći na kojim je ratištima bio prije dolaska u Lovas.

16. listopada 2008. godine – obrana opt. Dragana Bačića

Postupak su pratili Mladen Stojanović, promatrač Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, predstavnice/i Žena u crnom Beograd, predstavnik OEBS-a, obitelji žrtava i obitelji optuženika.

Opt. Dragan Bačić je u svojoj obrani izjavio da je 10. listopada poslijepodne sa svojim kumom Zoranom Obrenovićem „Aždajom“ iz Dobanovaca krenuo u Tovarnik. U Tovarniku su prenočili te su 11. listopada u dopodnevnim otišli u Lovas. Rekao je da je u Lovas pošao jer je u kritično vrijeme bio nezaposlen, pa je očekivao da će dobiti nekakvu potvrdu za posao.

Izjavio je da poznaje Batu Mihajlovića, da je isti bio u Lovasu, ali da nisu točne njegove tvrdnje, kao i tvrdnje opt. Saše Stojanovića, da je on (opt. Bačić) došao na ratište u autobusu sa dobrovoljcima.

Rekao je da je u Lovasu bio kao civilna osoba, da je ondje bio nenaoružan i da nije nosio vojnu uniformu. Iako nije bio naoružan, smatrao je da je pod komandom TO.

Nakon predočavanja izjave opt. Zorana Kosijera (tvrdio da je on (opt. Dragan Bačić) bio obučen u maskirnu uniformu), rekao je da to nije točno, da je nosio lovačke hlače koje mu je dao jedan Hrvat, a koje su mogle asociirati na vojnu uniformu, te smeđi radni prsluk, koji je dobio od Vorkapića. Rekao je i da nije točna tvrdnja opt. Stojanovića (rekao da je 18. listopada on (opt. Bačić) imao poluautomatsku pušku).

Rekao je da su Obrenović i Mihajlović bili komandanti jedinice, za koju je kasnije saznao da se nazivala „Dušan Silni“. Nije se smatrao članom navedene jedinice, iako je izjavio da je sa njima bio u Tenji, prije odlaska u Lovas.

Nakon predočavanja Spiska vojnika raspoređenih u jedinicu „Beli orlovi“⁵, na osnovu kojeg su se pripadnicima navedene jedinice isplaćivale plaće, a na kojem je potpis Bate Mihajlovića, rekao je da nikada nije bio u „Belim orlovima“, da na ratištu nikada nije dobio plaću te da nije bio na ratištu u Zvorniku.

Izjavio je da mu je Obrenović u Lovasu, znajući da nije nasilna osoba, povjerio vođenje civila na rad. Nije mu poznato tko je Obrenoviću davao te zadatke. Svakodnevno je vodio 30-50 žena, među kojima je bilo i žena srpske nacionalnosti, na branje kukuruza i čuvao ih. Samo je on vodio žene na rad. On je određivao vrijeme početka i završetka rada, kao i pauze. Tvrdi da su žene na rad išle dragovoljno, da se na rad kretalo između 8 i 9 sati i da se radilo do 17 sati, da je sa ženama bio u dobrim odnosima i da su mu one pričale da se u Lovasu za kupnju namirnica dobivaju bonovi koje je izdavao Ljuban Devetak.

Tako je bilo do 18. listopada, kada je trebao odvesti 10-15 muškaraca na utovar jabuka. Žene su prethodno prevezene traktorom i prikolicom. Ispred kuće koja se nalazila preko puta zadruga poveo je 10-20 ljudi, no ubrzo ih je zaustavila skupina od 10-15 njemu nepoznatih, naoružanih

⁵ Bata Mihajlović je, ispitan kao svjedok, izjavio da je jedinica simbolično nosila naziv „Dušan Silni“, koji je krajem 1991. godine promijenjen naziv u „Beli orlovi“

ljudi. Bili su u smeđim uniformama, tada ih je vidio prvi i posljednji puta. Grubo su mu se obratili, psovali su mu i zapovijedili da postroji ljude koje je vodio. Od straha ih je postrojio, nije se usudio proturječiti naoružanim osobama. U međuvremenu se priključila i skupina osoba koja je došla iz zadruga te je kolona krenula ka izlazu iz sela. Na civilima koji su došli iz zadruga nije primjetio nikakve ozljede.

Nakon predočavanja iskaza opt. Jovana Dimitrijevića (izjavio da je u dvorištu zadruga 18. listopada ujutro vidio Bačića, Stojanovića, Devetaka...), izjavio je da nikada nije ulazio u zadrugu, da ga je opt. Jovan Dimitrijević možda vidio preko puta zadruga.

Nije mu poznato koliko se osoba nalazilo u koloni, ali misli da je u koloni moglo biti 30-40 vojnika. On se kretao zajedno sa jednim Hrvatom. Nije mu poznato ime tog čovjeka, ali se sjeća da je imao brkove. Nalazio se 30-ak metara od čela kolone. U koloni nije primjetio osobe koje su koje su imale istaknute činove. Uočio je opt. Jovana Dimitrijevića. Razgovarali su. Dimitrijević mu je rekao da je njemu (opt. Dimitrijeviću) na doručku Sajđija rekao: „Ajmo u neku akciju“. Sjeća se da je kolona u jednom trenutku skrenula desno. Nije primjetio da se civili drže za ruke. Razmak između civila bio je 1 ili 2 metra. Primjetio je da su „trljali nogama“. Nije mu bilo jasno zašto to rade. On i Jovan Dimitrijević nalazili su se 10-15 metara iza civila, kada je netko viknuo: „Stoj, mina“. On je stao, a Jovan Dimitrijević je potrčao naprijed. Odmah potom odjeknula je eksplozija te je „vidio Jocu kako leti“. Prišao je Dimitrijeviću koji je bio sav krvav i koji mu je rekao: „Pogodiše me“. 3-5 minuta je izvlačio Dimitrijevića do ceste. Uopće nije obraćao pažnju što se okolo događalo. Kada je izvukao Dimitrijevića na cestu se već nalazilo 5 ili 6 civilnih automobila i „Picgauera“. U civilnom je vozilu otišao sa Jovanom Dimitrijevićem u bolnicu u Šid. Ondje je ostao do ponoći. Potom se vratio u Lovas. Nikoga nije izvijestio o događaju u minskom polju. Kada se vratio u Lovas, „svi su verovatno sve znali“. Naknadno je saznao da su u minskom polju stradali civili i dobrovoljci. Misli da je kritične zgrade Jovan Dimitrijević bio naoružan papovkom, ali se ne sjeća je li bio u uniformi. Misli da je kolonom zapovijedao netko od onih vojnika koji su ga zaustavili i opsovali.

Opt. Kosijera uopće nije poznao. Ne sjeća se da ga je vidio 18. listopada.

Izjavio je da je i nakon događaja na minskom polju vodio žene na rad, te da one nikada nisu nosile bijele trake. To je radio do 23. listopada, kada mu je Obrenović rekao da treba ići čuvati i pomagati Vorkapićevim roditeljima. Naime, Vorkapić je toga dana poginuo. Kod Vorkapićevih je bio do 2. ili 3. studenog. Tada je napustio Lovas.

Nakon što mu je predočena izjava opt. Kosijera (izjavio da su on (opt. Kosijer) i opt. Nikolaidis 23. listopada poslani kod roditelja Milorada Vorkapića), izjavio je: „Može on da tvrdi što hoće“.

Rekao je da ne ostaje pri izjavama koje je dao u svojstvu osumnjičenika u policiji, u prisustvu branitelja, kao ni pri izjavi koju je dao u istrazi. Rekao je da branitelj u policiji nije nazočio njegovom ispitivanju, da je došao kad je ispitivanje već završilo te da je samo potpisao zapisnik. Rekao je da nije istina da mu je njegov branitelj u policiji prilikom davanja iskaza postavljao pitanja, iako je tako navedeno u zapisniku.

Nakon što mu je predočena njegova izjava koju je dao u policiji u kojoj je opisivao put do polja djeteline, frontalno postrojavanje civila te da je netko od Valjevaca rekao da se sumnja da je njiva minirana i da se to treba provjeriti, izjavio je da mu uopće nije poznato da li se radilo o Valjevcima, Kragujevcanima ili Kraljevcima, da „nije majmun da uđe u njivu za koju misli da je minirana“ te je ponovio da nije izjavio ono što je navedeno u zapisniku o njegovom ispitivanju u svojstvu osumnjičenika u policiji.

Nakon što mu je predočeno da je u istrazi rekao da ostaje pri izjavi koju je dao u policiji, rekao je da je „tada mislio da je rekao pravu stvar“.

Rekao je da se po selu pričalo da postoje nekakvi zatvori, no da njemu nije bilo poznato gdje su se nalazili, da u Lovasu nije vidio niti jedan leš te da nije čuo za ubojstva.

17. i 20. listopada 2008. godine – obrana opt. Zorana Kosijera

Postupak su pratili Mladen Stojanović, promatrač Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, predstavnice/i Žena u crnom Beograd, predstavnik OEBS-a, obitelji žrtava i obitelji optuženika.

Opt. Zoran Kosijer je u svojoj obrani izjavio da se ne osjeća krivim za kazneno djelo koje mu se optužnicom stavlja na teret, da nikoga nije ošteto u Lovasu te da u zapisniku o njegovom ispitivanju u svojstvu osumnjičenika u policiji ima stvari koje on nije rekao, kao npr. da su civili u Lovasu korišteni kao živi štit.

Izjavio je da je bio član Srpske narodne obnove, ali da nije bio pripadnik postrojbe „Dušan Silni“. Rekao je da se o postrojbi „Dušan Silni“ neformalno govorilo, ali da to nije bila registrirana organizacija. Smatrao se srpskim dobrovoljcem, koji se u građanskom ratu, kao običan vojnik, borio na strani SFRJ.

Rekao je da je u Lovas pozvan preko Srpske narodne obnove, da je 10. listopada 1991. godine, na autocesti pored Rume, sačekao autobus koji je prevezio dobrovoljce. Ušao je u autobus koji ih je odvezao u Šid, u TO. Nije mu poznato da li je još netko od optuženika bio u navedenom autobusu. U Šidu su zadužili SMB uniforme. Prenocili su u Tovarniku. Nije siguran da li su poluautomatske puške zadužili u Šidu ili u Tovarniku.

Nakon predočavanja dijela iskaza Bate Mihajlovića (tvrdio da su neki dobrovoljci zadužili automatsku pušku), rekao je da je možda Mihajlović kao zapovjednik zadužio automatsku pušku, ali da su obični dragovoljci, koji nisu zapovijedali, bili naoružani poluautomatskim puškama.

11. listopada ujutro autobusom su prebačeni u Lovas. Autobus je pratilo vojno vozilo. Prilikom ulaska u selo uočio je bijele plahte, i na hrvatskim i na srpskim kućama. U Lovasu su se smjestili u zadrugi. Tu prvu noć u Lovasu, 11./12. listopada, po zapovijedi Obrenovića, stražario je u hangaru zadruge. Nije mu poznato od koga je Obrenović dobivao naredbe. Sjeća se da je već tada u zadrugi bilo pritvoreno nekih 30-ak civila.

Slijedeći je dan smješten u stan koji se nalazio u zgradi direkcije zadruge, a u kojemu je ranije stanovao čovjek prezimenom Milas. Kasnije je, zajedno sa opt. Nikolaidisom, bio smješten i kod nekog Sabljaka, a nakon pogibije Milorada Vorkapića, bio je kod njegovih roditelja.

U Lovasu je svake noći iz okoline sela iz snajpera pucano po vojnim položajima, dok tijekom dana nije bilo pucnjave. Smatra da se vjerovatno zbog toga 18. listopada i išlo u pretres terena.

Rekao je da 18. listopada ujutro nije znao da će se održati ikakva akcija.

Nakon što mu je predočena izjava koju je u svojstvu osumnjičenika 28. svibnja 2007. godine dao Službi za otkrivanje ratnih zločina, u kojoj je izjavio da se sjeća da je tijekom noći bilo čestih pucnjava Hrvata po vojsci, da je vojska, tj. potpukovnik Dimitrijević zahtijevao od Ljubana Devetaka da dobrovoljci i teritorijalci idu u pretres terena, da je Devetak to prenio Mihajloviću ili Obrenoviću, da je znao za akciju pretresa terena, da je Bata Mihajlović grupi dobrovoljaca rekao da je iz pravca vinograda otvarana vatra te da sa 90%-tnom sigurnošću može reći da je Devetak rekao da se zatvorenici povedu ispred vojske i da pozovu bandite da se predaju, izjavio

je da nije rekao sve što je u toj izjavi konstatirano te da on kao običan vojnik nikako nije mogao imati sva ta saznanja. Rekao je i da je taj zapisnik potpisao jer je bio u teškom zdravstvenom stanju, da tijekom dana u kojem je dao iskaz Službi za otkrivanje ratnih zločina nije primio terapije koje je u to vrijeme inače primao, da mu je zbog toga cilj bio da se ispitivanje što prije završi te da je zbog toga potpisao zapisnik.

Nakon što je upitan zbog čega u istrazi nije izjavio da nije točno ono što je navedeno u zapisniku od 28. svibnja 2007. godine⁶, rekao je da nije znao da to može učiniti.

Kada je došao u centar sela ondje je već bila formirana kolona. Netko mu je doviknuo: „Kosijer, ideš s nama?“. Kretao se, otprilike, na početku treće trećine kolone. Usput je saznao da se ide u akciju pretresa terena. Ni na kome od civila u koloni, kojih je bilo 40-60, nije uočio ozljede. Nije mu poznato zašto su civili vođeni. Smatrao je da su išli pokazati vojsci put kojim se treba kretati. Nije mu bilo poznato da se u vojne akciju ne smiju voditi civili. U jednom je trenutku čuo pucanj, te je čuo da je netko rekao: „Ubi čoveka“. Vidio je čovjeka koji je ležao, no nije mu poznato tko ga je ubio. Ubrzao je korak i udaljio se sa toga mjesta, tako da nije vidio što se tada točno dogodilo.

U koloni su se kretali pripadnici raznih vojski, neki su imali čudne uniforme. Nije mu poznato kojim su formacijama ti vojnici u čudnim uniformama pripadali. Nije mu poznato ni tko je zapovijedao kolonom. Od vojnika koji su bili u koloni poznavao je Dragana Bačića, Jovana Dimitrijevića, Hrnjačkog, Miju Vukosavljevića.

Nakon što mu je predočen njegov iskaz iz istrage, u kojem je rekao da se išlo u pretres vinograda, iz kojih se konstantno otvarala vatra, s namjerom da civili pozovu osobe koje su otvarale vatru da se predaju, rekao je da se ta njegova izjava temelji na naknadnim saznanjima, tj. izjavama svjedoka koje je vidio na Hrvatskoj televiziji.

Nakon predočavanja njegovog iskaza iz policije, u kojemu je tvrdio da je komandir vojnika u akciji bio poručnik Vlajković, izjavio je da je tek poslije saznao da je Vlajković oficir JNA, da se ne sjeća da je tom prilikom imao istaknute činove, da je bila praksa da se činovi ne nose, da ne zna da je Vlajković izdavao ikakve naredbe te da mu je poznato da je u akciji Vlajković ranjen.

Izjavio je da, kada se došlo do polja djeteline, nitko nije imao predodžbu što će se dogoditi, da nitko nije znao da je polje djeteline minirano, da se u polju djeteline civili nisu držali za ruke, da civili koji su bili u njegovom vidnom polju nisu nogama razgrtali djetelinu te da mu je optužnica u tom dijelu nejasna.

Nakon predočavanja iskaza opt. Jovana Dimitrijevića (tvrdio da su civili razgrtali djetelinu) i opt. Saše Stojanovića (tvrdio da su i civili i vojnici, koji su se kretali iza civila, nogama pipali po zemlji), rekao je da oni civili koji su se kretali ispred njega to nisu radili.

Nakon predočavanja iskaza svjedoka Milana Maletića, vojnika iz Valjeva (izjavio da je civilima rečeno da onaj koji naiđe na minu podigne ruku i vikne „evo“, rekao je da je to nemoguće, da nitko nije civilima rekao da se ide u razminiravanje, da on sigurno u takvoj situaciji ne bi ulazio u polje djeteline jer „nije ni toliko hrabar ni lud“.

Nakon ulaska u polje djeteline kretao se 3-5 metara iza civila. Nije se osvrtao pa mu nije poznato na kojoj su se udaljenosti nalazili ostali vojnici. Došlo je do eksplozije. Nitko nije znao o čemu se radi. Bilo je i pucnjave, vjerovatno se mislilo da je došlo do minobacačkog napada, ali mu nije poznato je li pućano u civile. On nije pućao, a nije mu poznato tko je to činio. Situacija je bila kaotična, ranjeni su i neki dobrovoljci. Civili su iz djeteline pokušavali što prije izaći pa su neki ušli još dublje u minsko polje i ondje stradali. Opt. Saša Stojanović je savjetima pomagao civilima kako da izađu iz polja djeteline. Govorio im je da se polako kreću te kako da deaktiviraju mine na koje su nailazili. Na taj je način uklonjeno dosta poteznih i nagaznih mina.

⁶ U istrazi je tvrdio da je iskaz koji je dao u policiji istinit i da potpuno stoji iza njega.

On je izašao po djetelini koja je bila ugažena. Smatra da nije stradao jer „Bog čuva Srbe“. Nakon toga pojurio je po vozilo kojim bi se ranjenike prevezlo u bolnicu. Ranjenici su se sami izvlačili iz minskog polja, a potom su ih utovarali u kamion, koji je u međuvremenu stigao. Odvezli su ih u Tovarnik, gdje ih nisu htjeli primiti, a potom u Šid. U bolnici u Šidu je rekao da su dovezli ranjene mještane Lovasa, no, kako je postojala opasnost da ranjene mještane Lovasa napadnu ostali ranjenici koji su bili u šidskoj bolnici, morali su ih vratiti u Lovas, gdje su ih predali dr. Slobodanu Kačaru. Misli da je bilo 13 ranjenih civila, od kojih je jedan preminuo pri povratku iz Šida. Za smrt tog civila odgovornim smatra osoblje šidskog medicinskog centra, koje nije primilo ranjenike.

Nije mu poznato koliko je civila poginulo u minskom polju, no poznato mu je da su ranjeni dobrovoljac Jovan Dimitrijević i još dvojica, ne zna točno da li vojnika ili dobrovoljca.

U Lovasu je ostao do početka studenog 1991. godine.

Govorio je i o rivalitetu Bate Mihajlovića i Zorana Obrenovića Aždaje. Rivalitet se odnosio na komandiranje dobrovoljcima, kojih je bilo 40-ak, a potjecao je i od različite stranačke pripadnosti Bate Mihajlovića i Zorana Obrenovića Aždaje. Naime, Mihajlović je bio član Srpske narodne obnove, a Obrenović član Srpskog pokreta obnove i „Srpske Garde“, te je imao veće iskustvo sa ratišta od Mihajlovića.

Rekao je da misli da je u Lovasu opt. Bačić imao šarenu uniformu te da misli da je opt. Jovan Dimitrijević ponekad bio i u civilnoj odjeći.

Ne sjeća se da su civili u Lovasu nosili bijele trake, ali mu je poznato da je vojska, radi raspoznavanja, nosila trake.

Izjavio je da je opt. Ljubana Devetaka upoznao poslije događaja na minskom polju, 22. ili 23. listopada, a da ostale optuženike koji su iz Lovasa (Devčića, Radojčića i Krnjajića) uopće nije poznavao.

Rješenja

Iz spisa predmeta izdvojeni su:

- zapisnici MUP-a o saslušanjima u svojstvu građanina: Zorana Kosijera, Dragana Bačića, Jovana Dimitrijevića, Saše Stojanovića, Milana Radojčića, Ljubana Devetaka, Željka Krnjajića, Aleksandra Nikolaidisa, Petronija Stevanovića i Miodraga Dimitrijevića,
- službene bilješke Ministarstva obrane Srbije i Vojno-bezbednosne agencije o obavještenjima građana: Darka Perića, Radisava Josipovića, Miodraga Dimitrijevića i Radovana Vlajkovića,
- zapisnik Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije sa iskazom građanina Jovana Dimitrijevića,
- dijelovi transkripata istražnog suca za ratne zločine o saslušanjima Jovana Dimitrijevića i Saše Stojanovića, budući da su prilikom njihovih saslušanja kod istražnog suca citirani zapisnici koji se ne mogu koristiti u kaznenom postupku.

Odbijen je prijedlog odvjetnice Gordane Živanović za izdvajanjem iz spisa predmeta zapisnika o saslušanjima Zorana Kosijera i Jovana Dimitrijevića, jer je prilikom njihovog saslušanja od osoba iz Tužilaštva bio nazočan savjetnik u Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije. Obrazlažući ovu odluku, predsjednica Vijeća je rekla da prema ZKP-u prisustvo Tužitelja za ratne zločine,

odnosno nekog od njegovih savjetnika, nije obavezno, pa da tako niti prisustvo savjetnika nije okolnost zbog koje se navedeni zapisnici moraju izdvojiti iz spisa.

Prijedlozi za ukidanjem pritvora

Odvjetnik Nalić, branitelj opt. Radojčića, predložio je ukidanje pritvora njegovom branjeniku. Isti prijedlog, u odnosu na svoje branjenike (optužene Devetaka i Devčića), podnio je odvjetnik Krstić.

Predsjednica Vijeća nekoliko je puta opominjala odvjetnika Krstića, koji je uzimao riječ bez njenog odobrenja.

Na ročištu održanom 17. listopada je pozlio opt. Draganu Bačiću. Nakon intervencije medicinske službe predsjednica Vijeća je obavijestila prisutne da je opt. Bačić zbog povišenog krvnog pritiska prevezen u urgentni centar.

21. listopada 2008. godine

Promatrači Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek nisu prisustvovali ovom ročištu glavne rasprave.

Prema transkriptu audio zapisa sa glavne rasprave, na ovom je ročištu obranu dopunio opt. Ljuban Devetak.

*Vijeće je **ukinulo pritvor optuženom Darku Periću**. Obrazlažući takvu odluku predsjednica Vijeća je istaknula da je Vijeće imalo u vidu iskren iskaz optuženika tijekom istrage i na raspravi te da optuženik takvom obranom nije u mogućnosti utjecati na nesmetano vođenje postupka.*

*Vijeće je **odbilo prijedloge za ukidanjem pritvora protiv optuženih Ljubana Devetaka, Milana Devčića, Milana Radojčića, Miodraga Dimitrijevića i Petronija Stevanovića**.*

13. studeni 2008. godine – svjedočenje Ljubodraga Jelića

Predsjednica Vijeća izvijestila je prisutne da je od Odjela za podršku žrtvama i svjedocima u kaznenim postupcima i postupcima za kaznena djela ratnih zločina Ministarstva pravosuđa RH primila informaciju da je pozvani svjedok Đuro Antolović izjavio da bi želio doći na Sud i svjedočiti, ali da živi sa slijepom i nepokretnom majkom koju ne može duže vremena ostaviti na skrbi nepoznatoj osobi, ali da dolazi u obzir njegovo svjedočenje putem video-konferencijske veze, jer bi na taj način bilo neophodno njegovo samo kraće izbjivanje iz kuće.

Svjedočenje Ljubodraga Jelića

Svjedok (ispitan u istrazi 10. kolovoza 2007. godine) je izjavio da je bio Sekretar za bezbednost Srpske narodne obnove (SNO) Opštine Kraljevo. Preko SNO-a su organizirani dobrovoljački odredi radi odlaska na ratište. Vrh stranke je dobrovoljačke odrede nazvao „Dušan Silni“. No odredi su zapravo bile grupe dobrovoljaca koje nitko nije kontrolirao („ni Šešelj, ni Jović, ni Drašković“). Rekao je da „Dušan Silni“ nije imao komandanta, ali da su se možda komandantima smatrali Mirko Jović ili Milorad Bastaja. Na terenu također nije bilo komandanta, već je postojalo nekoliko grupa (Batina, Stuparova...). Na ratištima su grupe bile pod zapovjedništvom TO-a, no neki su se dobrovoljci priključivali policiji, a neki su držali straže.

Za sebe je rekao da je bio jedan od prvih srpskih dobrovoljaca, da je prije odlaska u Lovas bio na ratištima u Borovom Selu, Adi i Markušici, gdje je i ranjen.

Rekao je da su se dobrovoljci, prije kretanja prema Lovasu, okupili u Pazovi. Ondje je prvi puta vidio Ljubana Devetaka. Upoznali su se kad su dva autobusa sa 60-70 dobrovoljaca stigla u Šid, gdje su dobrovoljci zadužili uniforme. U jednom od ta dva autobusa bio je i Ljuban Devetak. Misli da je u autobusima bio i netko iz vrha SNO-a, Mirko Jović ili Milorad Bastaja. Po dolasku u Tovarnik dogovaralo se o napadu na Lovas.

Nakon predočavanja iskaza iz istrage, gdje je rekao da je Ljuban Devetak odredio Slavka Stupara da vodi napad na Lovas, da su u pripremi napada sudjelovali Devetak, Milan Radojčić, Željko Krnjajić, pok. Milorad Vorkapić i neki aktivni oficiri JNA, izjavio je da nije točno da je Devetak Supara odredio za komandanta, da su se o napadu svi dogovarali, da je Stupar bio komandant prve grupe, Bata Mihajlović druge, a netko iz Čačka treće grupe, da on osobno nije prisustvovao tim dogovorima, ali da se o njima pričalo. Rekao je da je možda greškom rekao da je Ljuban Devetak Slavka Stupara odredio za komandanta napada.

Nije sudjelovao u napadu na Lovas. U Lovas je došao sa grupom Bate Mihajlovića, dan nakon zauzimanja sela. Još u Tovarniku, prije dolaska u Lovas, dogovorio se sa Batom da će u Lovasu raditi kancelarijske poslove. Pričalo se da je nekoliko ljudi stradalo pri napadu, čak i jedan dobrovoljac iz Čačka. Misli da su svi ostali stradali bili civili.

Sjeća se da je prvo formirana TO te da je zapovjednik TO-a postao Radojčić. Radojčić je određivao koji mještani Lovasa trebaju biti dovedeni na razgovor. Nakon razgovora s Radojčićem te bi osobe bile puštane kućama ili zatvarane u zadružnoj radionici. Rekao je da se sjeća dvojice braće, koji su uhvaćeni nakon što su pucali. Dovedeni su, a Radojčić je odredio njihovo zatvaranje. Poznato mu je da su u zatvoru štrajkali glađu. Sjeća se da ih je on zbog toga natjerao da popiju litru mlijeka. Poznato mu je da su kasnije ubijeni. Mještane su na razgovore dovodili mještani Lovasa i neki dobrovoljci. Ponajviše osoba dovodio je dobrovoljac Kosta Gvozdinov „Kole“. Rekao je da su neki mještani prilikom dovođenja možda bili i izudarani.

Izjavio je da prvih nekoliko dana (dan ili dva) po zauzimanju Lovasa vlast u mjestu nije ni postojala, da je svatko radio na svoju ruku, da su zbog toga i počinjeni zločini, a da je nakon formiranja TO-a i policije uspostavljen kakav-takav red.

Rekao je da je opt. Radojčić bio stalno u Lovasu, a da je opt. Devetak bio često odsutan. Devetak je nekoliko dana po zauzimanju Lovasa počeo rukovoditi zadrugom, bio je zadužen za nabavku potrebnih namirnica, s tim što smatra da su se u Lovasu vjerojatno dvije ili tri osobe dogovarale što je potrebno raditi.

Po selu se pričalo da je Ljuban Devetak bio komandant sela. On je prihvatio tu priču, a i danas smatra da je opt. Devetak bio među važnijim ljudima u selu, jer su se osobe srpske nacionalnosti, koje su se naseljavale u Lovasu, obraćale Ljubanu Devetaku.

Poznato mu je da je opt. Željko Krnjajić kraće vrijeme bio komandir policije u Lovasu, da je prethodno bio komandir policije u Tovarniku i da su u policiji radili i neki dobrovoljci. Sa Krnjajićem uopće nije kontaktirao. Nije mu poznato kada je Krnjajić ranjen. Nakon Krnjajića komandanti policije bili su pok. Vorkapić, a potom opt. Milan Devčić. Nikada nije vidio da su civili vođeni u policiju.

Rekao je da on nije pripadao niti jednoj formaciji, da je radio sam. Često je izbivao iz Lovasa jer je odlazio u Srbiju. Nije sudjelovao niti u jednoj vojnoj akciji u Lovasu, nije nosio pušku, a svima u Lovasu je pomagao koliko je mogao i smio pomoći. Često je navraćao u Radojčićevu kancelariju. Poznato mu je da je Radojčić pravio popise za stražu te da je napravio popis zatvorenih u zatvoru u podrumu zgrade mjesne zajednice. U navedenom zatvoru se nalazilo 30-ak zatvorenih. Zatvorenici su bili Hrvati, civili, mještani Lovasa, ali i nekih okolnih sela.

Izjavio je da se sjeća događaja iz kancelarije u kojoj su se u tom trenutku nalazili i optuženi Devetak i Radojčić te Božo Devčić. Sjeća se da je netko, Radojčić ili Božo Devčić, čitao popis ljudi zatvorenih u zatvoru te da je Devetak pitao tko su neke osobe sa popisa. Devetak je ubrzo napustio kancelariju. Kasnije je Radojčić Boži Devčiću rekao nešto u smislu „tko bi to mogao odraditi“ te su govorili da ti ljudi moraju biti sklonjeni. Kasnije su pozvali Stupara, vođu jedne skupine dobrovoljaca. On (svjedok) je izašao iz kancelarije, a Stupar je ušao. Poznato mu je da je Stupar prihvatio da dio ljudi bude likvidiran, a kasnije je saznao i da su neki ljudi čija su imena pročitana u kancelariji likvidirani. Rekao je da nikada nije izjavio da je navedeni popis bio popis za likvidaciju, ali da je siguran da su neki ljudi, čija su imena tom prilikom pročitana, kasnije likvidirani.

Rekao je da je bio prisutan kada je posljednja grupa zatvorenika (5-6 osoba) odvedena iz podruma zgrade mjesne zajednice. Misli da su odvezeni sa dva auta, da su ih odvele osobe iz Stuparove grupe i da su među njima bili Kosta Gvozdenov, opt. Nikolaidis i jedan omaleni dobrovoljac, koji je vozio auto. Nakon toga je vidio Nikolaidisa u krvavoj odjeći. Dan ili dva potom se pričalo da su izvedeni zatvorenici ubijeni. Nije mu poznato koliko je zatvorenika na taj način odvedeno iz podruma. Poznato mu je i da su zatvorenici prethodno bili maltretirani od mještana i ljudi iz Stuparove grupe. U maltretiranju se isticao Kosta Gvozdenov. Stražari nisu mogli spriječiti osobe koje su maltretirale zatvorenike.

Nakon predočavanja njegovog iskaza od 21. svibnja 2007. (tvrdio da su zatvorenici odvezeni sa 3-4 automobila te da su ih odveli Stupar, Kosta, Nikolaidis, Petronije i još jedna osoba), izjavio je da je govorio o pripadnicima Stuparove grupe, da je tada vidio Nikolaidisa, no da se opt. Petronije Stevanović tom prilikom nalazio pred kapijom zgrade mjesne zajednice te da nije vidio da je sudjelovao u odvođenju zatvorenika.

Nikada u Lovasu nije vidio maltretiranja, ali je čuo za njih i vidio je krvave ljude. Izjavio je da je on zatvorenima u podrumu mjesne zajednice nekoliko puta pružao pomoć. Pozivao je dr. Kačara da pomogne ozlijeđenima. Dr. Kačar je dolazio noću i previjao je ozlijeđene. Rekao je da nikoga nije obavijestio o odvođenju i likvidaciji zatvorenika iz zatvora u podrumu zgrade mjesne zajednice.

Predsjednica Vijeća je predočila svjedoku dio njegove izjave iz istrage, u kojemu je rekao da je za zatvor u zgradi mjesne zajednice bila zadužena TO, tj. Milan Radojčić kao komandant TO.

Nakon predočavanja dijela obrane opt. Milana Devčića (tvrdio da je Miodrag Dimitrijević svjedoka postavio za šefa u zatvoru), izjavio je da mu Dimitrijević nije izdavao nikakve zapovjedi te da mu je jedino Darko Perić nakon sastanka o kojemu se govorilo o akciji pretresa terena (dan prije stradavanja na minskom polju) rekao da obrati pažnju na događaje u zatvoru, jer se ondje događaju čudne stvari; dijela obrane opt. Miodraga Dimitrijevića (tvrdio da su Milan i Ljuba radili u zatvoru), izjavio je da to nije točno; opt. Petronija Stevanovića (tvrdio da je svjedok jednom prilikom išao sa njim u pretres vinograda), izjavio je da to nije točno, da Petronije laže; opt. Aleksandra Nikolaidisa (tvrdio da je svjedok Ljubodrag Jelić bio zamjenik Ljubana Devetaka te da je u početku bio komandant TO-a), izjavio je da nije obavljao nikakvu funkciju, da nije bio pod ičijom komandom te da je, od kolovoza '91., kada je izašao iz SNO-a, sam sebi zapovjedao.

Nakon što je predsjednica Vijeća ukazala da su optuženici Stevanović i Nikolaidis izjavili da im je opt. Devetak naređivao da se neki ljudi sklone, svjedok je izjavio da je to čuo, ali da nema direktnih saznanja.

Nakon što mu je predsjednica Vijeća ukazala da brojni svjedoci (Ivan Mujić, Marija Đaković, Ivan Antolović, Tomislav Šelebaj, Radomir Bajić, Nikola Vuković...) govore da je glavni u selu bio Ljuban Devetak, a da svjedok sada tvrdi da je glavni bio opt. Radojčić, iako je u istrazi govorio drugačije, svjedok je izjavio da govori istinu.

Rekao je da ne može ništa reći o događajima na minskom polju jer se ondje nije nalazio. No, prisustvovao je sastanku dan prije tragedije na minskom polju na kojemu se govorilo da civili trebaju pokazati gdje se nalazi minsko polje te da će ga vojska razminirati. Na sastanku se zadržao samo 10-15 minuta. Ne sjeća se tko je sve bio prisutan. Misli da su ondje bili predstavnici mjesne vlasti (vjerovatno Radojčić), Stupar, Bata Mihajlović, potpukovnik Dimitrijević, još nekoliko oficira JNA. Napustio je sastanak prije kraja pa ne može reći tko je bio određen kao komandant akcije. Ne može reći tko je vodio glavnu riječ na tom sastanku niti na sastancima općenito.

Za stradavanje u minskom polju čuo je u Šidu, po povratku iz Kraljeva. Netko mu je rekao da je netko od Hrvata skočio na minu te da je došlo do stradavanja.

Rekao je da je na sastanku, poslije stradavanja na minskom polju, došlo do prepirke između optuženih Miodraga Dimitrijevića i Darka Perića. Međusobno su se optuživali. Dimitrijević je Perića optužio da je poveo ljude pogrešnom rutom.

Izjavio je da je nakon navedenih događaja Ljuban Devetak pokušavao napraviti nekakav red tražeći vraćanje nekih dobrovoljaca u Srbiju. To je djelomično i uspjelo, no neki dobrovoljci su ostali u Lovasu, čak su se ondje i oženili. I poslije su se događali incidenti, a puno ljudi se obraćalo za pomoć Ljubanu Devetaku.

Rekao je i da je prije minskog polja bilo zlodjela, da su pojedinci „ubili ponekoga“, da se alkohol pio u velikim količinama te da je većina ubojstava i počinjena zbog pijanstva. Izjavio je da su preko Srpskog pokreta obnove, Srpske narodne obnove i Srpskog četničkog pokreta regrutirani brojni „nenormalni“ dobrovoljci, koji su bili u prvim redovima, koje su svi koristili, pa tako i JNA, a kasnije su ih protjerivali nazad u Srbiju, a neke su i zatvarali.

Rekao je da je u Lovasu bilo obilježenih kuća, ali da mu nije poznato da li su to bile isključivo hrvatske kuće. Neki ljudi su nosili bijele trake oko nadlaktica, ali mu nije poznat razlog toga.

Rekao je da su na radove išli i Srbi i Hrvati te da je i on išao brati jabuke.

Izjavio je da poznaje Snježanu Krizmanić, da je čuo da je ona vodila nekakvu proslavu HDZ-a, da ju je štitio u Lovasu te da je vozio nju i opt. Nikolaidisa, koji ju je namjeravao oženiti, u Pančevo. Poslije je saznao da je ona pobjegla od Nikolaidisa.

Rekao je da je u Lovas dolazio i 3-4 godine nakon inkriminiranog vremena, da je sa svim istražiteljima surađivao na rasvjetljavanju zločina u Lovasu, da mu je teško pala izjava generala Aleksandra Vasiljevića o njegovoj (svjedokovoj) ulozi u Lovasu, da je zbog toga, ali i zbog mještana Lovasa, odlučio ispričati sve što mu je poznato.

Suočenje opt. Milana Radojčića i svjedoka Ljubodraga Jelića

na okolnosti:

- da li je opt. Radojčić faktično obavljao poslove komandanta TO dan-dva po zauzimanju Lovasa, kao i nakon toga (*svjedok Jelić je izjavio da je moguće da Radojčić nije bio formalno postavljen za komandanta TO, ali da je obavljao razgovore i da je od njega tražio da izađe iz kancelarije svaki puta kad bi ispitivao neku osobu hrvatske nacionalnosti, na što je opt. Radojčić upitao svjedoka je li on normalan*),
- da li je opt. Radojčić odlučivao o zatvaranju Hrvata u zatvore koji su se nalazili na katu zadrugne zgrade i u podrumu zgrade mjesne zajednice (*opt. Radojčić je rekao da svjedok svoja djela imputira njemu, da je svjedok u Lovasu bio „sve i sva“ te da uopće nije prisustvovao sastancima, a svjedok Jelić je izjavio da je opt. Radojčić prisustvovao skoro svim sastancima*),
- da li je opt. Radojčić bio sa Božom Devčićem kada je pravljen spisak po kome su, prema saznanju svjedoka Jelića, neke osobe likvidirane, i da li se opt. Radojčić raspitivao tko bi to mogao uraditi (*svjedok Jelić je rekao da se to dogodilo u kancelariji zgrade mjesne zajednice, a opt. Radojčić je rekao da popisi za likvidaciju nisu postojali*).

Suočenje opt. Aleksandra Nikolaidisa i svjedoka Ljubodraga Jelića

na okolnost:

- da li je opt. Nikolaidis sudjelovao u odvođenju iz podruma zgrade mjesne zajednice mještana koji su kasnije ubijeni (*svjedok Jelić je rekao da se nakon odvođenja zatvorenika opt. Nikolaidis vratio u krvavoj odjeći, a opt. Nikolaidis je rekao da to nije točno te da Stupar u vrijeme odvođenja ljudi iz podruma uopće nije bio u Lovasu*).

Suočenje opt. Miodraga Dimitrijevića i svjedoka Ljubodraga Jelića

na okolnost:

- da li je na sastanku koji je prethodio događajima na minskom polju spominjano da se zatvoreni mještani vode da pokažu gdje se nalaze minska polja i da se ista razminiraju (*opt. Miodrag Dimitrijević je rekao da je to laž, da je bilo poznato da je minsko polje 12. listopada postavila JNA te da nitko nije mogao reći da su minsko polje postavili Hrvati, a svjedok Jelić je rekao da je bilo govora da su Hrvati postavili minska polja oko silosa*).

Suočenje opt. Darka Perića i svjedoka Ljubodraga Jelića

na okolnost:

- da li je na sastanku koji je prethodio događajima na minskom polju spominjano da se zatvoreni mještani vode da pokažu gdje se nalaze minska polja i da se ista razminiraju (*opt. Perić je rekao da su mještani vođeni da pokažu gdje se nalaze minska polja, kako se u njih ne bi ušlo, a ne da bi se minska polja razminirala, kao i da se ne sjeća da je svjedoku rekao da pripazi na zatvor, a svjedok Jelić je rekao da je minska polja JNA trebala razminirati te da mu je opt. Perić rekao da pripazi da se zatvorenici u zatvoru ne meltretiraju*).

14. studeni 2008. godine – svjedočenje Josipa Kuveždića

Svjedočenje Josipa Kuveždića

Svjedok je izjavio da ne smatra da su početkom 1991. godine Srbi u Lovasu bili diskriminirani, da su optuženi Lovasani u ovome postupku, osim Devetaka, bili u Lovasu, ali da ih neposredno prije napada u selu nije bilo.

Prije napada u Lovasu nije bilo pripadnika ZNG-a RH i MUP-a RH. Bilo je samo mještana koji su se samoorganizirali i pokušali spriječiti incidente koji bi doveli do eskalacije sukoba. Postojali su punktovi na kojima je i on držao stražu. U to su se vrijeme obavljali i pregovori sa JNA. Nije sudjelovao u pregovorima. Sa JNA su pregovarali Adam Rendulić, Milan Tepavac i Antun Lovrić. Od Adama Rendulića je saznao da je dogovoreno skupljanje lovačkog naoružanja te predaja tog naoružanja JNA. Skupljena je i predana manja količina oružja, s obzirom da su neki ljudi već napustili Lovas. rekao je da nikakvog obilježavanja srpskih kuća u Lovasu nije bilo.

Crkva je raketirana nekoliko dana prije napada na selo. Ujutro 10. listopada 1991. godine nalazio se u obiteljskoj kući. Kada je počelo bombardiranje sa članovima obitelji spustio se u podrum. Nakon sat ili dva pucnjave je bilo manje. Popeo se u kuću i kroz prozor je, pred susjedovom kućom, vidio 20-ak naoružanih ljudi. Među njima je prepoznao Vorkapiće, Tepavce, Rudiće te neke osobe iz Tovarnka i Opatovca, koje je znao iz viđenja.

U njegovu su kuću ušli Milenko Rudić, Mile Radović i još tri nepoznate osobe. Postrojili su djecu pred zid i uperili oružje u njih, prijetili su da će ih ubiti ukoliko u kući pronađu oružje. Optužili su ga da je iz njegove kuće pucano i da je jedan dobrovoljac poginuo. Pretresli su kuću, no oružje nisu mogli naći jer ga nije ni imao.

Navečer je u njegovu kuću došao Milan Pemper i rekao mu da je Milan Radojčić naredio da sa njim pođe u zadrugu. Sa Radojčićem je ranije radio, obojica su bili električari i radne kolege. Radojčića je sreo pred ulaskom u zgradu osnovne škole. Radojčić mu je rekao da su oni sada vlast i da ubuduće za sve treba njega pitati. Rekao mu je i da od sada ne smije spavati u svojoj kući. Naredio mu je da osposobi agregat te da će sa još nekoliko ljudi raditi na održavanju agregata. Nisu se smjeli puno kretati po selu, to im je bilo zabranjeno. Nisu smjeli odlaziti kući, dva mjeseca su spavali u bivšoj čitaonici, koja se nalazila nasuprot zgrade mjesnog ureda u kojoj se nalazio zatvor. Rekao je da „noć nosi svoju tišinu“ pa je noću čuo jauke. Jednom prilikom je zbog posla bio ondje. Vidio je ulaz u podrum ograđen žicom, zatvorenike koji su šetali (sjeća se Mate Mađarevića, pok. Đuke Radočaja, Josipa Josipovića, Željka Somborca...) i stražare.

Ponekad je u zadruzi morao popravljati automobile. Najčešće se radilo o popravcima nasilno provaljenih bravica.

Prilikom svakog odlaska radi popravaka izvan sela (npr. popravka trafostanice) imali su oružanu pratnju. Čuvali su ih naoružani stražari Ilija Kresojević i Rajko Lovrić. Smatra da su ih čuvali jer su se bojali da će pobjeći.

U policijsku stanicu, koja se nalazila u kući Bore Kesera, je ponekad odlazio radi popravka agregata. Ukoliko bi ga ondje zatekla noć, morao bi ondje sjediti do jutra, jer se noću po selu nije smio kretati. Sjeća se da je jedne noći razgovarao sa osobom imenom Petronije. Petronije je, nakon što mu je svjedok rekao kako se zove, rekao: „Ti se ne brini, tebi neće nitko ništa“. Jednom prilikom su na ispitivanje dovedene Vikica Filić i Snježana Krizmanić. Uvedene su u jednu prostoriju. Nije mu poznato o čemu su ondje ispitivane. Nešto kasnije nepoznate osobe dovele su Stjepana Luketića i njegovu suprugu. Rečeno je da su uhvaćeni u bijegu. Petronije je pitao zašto su dovedeni, a Basta je rekao da će ih likvidirati. Nešto kasnije Luketići su izvedeni van, a nedugo potom čula se pucnjava. Slijedeći su dan nađeni mrtvi. Sjeća se i događaja iz policijske stanice, kada su Milan Devčić i tri nepoznate osobe gledali kasete sa osnivanja HDZ-a. S obzirom da su i njega vidjeli na kaseti, pitali su ga što je ondje radio. Rekao im je da je bio ondje jer ga je zanimalo što se ondje događalo.

Sjeća se da su predstavnici Međunarodnog crvenog križa, prilikom prvog dolaska u Lovas, pitali gdje se nalazi zatvor. Pokojni Božić, nadimkom „Crni“, im je prstom pokazao gdje se nalazi zatvor. Nepoznate osobe su Božiću rekle da će mu „otić glava“ čim predstavnici Međunarodnog crvenog križa budu otišli. Tako je i bilo, Božić je ubijen.

Vidio je odvođenja zatvorenika iz zatvora u zgradi mjesnog ureda. Odvoženi su automobilima. Kasnije se saznalo da su ubijeni u polju i u crkvi.

Dan prije stradavanja na minskom polju naređeno je okupljanje ljudi u zadruzi. Pri ulasku u dvorište ljudi su pretresani. On je dobio dva šamara jer je kod njega pronađen ispitivač za struju. Kada su se otvorila vrata zadruge vidio je klupe, okolo su stajali naoružani ljudi, vidjelo se da to ne vodi dobrome. Okupilo se 100-tinjak ljudi. U zadruzi je opt. Ljuban Devetak izdvojio 5-6 osoba (njega, Ivicu Poljaka, Josipa Turkalja, Ivicu Bogata...). Po izlasku iz zadruge rekao im je da se izvinu ostalima, da ih više nije mogao izdvojiti. Smatra da je Devetak izdvojio osobe koje su bile neophodne za nekakav rad. Odveli su ih mjesni ured i rekli im što moraju raditi. Slijedeći dan je čuo da su ljudi tu noć maltretirani, da su bili sretni kada je svanulo jer su mislili da će maltretiranje prestati i da će ići raditi. Čuo je što se dogodilo na minskom polju. Petar Vuleta mu je rekao da je mještanima u djetelini naređeno da mašu nogama lijevo i desno, da je vidio mine koje su bile povezane, da netko nije mogao to izdržati pa da se bacio na minu, a da je njega spasila grickalica, koju je slučajno imao u džepu, kojom je presijecao najlon kojim su bile povezane mine.

Sjeća se i da su pred zgradom mjesnog ureda dvije nepoznate osobe tukle kundacima pušaka Ivicu Matića, tada 70-godišnjaka. Vezali su ga oko vrata i „vukli kao psa“. Potom su ga odveli u zgradu mjesnog ureda.

Poznato mu je da su neki ljudi stradali već pri napadu na selo. Vidio je traktor koji je prevezio poginule u napadu, no nije mu poznato koliko je osoba tada stradalo. Poznato mu je i da je pri napadu pogođeno i zapaljeno nekoliko kuća.

Rekao je da su isključivo Hrvati bili obilježeni bijelim trakama te da niti jedan Srbin nije nosio bijelu traku. Također, samo su kuće Hrvata morale biti obilježene bijelim plahtama. Njemu je

Radojčić rekao da mora obilježiti kuću. U trenutku kada mu je Radojčić to rekao nije mu bilo jasno zašto mora obilježiti kuću, no, rekao je, kada je pogledao po selu i vidio koje su kuće obilježene, sve mu je bilo jasno.

Rekao je da je komandir policije bio Milan Devčić, da je zadrugu vodio Ljuban Devetak, a da je Milan Radojčić bio Devetakov zamjenik ili da je obavljao neku sličnu funkciju. U selu je vidao i Krnjajića, ali nije mogao reći da li je Krnjajić neko vrijeme izbivao iz sela. Sam Radojčić mu je rekao da je zamjenik direktora zadruge, da je zadužen za nabavu i da se njemu obrati ako što treba. Željko Japunđa, lovaški Srbin, mu je pričao tko u selu obavlja kakvu funkciju.

Sjeća se i skupa u Domu kulture, iako se ne sjeća kojeg je to bilo dana, kada je Ljuban Devetak rekao da je direktor zadruge, tko obavlja kakve funkcije i kome se mještani trebaju javljati radi izvršavanja radnih obveza. Radna obveza odnosila se samo na Hrvate. Vidao je Hrvate koji su se okupljali ispred zadruge. Dolazili su i sa svojim traktorima, s obzirom da su se vozila drva i radili slični poslovi.

Rekao je da u listopadu nije bio plaćen za posao koji je obavljao, a da je kasnije dobivao bonove kojima su se u mjesnoj trgovini mogle kupiti osnovne stvari.

Prvi puta je bio u svojoj kući dvadesetak dana nakon što mu je rečeno da ne smije ići kući. Tada ga je kući odvezao opt. Radojčić, nakon što mu se požalio da je vidio da se njegovim autom po selu voze Milenko Rudić i Mile Radović. U kući je bio 15-ak minuta. Supruga mu je rekla da su njoj i djeci Rudić i Radović prijetili te da su uzeli ključeve automobila. Radojčić mu je rekao da će od njih uzeti automobil i da će ga sačuvati. Kasnije je vidao Radojčića kako vozi njegov automobil. Pitao je Radojčića za automobil, a on mu je odgovorio da je automobil oduzela vojna policija i dao mu je potvrdu. To je bilo početkom 1992. godine.

Kući je pušten pred Novu godinu, nakon što je osposobio vodove i pustio struju u selo. Tada ga je Radojčić odvezao njegovoj (svjedokovoj) kući.

Kasnije je od Milana Radojčića i Ljubana Devetaka tražio da napusti selo. Nisu mu to dopustili. Smatra da mu nisu dali da ode iz Lovasa jer im je bio potreban.

Krajem 1992. godine, nakon što su neki ljudi pobijeni, zahtijevao je od Ljubana Devetaka da im omogući sastanak sa međunarodnim promatračima, radi omogućavanja napuštanja Lovasa. Međutim, sastanak je organiziran sa Goranom Hadžićem, koji mu je rekao da nitko ne može napustiti Lovas, da bi to bio velik udarac za Krajinu, jer bi odlazak svih Hrvata predstavljao etničko čišćenje. Potom su neki Hrvati odustali od pokušaja odlaska iz Lovasa, no on je bio ustrajan. Početkom 1993. godine je, uz pomoć Ljubana Devetaka, uspio otići iz Lovasa.

Sebe je u Lovasu smatrao zatvorenikom, jer nije smio ići svojoj kući, po selu se nije mogao slobodno kretati, komunicirati, a kada je htio napustiti Lovas to nije mogao učiniti.

Nakon što mu je predložen dio izjave koju je dao pred Županijskim sudom u Vukovaru (rekao da su naredbodavci u Lovasu bili Ljuban Devetak i Milan Radojčić), izjavio je da smatra da su oni odgovorni jer su i sami govorili da se za sve njih treba pitati, da su ljudi poimenično vođeni na ispitivanja te da su samo lokalni Srbi mogli znati mještane sela, da osobe koje su došle u Lovas nisu mogle poimenično znati mještane Lovasa.

Od članova njegove obitelji stradao je njegov bratić Mato Sabljak. Mato Sabljak je u zadruzi vozio bager. Čuo je da ga je jednu večer, nakon što je Mato došao sa posla, iz kuće odveo Željko Krnjajić. To je bilo 1992. godine. Mato Sabljak do danas nije pronađen.

Na upit predsjednice Vijeća, prepoznaje li među optuženicima Petronija, za kojeg je rekao da je sa njim pričao u policijskoj stanici, nakon što je pogledao optuženike, rekao je da ne može tvrditi da je netko od optuženika Petronije.

17. studenog 2008. godine – svjedočenje Borislava Mihajlovića

Predsjednica Vijeća izvijestila je prisutne da je od Odjela za podršku žrtvama i svjedocima u kaznenim postupcima i postupcima za kaznena djela ratnih zločina Ministarstva pravosuđa RH primila informaciju da je zdravstveno stanje pozvane svjedokinje Marije Đaković narušeno te da nije u mogućnosti pristupiti na Sud. Uz navedenu informaciju Sud je zaprimio i medicinsku dokumentaciju za navedenu svjedokinju.

Svjedočenje Borislava Mihajlovića

Svjedok je izjavio da je dao iskaz u istrazi, 16. studenog 2007. godine, te da u potpunosti ostaje pri tom iskazu.

Rekao je da je bio i na ratištima u okolini Osijeka (Ada, Tenja), u Bosni (Zvornik) te da je i većina dobrovoljaca koji su optuženi u ovom postupku bila na zvorničkom ratištu. Ondje ih je vidio po pogibiji Zorana Obrenovića „Aždaje“, koji je poginuo 24. svibnja 1992. godine. Rekao je da je popis osoba za plaće, koji datira iz toga vremena, sastavio „Aždaja“, a da ga je on potpisao. Potpisao se kao major Borislav Mihajlović.

Izjavio je da je u Novoj Pazovi bilo središte SNO-a, da su u travnju 1991. godine održane demonstracije zbog događaja u „Krajini“, da su popisivane osobe koje su se dobrovoljno stavljale na raspolaganje JNA te da je „svoj toj priči dan naziv Dušan Silni“. Prije odlazaka dobrovoljaca na ratište stav rukovodstva SNO bio je da se svi dobrovoljci okupljeni pod SNO po dolasku na ratište moraju staviti pod komandu lokalnih struktura vlasti. Od 1992. godine koristio se naziv „Beli orlovi“.

Rekao je da je SDS surađivao sa SNO, da su se SDS-ovci javljali Joviću ili Bastaji. Devetaka je upoznao u rujnu ili listopadu 1991. godine u „Sava centru“. Bastaja mu je rekao da je to čovjek sa terena, sa područja Vukovara.

Rekao je da je primio informaciju da postoji potreba angažiranja dobrovoljaca u okolini Vukovara. Obavijestio je ljude. Nije siguran da li su se okupili na parkiralištu „Sava centra“ ili u Pazovi te su autobusom krenuli prema Lovasu. Sa njima je išao i Mirko Jović. U istrazi je rekao da je u autobusu bio i opt. Bačić. Sada u to nije siguran, ali stoji kod iskaza iz istrage. Misli da opt. Devetak nije bio sa njima u autobusu. Zadržali su se u Šidu, gdje su zgradi TO Šid evidentirani. Smatra da je time obavljena integracija dobrovoljaca u lokalne postrojbe. Potom su se uputili u Tovarnik, gdje su prenoćili u kući koja se nalazila pored crkve. On je imao pištolj, a ostali su bili nenaoružani i hvatala ih je panika. Tu je večer izašao iz kuće i vidio nekoliko naoružanih osoba. Rekli su mu da su dobrovoljci. Dali su mu jedan puškomitraljez. Pored se nalazio kombi u kojemu je bilo tijelo dobrovoljca, za kojega su mu rekli poginuo u napadu na Lovas. Tu su noć organizirali stražu.

Slijedeće jutro autobusom su prebačeni u Lovas. Na ulazu u selo vidio je jedan leš. Vidio je i ručnike prebačene preko kapija, no ne sjeća se da je stanovništvo nosilo bijele trake oko ruku. Smješteni su u zgradi u središtu sela. Rečeno im je da će jesti u zemljoradničkoj zadruzi. Još

uvijek su bili nenaoružani pa su bili uplašeni, s obzirom da su bili u području ratnih djelovanja. U zadrugi im je podijeljeno naoružanje. Dobili su poluautomatske puške i 5 automatskih pušaka. Dok su dekonzervirali naoružanje iznad glava su im proletjela puščana zrna, ispaljena iz nekoliko kratkih rafala. Uslijedila je panika, izašli su na ulicu. Pucnjava je još trajala. Nakon nekog vremena dovedena su dva čovjeka koja su pucala. Skupili su se ljudi, bila je gužva, neke osobe su počele tući dovedenu dvojicu. Pokušao je to spriječiti. Netko je ispalio rafal u zrak i gužva je prekinuta, a dovedene osobe su odvedene u zadružne prostorije. Nije mu poznato što se sa njima dogodilo.

Dan ili dva poslije u selu se pojavila i JNA. Na sastancima, koji su se održavali u zgradi police, su se od tada pojavljivali i oficiri JNA. Rekao je da je JNA imala podejnjivački odnos prema dobrovoljcima, da su pripadnici JNA u Tenji ranili dva dobrovoljca. On je od JNA htio tražiti raketne bacače i zbog toga se sukobio sa „Aždajom“. „Aždaja“ mu je rekao da ne želi imati ništa sa „partizanima“.

U Lovasu je uočio više dobrovoljačkih grupa. Grupe su bile neorganizirane, između njih nije bilo suradnje. Bilo je razmirica i netrpeljivosti među dobrovoljcima. Slavka Supara poznavao je od ranije, iz Nove Pazove. U Lovasu sa njim nije imao nikakvih kontakata. Pripadnike Stuparove grupe nije poznavao.

U selu je funkcionirala stanica milicije i TO. Rekao je da je moguće da je netko od dobrovoljaca pristupio policiji ili TO-u. Poznato mu je da je Ljubodrag Jelić „Čubre“ „bio oko TO-a“, ali mu nije poznato što je radio.

Čuo je da u zadrugi ima zatvorenika ili zarobljenika. Nije mu bio poznat točan status tih osoba. Čuo je i da se ondje drži straža. Čuo je i za zatvor u zgradi mjesne zajednice. Nije mu poznato tko je bio zadužen za taj zatvor. U zgradu mjesne zajednice je išao jednom, kod Milana Radojčića, zbog nekakve vojne opreme. Radojčića je zatekao pijanog, „neupotrebljivog“.

Čuo je za maltretiranja zatvorenika, ali ih nije vidio. Misli da su za zatvore bile zadužene lokalne strukture.

Čuo je i za ubojstva, ali mu nisu poznati ni izvršitelji, ni mjesto, ni vrijeme ubojstava.

Rekao je da dobrovoljci u Lovasu od nikoga nisu dobivali zadatke, da nisu bili pod nečijom komandom. Rekao je da su važili dobrovoljački principi, da nije bilo zapovijedi te da se uvijek govorilo „ako postoji mogućnost“, „ako to ljudi mogu da urade“... On nije bio zapovjednik grupe dobrovoljaca, ali su pripadnici grupe njega i „Aždaju“ smatrali „autoritetima“, jer je on bio najstariji po godinama i iskustvu, a „Aždaja“ je bio sljedeći. Bili su neformalni lideri. Grupa je brojala 20-ak osoba. U njoj su bili i Nikola Vuković zvani „Nidža Krakonja“, Jovan Dimitrijević, Dragan Bačić, Slobodan Krnjački, Vladimir Ferko zvani „Pače“, Ljubodrag Jelić, Dragan i Miodrag Baltić, Saša Stojanović, Goran Jeremić, Zoran Kosijer. Rekao je da pripadnici njegove grupe nisu privodili ljude u Lovasu, da su to vjerovatno radili lokalni Srbi, koji su i poznavali mještane Lovasa.

Rekao je da je moguće da je u istrazi izjavio da su se dobrovoljci, po dolasku u Lovas, stavili pod vojnu vlast.

Nakon predočavanja dijela iskaza svjedoka Nikole Vukovića (tvrdio da su dobrovoljci dobivali naređenja od „Aždaje“, a „Aždaja“ od Ljubana Devetaka i Milana Radojčića), izjavio je da on nema takvih saznanja.

Nakon predočavanja dijela obrane opt. Jovana Dimitrijevića (izjavio da je naređenja primao od Bate i Aždaje, da su mu nadređeni bili i jedni i drugi, da je kontaktirao i sa Devčićem i

Vorkapićem i da je dovođio ljude u policiju), izjavio je da Jovanu Dimitrijeviću nije izdavao naređjenja da razoružava i privodi ljude.

3-4 puta je, kao predstavnik dobrovoljaca, išao na sastanke koji su se održavali u zgradi policije. Na te su sastanke dolazile osobe koje su predstavljale vlast u selu. Na sastancima se razgovaralo o sigurnosnoj situaciji, o potrebi odlazaka izvan sela radi provjere ima li hrvatskih snaga. Na sastancima je bilo govora i da su neki prostori minirani, ali se nije govorilo koji su to prostori. Govorilo se i o mogućnosti ispitivanja terena. Sa sastanaka se sjeća Gradimira Veljovića, Devčića, koji je dolazio kao predstavnik milicije, Radojčića, koji je dolazio ispred TO-a i Devetaka, koji je dolazio iz zemljoradničke zadruge. Sastancima do dolaska potpukovnika Dimitrijevića nitko nije predsjedao. Rekao je da sastanci nisu bili zatvorenog karaktera. U prostoriju u kojoj su se održavali mogao je ući tko je htio, tako da su ondje mogli biti i Ljubodarag Jelić i „Aždaja“.

Bio je kratko u Lovasu pa se nije upoznao sa strukturom vlasti i imenima osoba koje su tu vlast obnašale.

Iako je u istrazi izjavio da je zapovjednik policije bio Milan Devčić, sada je rekao da u to nije siguran.

Nakon što su mu predočeni dijelovi obrana optuženih Stevanovića i Nikolaidisa (izjavljivali su da je Ljuban Devetak bio komandant u selu i da su se svi njemu obraćali) i svjedoka Nikole Vukovića (izjavio je da se sve radilo po instrukcijama Ljubana Devetaka, da se on za sve pitao, ne samo za pitanja zadruge, jer se dobrovoljci nisu doveli u selo da rade u zadruzi), izjavio je da je moguće da je tako bilo, da je zadruga bila „centar sveta“, „ekonomski važna“, ali da su to valjda saznanja osoba koje su tako iskazivale. Nakon što mu je predočen dio izjave svjedoka Gradimira Veljovića (izjavio da je Ljuban Devetak bio na čelu mjesne zajednice i da je predsjedao sastancima), rekao je da je Devetak bio prisutan na sastancima, ali da ne može tvrditi da im je predsjedao.

Misli da se stradavanje na minskom polju dogodilo 18. listopada. Dan ili dva ranije se na sastanku govorilo o potrebi angažiranja civila koji poznaju teren. Nije bilo definirano misli li se na angažiranje zatvorenika ili mjesnih Srba. Sa tog se sastanka sjeća potpukovnik Dimitrijević. Vjerovatno je ondje bio i Veljović, ako je redovno dolazio na sastanke, te netko iz mjesne vlasti i TO. Potpukovnik Dimitrijević ga je pitao da li je moguće da dio dobrovoljaca ide na teren sa pripadnicima JNA, vjerovatno zato jer je „borbeni kvalitet osoba iz JNA bio na nižem nivou“. To je ujutro saopćio opt. Saši Stojanoviću i rekao mu je da vidi tko je od dobrovoljaca slobodan poći.

Ujutro, prije događaja na minskom polju, vidio je „krkljanac“ u zadruzi. Ušao je u zadrugu i vidio starijeg čovjeka koji je ležao na betonu. Pomogao mu je da ustane. Pitao je „Aždaju“ što se događa, no on mu je samo odmahnuo rukom. Nije se ondje zadržavao, odmah potom je izašao. Otišao je u zgradu u kojoj su inače bili smješteni. Ondje je popio čaj, jer je u to vrijeme imao zdravstvenih problema. Nakon nekog vremena došao je Slobodan Krnjački, bio je uznemiren. Rekao mu je da je Jovan Dimitrijević ranjen u glavu. Krnjački je još nešto pričao, no nije shvatio što se događa. Kasnije se vidio sa Sašom Stojanovićem koji mu je objasnio što se dogodilo na minskom polju. Rekao mu je da je došlo do eksplozije i da ima mrtvih i ranjenih. Poslije je čuo i da je jedna uniformirana osoba ubila jednog mještana prilikom kretanja ka minskom polju. Nakon toga je potpukovnik Dimitrijević zatražio da se napišu izvještaji o stradavanju na minskom polju. Misli da su izvještaje pisali on, Saša Stojanović i Zoran Kosijer. Rekao je da je on pisao izvještaj kao predstavnik dobrovoljaca. Čuo je i da su dolazili vojno-istražni organi te da su uzeli spomenute izjave. Do početka ovoga postupka nitko mu se nije obraćao u vezi stradavanja u Lovasu.

Poslije je čuo da je 18. listopada ujutro u zadruzi bilo maltretiranja. Vidio je to jutro i formiranje kolone, ali se nije interesirao zašto se vode civili. Rekao je da nije istina da je on automobilom išao iza kolone (*to su izjavljivali opt. Ljuban Devetak (u istrazi) te svjedok Slobodan Grubač*).

Rekao je da je nakon stradanja na minskom polju većina gledala kako da napusti Lovas. Misli da je iz Lovasa otišao 22. listopada 1991. godine.

Zapažanja promatrača:

Svjedok Borislav Mihajlović o događajima u Lovasu u inkriminiranom razdoblju govorio je vrlo uopćeno. Na većinu pitanja odgovarao je: „Ne sjećam se“, naročito ako se govorilo o konkretnim imenima.

18. studenog 2008. godine – svjedočenja Srđana Novkovića Milana Vasovića

Na ovo ročište nisu pristupili pozvani svjedoci Petar Vuleta (Sud je od Odjela za podršku žrtvama i svjedocima u kaznenim postupcima i postupcima za kaznena djela ratnih zločina Ministarstva pravosuđa RH primio informaciju da ovaj svjedok ne želi doći u Beograd i svjedočiti), Nikola Vuković (služba za svjedoke Suda izvijestila je da se svjedok trenutno nalazi u Sloveniji te da će se u Srbiju vratiti u prosincu) i Vojislav Voštić, koji je uredno primio poziv za raspravu.

Svjedočenje Srđana Novkovića

Svjedok je izjavio da je policijski djelatnik te da iz spisa predmeta proilazi da su on i njegov kolega Milan Vasović u predistražnoj fazi postupka ispitivali neke od osumnjičenika, sada optuženika u ovome predmetu.

Upoznat sa tvrdnjama opt. Bačića da njegov branitelj po službenoj dužnosti, odvjetnik Vojislav Voštić, nije bio nazočan njegovom ispitivanju i da zapisnik sadrži dijelove o kojima se uopće nije govorilo, izjavio je da stoji iza svega što je navedeno u zapisniku, da je poštovana zakonska procedura te da smatra da je najbolje pozvati i pitati odvjetnika Vojislava Voštića je li bio prisutan za vrijeme ispitivanja Dragana Bačića.

Upoznat sa tvrdnjama opt. Kosijera da nije točno sve što je unijeto u zapisnik, izjavio je da stoji kod onoga što je rekao ranije te da nema što za dodati.

Svjedočenje Milana Vasovića

Svjedok, pozvan da svjedoči o istim okolnostima kao i svjedok Srđan Novković, je izjavio da nikada osumnjičenu osobu nije ispitivao bez prisutnosti odvjetnika, da nikada u zapisnik ne unosi ono što nije rečeno te da se osumnjičeniku i branitelju daje mogućnost ispravka zapisnika.

19. studenog 2008. godine – svjedočenje Ilije Kresojevića
--

Na ovo ročište nije pristupio pozvani svjedok Tomislav Šelebaj. Sud je od Odjela za podršku žrtvama i svjedocima u kaznenim postupcima i postupcima za kaznena djela ratnih zločina Ministarstva pravosuđa RH primio informaciju da ovaj svjedok ne želi doći u Beograd i svjedočiti.

Svjedočenje Ilije Kresojevića (*ovaj svjedok jedan je od optuženika u postupku koji se na Županijskom sudu u Vukovaru vodi za zločine počinjene u Lovasu u listopadu, studenom i prosincu 1991. godine*)

Svjedok je rekao da je u Lovasu prije rata bilo 500-550 kuća. Od toga je 30-ak bilo srpskih. Poznato mu je da su Hrvati u selu u svibnju 1991. godine organizirali punktove. Bojali su se dolaska četnika iz pravca Šida. Poznato mu je da su na kuću Bože Devčića, oca opt. Milana Devčića, u srpnju 1991. godine bačene dvije bombe. Poznato mu je i da su prije sukoba neki Srbi imali neprijatnosti, ali da ni jedan nije ni pretučen ni ubijen. Rekao je da su prije 10. listopada 1991. godine po selu obilježavane srpske kuće, da su ispred srpskih kuća zabijani kolci.

Izjavio je da je 10. listopada, za vrijeme napada na Lovas, bio u podrumu sa svojim roditeljima. Nije znao da će doći do napada. Kada je prestala pucnjava popeo se u kuću. Iz kuće i dvorišta taj dan nije izlazio. Jedino je iz dvorišta vidio da gori jedna kuća. Poslije je saznao da se radilo o kući Antuna Jovanovića. Također, naknadno je saznao i za stradavanja ljudi prilikom napada.

Tek treći dan nakon napada otišao je u centar sela. Ondje se organizirao rad, organizirala se TO. Priključio se TO. U miliciji je zadužio poluautomatsku pušku, no ne sjeća se tko mu je dao tu pušku. Najčešće je davao stražu na punktovima, koji su se uglavnom nalazili na ulazima u selo, no ne sjeća se tko ga je ondje raspoređivao.

Izjavio je da je opt. Ljuban Devetak u Lovasu bio direktor zadruga, da je opt. Milan Radojčić bio komandir TO, a da je opt. Željko Krnjajić bio ranjen i da je otišao u bolnicu te da ga u Lovasu jedno vrijeme nije vidao. Opt. Milana Devčića nije vidao u policiji, koja je bila smještena u kući Bore Kesera.

Izjavio je i da su u selu bili organizirani radovi te da je i on išao u branje kukuruza.

Rekao je da mu je zapovijed za prvi odlazak na stražu dao Ljuban Devetak. Devetak mu je rekao da stražari u zadruzi i da pazi da se ne diraju strojevi koji su se ondje nalazili. Ondje je stražario dva puta, ali nije primjetio zatvorenike u mehaničarskoj radionici. Nekoliko je puta bio u dvorištu mjesne zajednice, ali nije primijetio niti da se ondje nalazio zatvor.

Sjeća se da su on i Milan Rendulić stražarili pored arteškog bunara, kada je došao Mirko Rudić i rekao im da se jave Ljubanu Devetaku. Otišli su do Ljubana, koji im je rekao da trebaju ići u pretres voćnjaka te da zbog toga odu pred zadrugu. Ljuban im ništa drugo nije objašnjavao. Kada su ondje došli, iz zadruga su izlazili ljudi. Postrojeni su u četiri kolone. Hrvati su postrojeni u dvije srednje kolone, a dobrovoljci su stali sa lijeve i desne strane. Nije primjetio da je itko bio povrijeđen. Galamilo se. Ondje su se nalazili i dobrovoljci iz Srbije koje nije poznao. Dobrovoljci nisu bili jednobrazno obučeni, imali su različita naoružanja. Njemu i Milanu Renduliću je netko rekao da se priključe koloni. Nije im bilo prijatno, nisu znali što se događa. Sve se odvijalo brzo. On i Milan Rendulić nisu ništa komentirali, misli da nisu ni smjeli pričati. Dobrovoljaca je bilo 30-ak, možda i više, a mještana Hrvata 40-50. Sjeća se da se u koloni do njega nalazio Josip Turkalj. Prilikom kretanja kolone se pucalo, no nije čuo niti vidio da je itko ubijen. Poznaje Boška Bođanca, no nije ga vidio u koloni. Kada su došli do jedne krivine, Milan

Rendulić je rekao da se lijevo nalazi voćnjak, no netko od dobrovoljaca je rekao da se ne ide lijevo, nego desno. Išlo se još 50-60 metara, a zatim se došlo do djeteline. Netko od dobrovoljaca je rekao da se ljudi rašire, da se uhvate za ruke i da nogama razgrću djetelinu lijevo i desno. On se nalazio na ulasku u polje djeteline, Milan Rendulić bio je na asfaltiranom putu, a mještani Hrvati su ušli u polje. U trenutku eksplozije mještani Hrvati su ušli 20-25 metara u djetelinu. Netko se bacio na minu, misli da je to bio Ivan Kraljević, i počela je galama i pucnjava. Pucalo se i sa ivice livade i sa asfaltiranog puta. Nije mu bilo jasno što se događa. Nakon pucnjave je netko sa asfaltiranog puta zapovijedao kako da Hrvati u djetelini razminiraju polje. Nitko nije prišao ljudima koji su popadali po livadi. Sami su se izvlačili iz polja djeteline. Misli da je 15-ak ljudi izašlo iz djeteline. Ti su se ljudi potom u koloni vratitli u selo. Sjeća se i da je naišao neki pukovnik te da je galamio na osobe koje su se nalazile na cesti. Prije prve eksplozije nije čuo nikakav uvik „stoj, mina“ ili slično.

Zna da su na minskom polju bili Milko Keser, Josip Turkalj, Luketići, čuo je da su ondje nastradali Nikola Badanjak, Ivan Palijan, Darko Solaković, Slavko Kuzmić, Mijo Šalaj, Zlatko Božić, Antun Panjik, Marko Sabljak, Ivan Conjar.

Rekao je da je noć prije stradanja na minskom polju držao stražu te da nije čuo za okupljanje mještana u zadruzi, da mu nije bilo poznato da je polje djeteline minirano, ali da se po selu pričalo da je svugdje opasno, da je posvuda minirano, da nije čuo za zatvore u selu, da nije čuo da je itko maltretiran, ali da su Hrvati bili uplašeni.

Čuo je da su nastradali Darko i Željko Pavlić, da su nestali Anton, Đuka i Petar Luketić i Franjo Pandža. Nije mu poznato što se dogodilo Andriji Devčiću, Marku Damjanoviću.

Izjavio je da su u Lovasu bijelom krpom ili najlonom bile obilježene srpske kuće, a da obilježavanja hrvatskih kuća nije bilo. Poznato mu je da je u selu bio uveden i policijski sat, ali mu nije poznato tko je naredio uvođenje policijskog sata.

U Lovasu je bio do siječnja 1998. godine. Čuo je da nema nekih ljudi, no kada bi god nekoga pitao gdje su, nitko mu nije znao odgovoriti. Najčešće bi dobivao odgovore da su ti ljudi vjerovatno otišli preko njiva.

Suočenje opt. Ljubana Devetaka i svjedoka Ilije Kresojevića

na okolnost:

- je li opt. Ljuban Devetak svjedoku i Milanu Renduliću rekao da idu u pretres voćnjaka i vinograda (*svjedok je ponovio da je Rudić njemu i Milanu Renduliću rekao da se jave Devetaku, da im je Devetak rekao da idu u pretres voćnjaka i poslao ih pred zadrugu, a opt. Devetak je rekao da svjedok laže, da je tako instruiran, da je svjedoka to jutro sreo pred zadrugom gdje se nalazio u uniformi, sa puškom na ramenu*).

Nakon studenog 2008. postupak nismo pratili.

22. studenoga 2011. godine⁷ - dokazni postupak, auto video konferencija uspostavljena između Županijskog suda u Vukovaru s Višim sudom u Beogradu

Postupak sa Županijskog suda u Vukovaru pratili: Vlatka Kuić i Miren Špek, promatrači Centra za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka.

U postupku pred Višim sudom u Beogradu odgođena je glavna rasprava u predmetu protiv optuženih Ljubana Devetaka i dr. za kazneno djelo iz članka 142.st.1 u svezi s čl. 22 KZ SRJ⁸ iz razloga nemogućnosti izvođenja dokaza saslušanjem svjedoka putem audio video konferencije.

Po zamolnici istog suda, Županijski sud u Vukovaru trebao je putem audio-video konferencije ispitati sljedeće svjedoke: Anu Poljak, Pavla Mujića, Đurđicu Ana Vidić i Slavka Božića.

Svjedoci Ana Poljak, Pavao Mujić i Đurđica Ana Vidić nisu pristupili na ročište. Sudski poziv im nije uredno uručen iz razloga što su ga odbili primiti.

Svjedok Slavko Božić nije pristupio na ročište, a sudu je dostavljen dopis Doma za starije i nemoćne osobe u Vukovaru s naznakom da je isti nepokretan i inkontinentan. Prema mišljenju ustanove svjedok nije u mogućnosti odazvati se pozivu.

23. siječnja 2012. godine – videolink, ispitivanje svjedoka

Postupak su pratili su Veselinka Kastratović i Miren Špek, promatrači Centra za mir, nenasilje i ljudska prava u Osijeku

Pred Višim sudom u Beogradu, Vijećem za ratne zločine, u tijeku je kazneni postupak protiv opt. Ljubana Devetaka i dr, zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civila iz čl. 142. st. 1. u svezi s čl. 22. KZ SRJ (ratni zločin protiv civilnog stanovništva).

Zamolnicom Višeg suda u Beogradu, Vijeća za ratne zločine, zatražena je od Županijskog suda u Vukovaru pomoć pri ispitivanju video linkom svjedokinja Slavice Antolović i Mihaele Sabljak, obje iz Lovasa. Ispitivanje navedenih svjedokinja trebalo se održati u nazočnosti istražne sutkinje Županijskog suda u Vukovaru Jadranke Kurbel, zapisničarke Renate Pavić i sudske pomoćnice Višeg suda u Beogradu Marijete Mesarić.

Nakon što je uspostavljen video link između dva Suda, na početku nastavka dokaznog postupka pred Višim sudom u Beogradu, Vijećem za ratne zločine, odvjetnica Brankica Majkić, braniteljica opt. Ljubana Devetaka i opt. Milana Devčića, upozorila je Predsjednicu Vijeća za ratne zločine na izmjenu Zakonika o krivičnom postupku Srbije (Službeni glasnik Republike Srbije br. 72/2011 i 101/2011), točnije odredbu čl. 73. st. 2. ZKP Srbije⁹. Temeljem citirane

⁷ Audio video konferencija s Višim sudom u Beogradu zakazana je za 22.,23.,24. i 25. studenog 2011., no s obzirom da većina svjedoka nije prihvatila poziv, a da se jedan dio svjedoka nalazi se u podmakloj dobi, zaključujemo da su rasprave odgođene i druge dane osim 22. studenog.

⁸ Kazneno djelo ratnog zločina počinjenog na području sela Lovas – Republika Hrvatska

⁹

Odredba čl. 73. Zakonika o krivičnom postupku Srbije:

odredbe braniteljici prestaje punomoć s obzirom da nema dovoljno odvjetničkog staža (u registar odvjetnika upisana je dana 27. listopada 2007. godine).

(kratka informacija: novi Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije usvojen je dana 26. rujna 2011. godine. Od 15. siječnja 2012. godine odredbe Zakonika se primjenjuju na predmete organiziranog kriminala i ratnog zločina koji se vode pred Višim sudom u Beogradu. Na ostala kaznena djela odredbe Zakonika primjenjivat će se od 1. rujna 2012. godine. Odredbama novog Zakonika propisano je da tužitelj upravlja preistražnim radnjama, provodi istragu, odlučuje o ne provođenju ili odlaganju kaznenog progona, zaključuje sa okrivljenim sporazum o priznanju krivice i sporazum o svjedočenju...)

Opt. Ljuban Devetak pristao je da ga na današnjoj glavnoj raspravi zastupa braniteljica Gordana Živanović. Opt. Milan Devčić izjavio je da s obzirom na ozbiljnost ovoga postupka ne pristaje na ponuđenu zamjenu. Predsjednica Vijeća za ratne zločine upozorila je optuženika da ima pravo u roku tri dana angažirati branitelja, a ako to ne učini Sud će mu odrediti branitelja po službenoj dužnosti.

Kako nisu ispunjeni zakonski uvjeti glavna rasprava se nije održala.

Branilac može biti samo advokat.

U postupku za krivično delo za koje je propisana kazna zatvora od deset godina ili teža kazna branilac može biti samo advokat sa najmanje pet godina advokatske prakse, odnosno advokat, koji je najmanje pet godina vršio funkciju sudije, javnog tužioca ili zamenika javnog tužioca.

Branilac ne može biti:

- 1) saokrivljeni, oštećeni, bračni drug ili lice koje sa saokrivljenim, oštećenim ili tužiocem živi u vanbračnoj ili drugoj trajnoj zajednici života, njihov srodnik po krvi u pravoj liniji do bilo kog stepena, u pobočnoj liniji do četvrtog stepena ili po tazbini do drugog stepena;
- 2) lice koje je kao svedok pozvano na glavni pretres, osim ako po ovom zakoniku ne može biti ispitano kao svedok ili je oslobođeno dužnosti svjedočenja i izjavilo da neće da svjedoči;
- 3) lice koje je u istom predmetu postupalo kao sudija, javni tužilac, zastupnik oštećenog, službenik policije ili drugo lice koje je preduzimalo radnje u predistražnom postupku;
- 4) branilac saokrivljenog koji se u istom predmetu tereti za isto krivično delo, osim ako organ postupka zaključi da to ne bi štetilo interesima odbrane.